

ഭൗതിക സിദ്ധാന്തങ്ങൾ

ഡോ: എൻ. ഗോപാലകൃഷ്ണൻ
ഹെറിറ്റേജ് പബ്ലിക്കേഷൻ സീരീസ് - 10

പഞ്ചവിധഗാനം, ധ്രുവപ്രപഞ്ചം, വാദ്യഉൽപ്പത്തി, വാദ്യങ്ങളുടെ അംഗപ്രത്യംഗങ്ങൾ, 3 വിധ മാർജ്ജനങ്ങൾ, അവയുടെ 18 ജാതികൾ, വാദ്യസംശ്രയങ്ങൾ.

അം 34, 35. ഉത്തമ-മധ്യമ-അധമ-പ്രകൃതികൾ, 3 വിധ സ്ത്രീ പ്രകൃതികൾ, സങ്കീർണപ്രകൃതികൾ, 4 വിധ നായകന്മാർ, നർത്തകി-പരിചാരിക-സഞ്ചാരിക എന്നിവരുടെ വിവരണങ്ങൾ, ഭൂമികാ വികൽപ പ്രയോഗം, ആഹാരഗുണം, സൂത്രധാരാഗുണം, പാരിപാർശ്വകഗുണം, ആഭരണകൃത്, മാലാകാര-ചിത്രകാര-രാജ-നട-വിദൂഷക-ഗണിക തുടങ്ങിയവരുടെ ഗുണദോഷങ്ങൾ.

അം 36. ഭരതമുനിയിൽ നിന്നും നാട്യശാസ്ത്രജ്ഞാനം ലഭിച്ച ആത്രേയൻ തുടങ്ങിയ അനവധി മഹർഷിമാരുടെ വിവരണങ്ങൾ, നാട്യവംശ ഉൽപ്പത്തി, നാട്യശാസ്ത്ര മാഹാത്മ്യം.

ഭരതമുനിയുടെ നാട്യശാസ്ത്രത്തിന്റെ അടിസ്ഥാനത്തിൽ രചിക്കപ്പെട്ടവയാണ് പിന്നീടുണ്ടായ ഏതാണ്ട് എല്ലാ നാട്യശാസ്ത്ര ഗ്രന്ഥങ്ങളും. ഭരതമുനിയുടെ നാട്യശാസ്ത്രത്തെക്കാൾ പുരാതനമെന്നു പറയപ്പെടുന്നതോ നാട്യശാസ്ത്രത്തിനു സമാന പ്രാധാന്യമുള്ളതോ ആയ ഗ്രന്ഥങ്ങളെക്കുറിച്ച് വിവരണങ്ങളൊന്നും കാണുന്നില്ല. എന്നാലും മഹാഭാരതത്തിലും രാമായണത്തിലും നാട്യവിഷയങ്ങൾ പ്രതിപാദിക്കുന്നുണ്ട്. നാട്യപ്രിയരായ ദേവന്മാരെക്കുറിച്ചും, നാട്യചൈതന്യം നിറഞ്ഞ ചലനരീതികളെക്കുറിച്ചും വേദങ്ങളിലും ചില വരികളുണ്ട്.

കാമശാസ്ത്രം

കാമശാസ്ത്രത്തെ പ്രത്യേക ഉപവേദമെന്ന് വിവരിക്കുന്ന ചില ഗ്രന്ഥങ്ങളുണ്ട്. മറ്റു ചില വിവരണങ്ങൾ ഇത് ഗന്ധർവ്വവേദത്തിന്റെ തന്നെ ഭാഗമാണെന്നും പറയുന്നു. കാമശാസ്ത്രത്തിൽ തന്നെ ഇതിന്റെ ഉപവേദപദവിയെക്കുറിച്ച് വിവരണം ഉണ്ട്.

പാഞ്ചാലദേശവാസിയായ ബാഭ്രവ്യൻ എന്ന പണ്ഡിതൻ അന്നു നിലവിലിരുന്ന ശ്യാതകേതുവന്റെ കാമശാസ്ത്രത്തെ ലളിതമായി 150 അദ്ധ്യായങ്ങളടങ്ങുന്ന 7 അധികരണങ്ങളിലായി പുനർരചിച്ചുവത്രെ. ഈ ഏഴ് അധികരണങ്ങളിലൊരൊന്നിനേയും വിപുലീകരിച്ച് നാരായണൻ, സുവർണ്ണനാഭൻ, ഘോടകമുഖൻ, ഗോനർഭീയൻ, ഗോണികപുത്രൻ, ദത്തകൻ, കുചിമാരൻ എന്നീ ഏഴ് ആചാര്യന്മാർ സ്വതന്ത്ര രചനകൾ നടത്തി. നിരന്തര

ഗവേഷണങ്ങളിലൂടെയാണെങ്കിലും ഇവർ നൽകിയ പല പുതിയ വിവരണങ്ങളിലും പരസ്പരം വ്യത്യാസം കാണുകയും അത് വിദ്യാർത്ഥികളിൽ ചിന്താകുഴപ്പം ഉണ്ടാക്കുകയും ചെയ്തു. ഇക്കാലഘട്ടത്തിലാണ് വാത്സ്യായനമഹർഷി കാമസൂത്രം ആഥവാ കാമശാസ്ത്രം രചിച്ചത്.

വാത്സ്യായന കാമസൂത്രം : ധർമ്മാർത്ഥ കാമഭ്യോനമഃ എന്നാരംഭിക്കുന്ന കാമസൂത്രത്തിൽ 1250 സൂത്രങ്ങളാണുള്ളത്. ഇവയെ 7 അധികരണങ്ങളായും 36 അദ്ധ്യായങ്ങളായും വിഭജിച്ചിട്ടുണ്ട്.

അധികരണം 1, 3 ശാസ്ത്രസംഗ്രഹം, ത്രിവർഗ പ്രതിപത്തി, നാഗരീകവൃത്തം, നായകാദി വിവരണം, രതാവസ്ഥ, പ്രീതിവിശേഷങ്ങൾ, ആലിംഗന വിചാരങ്ങൾ, ചുംബന വികൽപങ്ങൾ, നഖദന്തജാദികൾ, ദന്തചേദ്യവിധികൾ, ദേശ്യോപചാരങ്ങൾ, സംവേശപ്രകാരങ്ങൾ, ചിത്രരഥങ്ങൾ, പ്രഹണനയോഗങ്ങൾ, സീതകാരം, പുരുഷായീതം, പുരുഷോപസ്യുപ്തകങ്ങൾ, ഔപരിഷ്ടകം, രതാരംഭം, രതാവസാനം, സുരതവിശേഷങ്ങൾ, പ്രണയകലഹം.

അം 3, 4. വരണവിധാനവിവരണം, സംബന്ധ നിർണ്ണയം, കന്യാവിസൃംഭണം, ബാലോപക്രമം, ഇംഗിതാകാരസൂചന, ഏകപുരുഷാഭയോഗം, പ്രായോജ്യാപാവർത്തനം, കന്യാപ്രതിപത്തി, വിവാഹയോഗം, ഏകചാരിണീവ്രതം, പ്രസവചര്യ, പുനർഭൂവൃത്തം, ദുർഭോഗാവൃത്തം, ആന്തപുരകം, ബഹുഭാര്യപ്രതിപത്തി.

അം 5, 6. പുരുഷസ്വഭാവങ്ങൾ, സ്ത്രീസ്വഭാവങ്ങൾ, പരിചയ കാരണങ്ങൾ, അഭിയോഗങ്ങൾ, ഭാവപരീക്ഷകൾ, ദുതികർമ്മങ്ങൾ, ഭാര്യസംരക്ഷണം, വിരക്തന്റെ ലക്ഷണം, വിരക്തപ്രതിപത്തി, നിഷ്കാസന പ്രകാരങ്ങൾ, ലാഭവിശേഷം, സംശയവിചാരം, അർത്ഥ-അനർത്ഥ ബന്ധങ്ങൾ, കാന്താനുവർത്തനം, അർത്ഥാഗമ ഉപായങ്ങൾ, വേശ്യാവിശേഷങ്ങൾ.

അം 7. വശീകരണം, വൃഷ്ടിങ്ങൾ, നഷ്ടരാഗ പ്രത്യായനം, വൃദ്ധിവിധികൾ, ചിത്രയോഗങ്ങൾ.

അശ്ലീലതയുടെ ചുവയില്ലാതെ തികച്ചും ശാസ്ത്രീയമായ രീതിയിലും അടിസ്ഥാനത്തിലുമാണ് വാത്സ്യായനൻ ഓരോ വിഷയവും

കാമശാസ്ത്രത്തിൽ വിവരിച്ചിരിക്കുന്നത്. രചനാകാലത്തെ സാമൂഹ്യ-സാംസ്കാരിക നിലവാരങ്ങളുടെയും ചുറ്റുപാടുകളുടെയും സാധിനം കാമസൂത്രത്തിൽ വ്യക്തമായി പ്രതിഫലിക്കുന്നുണ്ട്. ആയുർവേദവിഷയങ്ങളുടെ സഹായം സ്ത്രീ-പുരുഷ ശരീരപ്രകൃതി വർണ്ണിക്കുന്നതിൽ വാത്സ്യായനമഹർഷി പൂർണ്ണമായും പ്രയോജനപ്പെടുത്തിയിട്ടുണ്ട്.

ആയുർവേദഗ്രന്ഥങ്ങളിൽ ലൈംഗികവിഷയങ്ങളും വിവരിക്കുന്നുണ്ടെങ്കിലും കാമശാസ്ത്രത്തെപ്പോലെ മറ്റൊരു ഗ്രന്ഥം ഉള്ളതായി വിവരണങ്ങളിൽ കാണുന്നില്ല.

ആയുർവേദം

അമർവവേദത്തിന്റെ ഉപവേദമാണ് ആയുർവേദം. പുരാണങ്ങളിലെയും വേദങ്ങളിലെയും വിവരണപ്രകാരം ആയുർവേദത്തിന്റെ ആദ്യകാല ആചാര്യന്മാർ ദേവന്മാരാണ്. ദേവന്മാരിൽനിന്ന് മഹർഷിമാർക്കും, അവരിൽ നിന്നും സാധാരണ മനുഷ്യർക്കും, ലഭിച്ചതാണ് ആയുർവേദഗ്രന്ഥങ്ങൾ. ആയുർവേദത്തിന്റെ ആദ്യകൃതി ബ്രഹ്മസംഹിതയത്രെ. ബ്രഹ്മസംഹിതയിൽ ഒരു ലക്ഷത്തിലേറെ സൂത്രങ്ങൾ ഉണ്ടായിരുന്നതായി സൂശ്രുതൻ വിവരിക്കുന്നു. ഈ ഗ്രന്ഥത്തെ പിന്നീട് കായചികിത്സ, ബാലചികിത്സ, ഗ്രഹചികിത്സ, ഊർധ്വാംഗചികിത്സ, ശല്യചികിത്സ, വിഷചികിത്സ, രസായന ചികിത്സ, വാജീകരണചികിത്സ എന്നിങ്ങനെ അഷ്ടാംഗങ്ങളായി വിഭജിക്കപ്പെട്ടു.

ആയുർവേദത്തിന്റെ വളരെ വിലപ്പെട്ട ഗ്രന്ഥങ്ങൾ പലതും നമുക്ക് നഷ്ടപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. അവയിൽ ചിലതാണ് അഗ്നിവേശ സംഹിത, പരാശര സംഹിത, ഹാരിതസംഹിത, ക്ഷാരപാണി സംഹിത, പൃഷ്കലാവത സംഹിത, ഗോപുര രക്ഷ സംഹിത, ഭോജ സംഹിത, ഭാലുകസംഹിത, വൃദ്ധസൂശ്രുതം. ചരക സംഹിതയും, സൂശ്രുത സംഹിതയും ഇന്നും ലഭ്യമാണ്. മേൽ വിവരിച്ച ഗ്രന്ഥങ്ങളിൽനിന്നും ചരക-സൂശ്രുതസംഹിതകളിൽ ഉദ്ധരണികൾ സുലഭമായി കാണുന്നുണ്ട്.

ചരകസംഹിത : ഇതുവരെ ലഭിച്ചിട്ടുള്ളതിൽ വെച്ച് വളരെ പുരാതനതും കൽപിക്കാവുന്ന ആയുർവേദ ഗ്രന്ഥമാണ് ചരകസംഹിത. ചികിത്സാ-ആരോഗ്യ-രോഗ-ശരീരപ്രകൃതി സംബന്ധമായ എല്ലാ വിഷയങ്ങളും എട്ടു ഭാഗങ്ങളിലായി ഈ സംഹിതയിൽ വിവരിക്കുന്നുണ്ട്. ഈ എട്ടു ഭാഗങ്ങൾ യഥാക്രമം

സൂത്രസ്ഥാനം, നിദാനസ്ഥാനം, വിമാനസ്ഥാനം, ശരീരസ്ഥാനം, ഇന്ദ്രിയസ്ഥാനം, ചികിത്സാസ്ഥാനം, കൽപസ്ഥാനം, സിദ്ധിസ്ഥാനം എന്നിവയാണ്. അവയിലെ വിഷയങ്ങൾ ഇപ്രകാരവും!

സൂത്രസ്ഥാനം : ആയുർവേദമഹത്വം, ശരീര വിവിരണം, ത്രിദോഷ സിദ്ധാന്തം, ദ്രവ്യഘടന, വൈദ്യധർമ്മം, രോഗങ്ങൾ ശമിപ്പിക്കുന്ന വിധങ്ങൾ, ശരീരത്തിൽ വിവിധ വസ്തുക്കൾ ധരിക്കുന്നതിന്റെ മഹത്വം, കാലാവസ്ഥയുടെ മാറ്റത്തിനനുസരിച്ചുള്ള ദിനചര്യകൾ, വ്യായാമഗുണങ്ങൾ പഞ്ചേന്ദ്രിയവിവിരണം, വൈദ്യലക്ഷണം, മൂന്നുവിധ രോഗലക്ഷണം, രോഗചികിത്സകൾ, വായുവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട രോഗവിവരണം, എണ്ണയുപയോഗിച്ചുള്ള ചികിത്സാ സമ്പ്രദായ മഹത്വം, വമനം, വാത-പിത്ത-കഫ-വിവരണം, ഓജ്ജ്വലം, ശോഥനവിവരണം, ഉദരരോഗങ്ങളും രോഗലക്ഷണങ്ങളും, കർണ്ണ രോഗങ്ങൾ, അപസ്മാരം, ഹൃദ്രോഗം, രക്തസംബന്ധിയായ രോഗങ്ങൾ, തടിച്ചതും-മെലിഞ്ഞതുമായ ശരീരപ്രകൃതിയുള്ളവരുടെ രോഗങ്ങൾ, നിദ്രാവിവരണം, സന്തർപണവിവരണം, രക്തവർണന, ചികിത്സാരീതികളിലെ പഥ്യ-അപഥ്യ വിവരണം, ഔഷധങ്ങളുടെ രസഗുണബന്ധം, ഭക്ഷണത്തിനുപയോഗിക്കുന്ന ധാന്യങ്ങൾ - പയറു വർഗ്ഗങ്ങൾ-മദ്യം-മാംസം-വേരുകൾ- ഫലവർഗങ്ങൾ, ജലം, വിവിധ ഇനം മധുരവസ്തുക്കൾ, ഭക്ഷ്യ ഉൽപന്നങ്ങളുടെ ഗുണദോഷങ്ങൾ, ആയുർവേദത്തിന്റെ മഹത്വം, അതിന് അഥർവവേദത്തിൽ ഉപവേദ സ്ഥാനം, ആയുർവേദത്തിന്റെ എട്ടു ഭാഗങ്ങളുടെ സംക്ഷിപ്ത രൂപം.

നിദാനസ്ഥാനം : വിവിധ വ്യാധികൾ, ജ്വരങ്ങൾ, പിത്തവിവരണം, ഗുൽമവിവരണം, പലവിധ പ്രമേഹ-കുഷ്ഠ-ഉന്മാദ - അപസ്മാര രോഗങ്ങൾ.

വിമാനസ്ഥാനം : ഷഡ്‌രസങ്ങൾ, ധർമ്മ വിവരണം, കാല-അകാല മൃത്യുവിവരണം, രോഗനിർണ്ണയ വിധികൾ, അനുമാന വിധികൾ, പ്രത്യക്ഷവിധികൾ, രോഗലക്ഷണങ്ങൾ, രോഗങ്ങൾ തമ്മിലുള്ള ബന്ധം, ശരീര ദോഷങ്ങളും രോഗങ്ങളും തമ്മിലുള്ള ബന്ധം, ജ്വരാഗ്നിയുടെ ഭേദങ്ങൾ, വ്യാധിരൂപങ്ങൾ, കൃമികളെക്കുറിച്ചുള്ള വിവിരണം, രോഗങ്ങളുടെ കാരണങ്ങളെക്കുറിച്ച് അഗ്നിവേശന്റെ അഭിപ്രായം, കൃമികളിൽ നിന്നുണ്ടാകുന്ന രോഗങ്ങൾ, അവയ്ക്കുള്ള ചികിത്സകൾ, ആയുർവേദ വിദ്യ പഠനരീതികൾ, വൈദ്യ വിദ്യാർത്ഥികളുടെ പരീക്ഷാസമ്പ്രദായങ്ങൾ.

ശരീരസ്ഥാനം : മനസ്സിന്റെയും-ബുദ്ധിയുടെയും, വിവരണം,

വിചാരം-വികാരം-ബുദ്ധിഭ്രംശം എന്നീ രോഗവിവരണം, മോക്ഷ വിവരണം, ഗർഭവിവരണം, ഗർഭസംബന്ധിയായ വിഷയങ്ങളെ കൂറിച്ച് ഭരവാജ-ആത്രേയമതം, ഓരോമാസത്തിലും ഗർഭസ്ഥ ശിശുവിനുണ്ടാകുന്ന വളർച്ച, പ്രസവകാലം, ശരീര-മന ബന്ധങ്ങൾ, സതലക്ഷണങ്ങൾ, ശരീരത്തിലെ ധാതുവിവരണം, ഗർഭസ്ഥ ശിശുവിലെ വാത-പിത്ത-കഫ-ബന്ധങ്ങൾ, പഞ്ചേന്ദ്രിയ വിവരണം, ദശപ്രാണ വിവരണം, മൈമൂനത്തിന് യോഗ്യരായ സ്ത്രീ-പുരുഷന്മാരുടെ പ്രത്യേകതകൾ, ഋതുക്കാലചര്യകൾ, ഗർഭഗ്രഹണ വിധി, മുതഗർഭലക്ഷണം, നവജാതശിശുവിന്റെ പരിചരണം, നാമകരണം, മാതൃക്ഷീരവിവരണം, ശിശുവിന്റെ രോഗനിവാരണ-രോഗപ്രതിരോധ മാർഗങ്ങൾ, നിദ്രാ, പരിപാലനം.

ഇന്ദ്രിയസ്ഥാനം : ശരീരപ്രകൃതി, ശരീരവൈകൃതങ്ങൾ, വായു സംബന്ധമായ രോഗസൂചനകൾ, പഞ്ചേന്ദ്രിയവികൃതങ്ങൾ, പലവിധ രോഗങ്ങളുടെ ആരംഭം, രോഗവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട സ്വപ്നങ്ങൾ, നിഴലുമായി ബന്ധപ്പെടുന്ന രോഗലക്ഷണങ്ങൾ, നാസിക-ദന്തം-ജിഹ്വ-ശ്വാസകോശ-സംബന്ധമായ അരിഷ്ടങ്ങൾ, അരിഷ്ട ലക്ഷണം, രോഗിയുടെ ഗൃഹത്തിലേക്കുപോകുന്ന വൈദ്യൻ കാണുന്ന ശുഭാശുഭലക്ഷണങ്ങൾ, ശകുനങ്ങൾ, രോഗിയുടെ സ്വപ്നഫലങ്ങൾ.

ചികിത്സാ സ്ഥാനം : ഇതിൽ രണ്ട് ഉപവിഭാഗങ്ങളുണ്ട്. രാസായനാദ്ധ്യായം-വാജികരണാദ്ധ്യായം. രാസായനാദ്ധ്യായത്തിൽ വൈദ്യഗുണങ്ങൾ, രാസായനവിധികൾ, വിവിധ ഔഷധങ്ങൾ എന്നിവ വിവരിക്കുന്നു. വാജികരണാദ്ധ്യായത്തിൽ വാജികരണത്തി നുള്ള ഔഷധങ്ങൾ, വിവിധ ജ്വരചികിത്സാക്രമങ്ങൾ, രക്തപിത്ത ചികിത്സ, ഗുൽമരൂപങ്ങളുടെ ചികിത്സ, പ്രമേഹചികിത്സ, വിവിധ തരത്തിലുള്ള കൃഷ്ണചികിത്സ, രാജയക്ഷ്മചികിത്സ, ഉന്മാദ-ചികിത്സ, ഉദരരോഗ ചികിത്സ, ഗൃഹണീ രോഗ-ചികിത്സ, ശ്വാസരോഗ ചികിത്സ, കാസ ചികിത്സ, അതിസാരം-ചർദ്ദി-വിസർപ്പ ചികിത്സകൾ, തൃഷ്ണരോഗ ചികിത്സ, വിഷചികിത്സ, വൃണചികിത്സ, മൂന്നു വിധ മർമ്മചികിത്സാരീതികൾ, വാത-വ്യാധി ചികിത്സ, യോനി രോഗ ചികിത്സകൾ.

കൽപസ്ഥാനം : രോഗകാരണം, ദേശകാലാടിസ്ഥാനത്തിൽ അവയ്ക്കുണ്ടാകുന്ന മാറ്റങ്ങൾ, വമനരോഗങ്ങൾ, ജീമൂതകവിവരണം, ഇക്ഷ്വാകുവിവരണം, ധമാ-ഗവവിവരണം, വത്സക വിവരണം, കൃതവേധന-ആരഗ്ധ-തിലക-സുധാവിവിരണങ്ങൾ.

സിദ്ധിസ്ഥാനം : വമന-ശോധന-ബസ്തി-തുടങ്ങി പഞ്ചകർമ്മ ചികിത്സാവിവരണങ്ങൾ, സ്നേഹബസ്തി-നേത്രബസ്തി-അജീർണം - ബസ്തിസിദ്ധി - മഹീയസിദ്ധി, ആയുർവേദ പഠന ഫലങ്ങൾ.

സ്യശ്രുത സംഹിത തുല്യപ്രസിദ്ധി നേടിയ രണ്ടു ഗ്രന്ഥങ്ങളാണ് ചരക സംഹിതയും, സ്യശ്രുത സംഹിതയും. ചരകൻ വിവിരിക്കുന്ന വിഷയങ്ങൾ കൂടാതെ ശസ്ത്രക്രിയയും, പ്ലാസ്റ്റിക് സർജറിയും സ്യശ്രുതസംഹിതയിൽ വിവരിക്കുന്നുണ്ട്. ചരക-സ്യശ്രുത സംഹിതകളിൽ ഏതാണ് ഒരുപോലെയാണ് വിഷയാവതരണം. സ്യശ്രുതസ്ഥാനം, നിദാനസ്ഥാനം, ശരീരസ്ഥാനം, ചികിത്സാ സ്ഥാനം, കൽപസ്ഥാനം, ഉത്തരതന്ത്രം എന്നിങ്ങനെ ആറു ഭാഗങ്ങൾ അടങ്ങുന്നതാണ് സ്യശ്രുതസംഹിത. സ്യശ്രുത സംഹിതക്ക് ചരകത്തേക്കാൾ നൂറ്റാണ്ടുകൾ പഴക്കുണ്ടെന്നാണ് പണ്ഡിതമതം. ഇതിലെ വിഷയവിവരണം ഇപ്രകാരമാണ്.

സ്യശ്രുതസ്ഥാനം : ആയുർവേദത്തിന്റെ ഉത്ഭവം, അതിന് അമർവ വേദത്തിന്റെ ഉപവേദമെന്ന സ്ഥാനം, ശല്യചികിത്സയായ ശസ്ത്രക്രിയ, ആയുർവേദത്തിൽ ശല്യചികിത്സക്കുള്ള സ്ഥാനവും-മഹത്വവും, വ്യാധികളുടെ നാലു ഭേദങ്ങൾ, നാലുവിധ സ്ഥാവര-ജംഗമ ഔഷധങ്ങൾ, ചികിത്സാധർമ്മം, സ്യശ്രുത സംഹിതയുടെ സംക്ഷിപ്തരൂപം, വൈദ്യവിദ്യാർത്ഥി പരീക്ഷ, ആയുർവേദ അദ്ധ്യയനവിധി, വൈദ്യധർമ്മം, വൈദ്യ-വിദ്യാർത്ഥി ധർമ്മം, സ്യശ്രുത-നിദാന-ശരീര-ചികിത്സാ-കൽപസ്ഥാനങ്ങളുടേയും ഉത്തരതന്ത്രത്തിലേയും അദ്ധ്യായസംഖ്യകൾ, ശാലാക്യതന്ത്രം, കൗമാരതന്ത്രം, കായചികിത്സ, ആയുർവേദപഠനഫലം, പ്രഭാഷണ പ്രശംസ, മൂന്നുവിധ ചികിത്സ, എട്ടുവിധ ശസ്ത്രക്രിയ, ശസ്ത്രക്രിയാ പഠനവിധി, വ്രണിതരക്ഷ, വ്രണചികിത്സ, ഋതുചര്യ, കാല നിർവ്വചനം, യുഗവർണനം, ചന്ദ്രസൂര്യ സ്വാധീനം, വാതസ്യഭാവം, കാലമാറ്റങ്ങളിൽ ഔഷധങ്ങൾക്കുണ്ടാകുന്ന ഗുണദോഷങ്ങൾ, ഔഷധവ്യാപനത്തിന്റെ വിവരണം, പകരുന്നതും, പകരാത്തതുമായ രോഗങ്ങളുടെ ചികിത്സാരീതികൾ, ശസ്ത്രക്രിയക്കുള്ള യന്ത്രവർണനകൾ, സ്വസ്തി- സദംശം-നാഡി-താല-ശാലക-ഉപയന്ത്രങ്ങൾ, യന്ത്രകർമ്മം, ശസ്ത്ര ക്രിയാ വിവരണം, ചേര്യം, ചികിത്സ ക്ഷയികാരമുള്ള വൈദ്യലക്ഷണം, രോഗലക്ഷണം, രോഗവിജ്ഞാനം, ക്ഷാരപ്രയോഗവിധികൾ, അഗ്നി കർമ്മമഹത്വം,

അഗ്നിദഗ്ധവിവരണം, ജ്വലകം, രക്തത്തിന്റെ ഗുണദോഷങ്ങൾ, ദുഷ്ടരക്തം, രക്തവിശ്രാവണം, രക്തശ്രാവ രോഗങ്ങൾ, ധാതുക്ഷയരോഗചികിത്സ, ഓജ-സ്ഥൂല-കൃശ ശരീരവർണ്ണനം, കർണവ്യാധികൾ, കർണബന്ധവിധികൾ, കർണപുട ചികിത്സ, വ്രണങ്ങളുടെ ആലേപനം, വ്രണരോഗങ്ങളുടെ വിവിധ ഇനങ്ങൾ, വാത-പിത്ത-കഫ വിവരണം അവയുടെ സ്ഥാനം, ഗുണദോഷം, വ്യാധികൾ, വികാരങ്ങൾ, ഛേദ-ഘ്രോഷം, വേദവ്യാധികൾ, ശല്യചികിത്സാവിധിയുടെ ആരംഭരീതികൾ, മരണസൂചകങ്ങളായ രോഗങ്ങൾ, രോഗഫലങ്ങൾ, രോഗവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട ദുതലക്ഷണം, ശകുനം-ദൂസ്യപ്നം, അരിഷ്ടകാരണങ്ങൾ അരിഷ്ടജ്ഞാനഫലങ്ങൾ, രോഗവിഭജനം, വൈദ്യഗുണങ്ങളും ധർമ്മങ്ങളും, ദീർഘ-മധ്യ-അൽപ ആയുസ്സുള്ളവരുടെ ലക്ഷണങ്ങൾ, ഔഷധികൾ വളർത്തുന്നതിനുവേണ്ടിയുള്ള ഭൂമികളും ഭൂമിയിലൂടെ ലഭിക്കുന്ന വിശേഷഗുണങ്ങളുള്ള ഔഷധങ്ങളും ശ്രേഷ്ഠമായ ഔഷധങ്ങൾ, ചൂർണ്ണ-തൈല-ഘൃത ഔഷധങ്ങൾ, 35 തീപരം വിഭാഗങ്ങളായി വിഭജിച്ചിരിക്കുന്ന ഔഷധികൾ, ഔഷധികളെ സംസ്കരിച്ച് ഔഷധങ്ങളുണ്ടാക്കുന്ന പൊതു തത്വങ്ങൾ, ഔഷധ നിർമ്മാണത്തിന്റെ അടിസ്ഥാനത്തിൽ ഔഷധികളുടെ വിഭജനം, രസങ്ങളുടെ അടിസ്ഥാനത്തിലുള്ള ദ്രവ്യഗുണവിവരണം, ദ്രവ്യങ്ങളുടെ ഭൗതികവും, അവയുടെ ശീതോഷ്ണ സ്വഭാവങ്ങളും, മധുരം കയ്പ് എന്നിവയുടെ ഗുണദോഷങ്ങൾ, വാത-പിത്ത-കഫവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട രോഗങ്ങൾ, ദ്രവ്യരൂപത്തിലുള്ള ദ്രവ്യ വിഭജനം-പാനീയ വർഗം-ക്ഷീരവർഗം-നെയ്യ് വർഗം-ഘൃത വർഗം-തൈല വർഗം-മധുവർഗം-ഇക്ഷുവർഗം-മധുവർഗം-മൂത്രവർഗം എന്നിവ, ധാന്യവർഗത്തിൽപ്പെട്ട നൂറിൽപരം ധാന്യങ്ങൾ, ഫലങ്ങൾ, അനേകം കായ്കനികൾ, ലോഹലവണങ്ങൾ, വിവിധമൃഗങ്ങളുടെ മാംസങ്ങൾ എന്നിവയുടെ ഔഷധമൂല്യം, പാകം ചെയ്ത ഭക്ഷ്യപദാർത്ഥങ്ങളുടെ ഗുണദോഷങ്ങൾ, അനുപാതവർഗ്ഗങ്ങൾ, ആഹാരവിധി, ഭക്ഷ്യ യോഗ്യവും-അയോഗ്യവുമായ സാധനങ്ങൾ-സ്ഥലങ്ങൾ-സമയങ്ങൾ എന്നിവ, ദഹനപ്രക്രിയ.

നിദാനസ്ഥാനം: പ്രാണ-അപാന-വ്യാന-സമാന വായുക്കൾ, പക്ഷാഘാതം, വാതരക്തം, അർശസ്, വിവിധ രൂപത്തിലും പ്രകൃതിയിലും കാണുന്ന അർശസ് അസമരീരോഗം, ഭഗന്ദരങ്ങൾ, കൃഷ്ണരോഗങ്ങൾ, പ്രമേഹരോഗം, ഉദരരോഗങ്ങൾ, മൂലഗർഭം, ഗർഭരോഗങ്ങൾ, ഗർഭസ്ഥശിശുവിന്റെ മരണം, വിസർപ്പം,

നാഡീവിവരണം, നാഡീലക്ഷണം, സ്തനരോഗങ്ങൾ, ഗ്രന്ഥീരോഗങ്ങൾ, അർബുദങ്ങൾ, വൃദ്ധിഭേദങ്ങൾ, ശ്ലീപദം, ക്ഷുദ്രരോഗങ്ങൾ, രോഗ ലക്ഷണങ്ങൾ, ഭഗ്ന രോഗ ലക്ഷണങ്ങൾ, മൂല-ദന്ത-ജിഹ്വാ കണ്ഠരോഗങ്ങൾ.

ശരീരസ്ഥാനം : ശരീരത്തെക്കുറിച്ചുള്ള പ്രഥമപഠനങ്ങൾ, തൃഗുണസിദ്ധാന്തം, ഇന്ദ്രിയങ്ങൾ, ആത്മ-ശരീരബന്ധം, മഹാഭൂതങ്ങൾ, ആർത്തവം, ഗർഭധാരണം, സ്ത്രീപുരുഷ ലക്ഷണം, വികൃതഗർഭോൽപ്പത്തി, പൂർവ്വജന്മബന്ധം, ഗർഭിണികളുടെ പത്മ്യങ്ങൾ. ഗർഭസ്ഥശിശുവിന്റെ പ്രതിമാസവളർച്ചയിൽ വിവിധ ഘടകങ്ങളുടെ സ്വാധീനം, ഗർഭം അലസുന്നത്, ഹൃദയരൂപം, നിദ്ര, സ്വപ്നം, ശരീര പ്രകൃതിലക്ഷണം, ത്വക് വിവരണം, ആസ്ഥന പ്രാധാന്യം, പേശി, സ്നായു, ഗർഭാശയം, മർമ്മങ്ങൾ, സിരകൾ, സിരാവ്യാധി, ധമനികൾ, ഗർഭിണിചര്യകൾ, പ്രസവലക്ഷണങ്ങൾ, നവജാത ശിശുവന്റെയും, മാതാവിന്റെയും പരിചരണം, ബാലഉപചാരം, സ്തനക്ഷീരം, ബാലരോഗങ്ങൾ, ബാല വിവാഹത്തിന്റെ അപാകതകൾ.

ചികിത്സാസ്ഥാനം : വ്രണങ്ങൾ, വ്രണചികിത്സകൾ, ചികിത്സാ കാലത്തെ പത്മ്യങ്ങൾ, ശോധന-വമനവിധികൾ, അവയ്ക്കുള്ള കഷായങ്ങൾ-ചൂർണങ്ങൾ, വ്രണാകൃതിയും അവയ്ക്കുള്ള കാരണങ്ങളും, വ്രണചികിത്സ, ഭഗ്നചികിത്സകൾ, സന്ധിഭഗ്നം, വാതരോഗചികിത്സ, അശ്മരീചികിത്സ, ഭഗന്തരചികിത്സ, വേദനശമനമാർഗ്ഗങ്ങൾ, കുഷ്ഠരോഗനിവാരണം-അവയ്ക്കുള്ള ചികിത്സാവിധികൾ, പ്രമേഹരോഗചികിത്സകൾ, ഉദരരോഗചികിത്സ, മൂലഗർഭചികിത്സ, വിസർപ്പ, അർബുദ, വൃദ്ധി, ശ്ലീപദം, എന്ണി ക്ഷുദ്രരോഗങ്ങൾ, ശുക-മൂല-കണ്ഠ-ജിഹ്വാരോഗങ്ങളുടെ ചികിത്സാ രീതികൾ, വ്യാധാമവിധി, സ്നാനഗുണം, നിദ്രാഗുണം, സുഖസുഷുപ്ത ഗുണം, വിശ്രമമഹത്വം, വാജികരണ ചികിത്സ, സോമസേവനവിധി, സ്നേഹ ചികിത്സ, സ്നേഹപാനവിധി, വമനത്തിനുള്ള ഔഷധങ്ങൾ, ബസ്തി വിധികൾ, നിരൂഡവിധി, ആസ്ഥാന കൽപന, ധൂമപ്രയോഗ വിധികൾ, ധൂമപാനം.

കൽപസ്ഥാനം : വൈദ്യന്റെ യോഗ്യത, വിഷലക്ഷണം, വിഷം കലർന്ന അന്നലക്ഷണം, വിഷ പരിശോധന, ശരീരത്തിൽ വിഷവ്യാപനം, വിഷദ്രവ്യ ലക്ഷണങ്ങൾ, സർപ്പവിഷം, സർപ്പ

ഭേദങ്ങൾ, വിഷചികിത്സാവിധികൾ, പശു-പക്ഷി-മൃഗാദികൾക്കുള്ള വിഷ ചികിത്സയുടെ സംക്ഷിപ്തരൂപം, മുഷികവിഷം, രോഗാണുക്കളുടെ ഉത്ഭവം-വർഗ്ഗീകരണം, കീടവിഷങ്ങൾ, അവയ്ക്കുള്ള ചികിത്സാക്രമങ്ങൾ.

ഉത്തരതന്ത്രം : നേത്രരോഗങ്ങൾ, വർത്തരോഗങ്ങൾ, തിമിരം, നേത്രശസ്ത്രക്രിയ, നേത്രരോഗ ചികിത്സ, കർണ്ണരോഗ ചികിത്സ, നാസാരോഗ ചികിത്സ, പ്രതിശ്യായം, ശിരാരോഗ കാരണങ്ങൾ, ലക്ഷണങ്ങൾ-ചികിത്സാരീതികൾ, ഗ്രഹണീരോഗ ചികിത്സ, അപസ്മാരത്തിന് അന്ധപുതന-ശീതപുതന മുഖമണ്ഡിക ചികിത്സകൾ, യോനീരോഗ ചികിത്സ, ജ്വര ചികിത്സ, അതിസാര ലക്ഷണങ്ങളും ചികിത്സകളും, രോഗങ്ങൾ, ശുലരോഗങ്ങൾ, ഹൃദ്രോഹ കാരണങ്ങളും ചികിത്സാവിധികളും, പാണ്ട് രോഗ ചികിത്സ, രക്തപിത്തരോഗചികിത്സ, മുർച്ഛാരോഗ ചികിത്സ, ഛർദ്ദിയുടെ സാമാന്യ ചികിത്സകൾ, ശ്വാസരോഗചികിത്സകൾ, കാസരോഗങ്ങൾ, ഖരഭേദചികിത്സ, അജീർണം, അരോചകം, മൂത്രസംബന്ധമായ രോഗങ്ങൾ, ഗ്രഹചികിത്സ, ഉന്മാദം, സ്വസ്ഥലക്ഷണം, ആരോഗ്യാനുഷ്ഠാനങ്ങൾ, ആഹാര രീതികൾ, വൈദ്യവിദ്യാഭ്യാസം, സൂശ്രുത തന്ത്ര പ്രശംസയും പഠനഫലവും.

ഏഴു ഭാഗങ്ങളിലായി 200 ത്പരം അദ്ധ്യായങ്ങളിൽ ശരീരത്തിന്റെയും, രോഗങ്ങളുടെയും, ചികിത്സാവിധികളുടെയും പൂർണ്ണവിവരണങ്ങൾ നൽകുന്ന ഒരു പുരാതന ആയുർവേദ ഗ്രന്ഥമത്രെ കശ്യപസംഹിത. ഭേദസംഹിത എന്നറിയപ്പെടുന്ന മറ്റൊരു ഗ്രന്ഥത്തിൽ 120 അദ്ധ്യായങ്ങൾ 8 ഭാഗങ്ങളിലായി വിവരിച്ചിരിക്കുന്നു. വാഗ്ഭടൻ രചിച്ച അഷ്ടാംഗഹൃദയവും അഷ്ടാംഗസംഗ്രഹവും ആയുർവേദത്തിലെ പ്രധാന രണ്ടു കൃതികളാണ്.

അഷ്ടാംഗസംഗ്രഹം : സൂത്രസ്ഥാനം, ശരീരസ്ഥാനം, നിദാസ്ഥാനം, ചികിത്സാ സ്ഥാനം, കൽപസ്ഥാനം, ഉത്തരസ്ഥാനം എന്നിങ്ങനെ 6 ഭാഗങ്ങളായി അഷ്ടാംഗ സംഗ്രഹത്തെ വിഭജിച്ചിട്ടുണ്ട്. അഷ്ടാംഗസംഗ്രഹത്തിൽ 150 അദ്ധ്യായങ്ങളാണുള്ളത്. കായ ചികിത്സക്ക് ചരകസംഹിതയും, ശല്യ ചികിത്സക്ക് സൂശ്രുത സംഹിതയുമാണ് ഈ ഗ്രന്ഥത്തിൽ അടിസ്ഥാനമാക്കിയിട്ടുള്ളത്. പദ്യവും ഗദ്യവും ഇടകലർന്നിരിക്കുന്ന ഗ്രന്ഥത്തിൽ പൂർവ്വാചാര്യന്മാരുടെ ചികിത്സാ സമ്പ്രദായങ്ങളും വാഗ്ഭടന്റെ നൂതന സംഭാവനകളും ഒത്തു ചേർന്നിട്ടുണ്ട്.

അഷ്ടാംഗഹൃദയം : അഷ്ടാംഗഹൃദയത്തിൽ 120 അദ്ധ്യായങ്ങളെ ആറു സ്ഥാനങ്ങളായി ഭാഗിച്ചിരിക്കുന്നു. സൂത്രസ്ഥാനത്തിൽ വൈദ്യവിദ്യാർത്ഥി അറിഞ്ഞിരിക്കേണ്ട ശാസ്ത്ര തത്വങ്ങൾ, ശരീരസ്ഥാനത്തിൽ ഗർഭഭാൽപത്തി-അംഗപ്രത്യംഗ വിഭാഗം-മർമ്മ വിവരണം-ഭൂതവിജ്ഞാനം, നിദാനസ്ഥാനത്തിൽ സർവ്വരോഗ കാരണങ്ങൾ, ചികിത്സാ സ്ഥാനത്തിൽ ചികിത്സാ ക്രമങ്ങൾ, കൽപസ്ഥാനത്തിൽ ആയുർവേദ ഔഷധ നിർമ്മാണം, ഉത്തരസ്ഥാനത്തിൽ മാനസിക രോഗങ്ങൾ, വിഷ ചികിത്സ, രസായന ചികിത്സ എന്നിവയും വിവരിക്കുന്നു.

രസതന്ത്രസമുച്ചയം എന്ന വാഗ്ഭടകൃതിയും, ശാർദ്ദയര സംഹിത എന്ന ശാർദ്ദയര കൃതിയും, വിരസിംഹാവലോകം, എന്ന വിരസിംഹന്റെ കൃതിയും, ഭാവമിത്രന്റെ ഭാവപ്രകാശവും ആയുർവേദത്തിന്റെ നൂതനങ്ങളായ ശാസ്ത്രജ്ഞാനം പകരുന്ന ഗ്രന്ഥങ്ങളാണ്. രാവണകൃതികളെന്ന് അറിയപ്പെടുന്ന കുമാരതന്ത്രം, നാഡീപരിക്ഷ, അർക്കപ്രകാശം, ഉഡ്ഡീശതന്ത്രം, ഹാരിത രചനയായ ഹാരിതസംഹിത, നാഗാർജ്ജുന കൃതികളായ കർഷ്ണപുടം രസരത്നാകരം, രസേന്ദ്രമംഗളം, ബൗദ്ധഭിക്ഷുവിന്റെ കൃതിയായ രസവൈശേഷികസൂത്രം തുടങ്ങിയ അനവധി ആയുർവേദ ഗ്രന്ഥങ്ങൾ വേറെയുമുണ്ട്. ഏറെ പഴക്കമില്ലാത്ത മറ്റനവധി രചനകളും ഇന്നു ലഭ്യമാണ്.

ശിൽപവേദം

സ്ഥാപത്യവേദം എന്ന പേരിലും അറിയപ്പെടുന്ന ശിൽപവേദം അഥർവവേദത്തിന്റെ ഉപവേദമാണ് എന്ന് ചില വിവിരണങ്ങളിൽ കാണുന്നു. ശിൽപവേദത്തെ ഉപവേദമായി കാണുന്ന പണ്ഡിതന്മാർ ചുരുക്കമാണ്. ശിൽപവേദത്തിന് ഉപവേദത്തിന്റെ സ്ഥാനത്തിന് നർഹതയുണ്ടെന്ന അഭിപ്രായം ഉള്ളതുകൊണ്ടാണ് അത് ഇവിടെ വിവരിക്കുന്നത്.

ക്ഷേത്രം, ഭവനം, ഗോപുരം, കോട്ട, രാജകൊട്ടാരം എന്നിവയുടെ നിർമ്മാണത്തിൽ പാലിക്കപ്പെടേണ്ട നിയമങ്ങളാണ് ശിൽപവേദം അഥവാ ശിൽപശാസ്ത്രത്തിലെ പ്രധാനവിഷയങ്ങൾ. നിർമ്മാണ പ്രവർത്തനങ്ങൾക്കാവശ്യമായ ഭൂമിയുടെ സുദീർഘമായ വിവരണങ്ങളും ഇതൽപെടുന്നു. പുരാതന ശിൽപശാസ്ത്രത്തിന്റേതായ അധികം ഗ്രന്ഥങ്ങൾ ഇന്നു ലഭ്യമാണെന്നു തോന്നുന്നില്ലാ ഈ വിവരണങ്ങളിൽ നിന്നും ശിൽപവേദ ഗ്രന്ഥങ്ങളുടെ ഉള്ളടക്കത്തെക്കുറിച്ച് ഒരു ഏകദേശ രൂപം മാത്രം ലഭിക്കുന്നതാണ്.

വാസ്തുവിദ്യ: പതിനാറ് അദ്ധ്യായങ്ങളിലായി ശില്പശാസ്ത്രത്തെക്കുറിച്ച് വിവരിക്കുന്ന ഈ ഗ്രന്ഥത്തിന്റെ കാലപഴക്കമോ കർത്താവിനെയോ കുറിച്ച് വിവരണങ്ങളൊന്നും ലഭ്യമല്ല. ഇത് ഒരു കേരളീയ ഗ്രന്ഥമാണെന്നു കാണുന്നു. വിഷയങ്ങൾ ഇപ്രകാരമാകുന്നു.

അം 1-3 ഈശ്വരപ്രാർത്ഥന, അളവുകോലുകൾ, ശില്പിയുടെ ലക്ഷണം, ഭൂമിയുടെ ഗുണദോഷങ്ങൾ, മണ്ണിന്റെ രസത്തിന്റെ ഗുണദോഷങ്ങൾ, വസ്തുവിന്റെ വിവിധ കോണുകളിൽ വളർന്നു നിൽക്കുന്ന വൃക്ഷങ്ങളുടെ ശുഭാശുഭ ലക്ഷണങ്ങൾ, കൃഷിഭൂമി ഉഴുതുമാറി കുമ്പോൾ ഉണ്ടാകുന്ന ശുഭാശുഭ ലക്ഷണങ്ങൾ, ഭൂമിയുടെ നീളം-വീതി-വിസ്തീർണ്ണം, ബ്രഹ്മണ-ക്ഷത്രിയ-വൈശ്യ-ശൂദ്രാദികൾക്കനുയോജ്യമായ ഭൂമിയുടെ വിസ്തീർണ്ണവും, മറ്റു ഗൃഹ അളവുകളും, വാസ്തുദേവതയുടെ സുദീർഘമായ വിവരണവും.

അം 4, 6 ബ്രഹ്മണ-ക്ഷത്രിയ-വൈശ്യ-ശൂദ്രാദികളുടെ ഗൃഹങ്ങൾക്കനുയോജ്യമായിട്ടുള്ള പടിപ്പുര വിവരണം, ഗൃഹ നിർമ്മാണത്തിനായുള്ള സ്ഥാന നിർണ്ണയം, വാസ്തുപുരുഷ-വാസ്തുബലി-വാസ്തുപുരുഷ ശരീര ദേവതാവിവരണം, സ്ഥാനനിർണ്ണയം, ഭൂമിയെ വിവിധ ജ്യോമിട്രിക രൂപങ്ങളാക്കിയുള്ള പുരയുടെ സ്ഥാനനിർണ്ണയം, ഭൂ അതിർത്തിബന്ധനം, ഭവന നിർമ്മാണത്തിനു ശേഷം വിവിധ ദിശകളിൽ വൃക്ഷങ്ങൾ നട്ടുവളർത്തുന്നതിന്റെ ശുഭാശുഭ ലക്ഷണങ്ങൾ.

അം 6, 7. നാലുകെട്ടുള്ള ഭവനങ്ങളുടെ അംഗണം, നടുമുറ്റം, ഗൃഹമർമ്മം, മർമ്മാദികളെ ഭേദിച്ചാലുള്ള പ്രായശ്ചിത്തം, ഭവനനിർമ്മാണ കാല വിവരണം, നിർമ്മാണ പ്രവർത്തനങ്ങളുടെ ആരംഭത്തിനനുയോജ്യമായ മാസങ്ങൾ, അവയുടെ ഗുണദോഷങ്ങൾ, ഭവനത്തിന്റെ അളവുകൾ, ഓരോ ദിശയിലും നിർമ്മിക്കുന്ന ഭവനത്തിന് ഉത്തമവും-മധ്യമവും-അധമവുമായ അളവുകൾ.

അം 8. നാലുകെട്ടു കൂട്ടിപ്പണിയുന്ന വിവരണം, ചതുർശ്ശാല നിർമ്മാണം, മുറികളുടെ അളവുകൾ, ഉത്തരങ്ങളുടെയും-തുണുക്കളുടെയും അളവുകൾ, അളവുകൾ മാറ്റുന്നതുകൊണ്ടുള്ള ഗുണദോഷങ്ങൾ, പുരയുടെ ദീർഘവിസ്താരങ്ങളുടെ ദേവതകൾ, ഗൃഹനാഥന്റെ വയസ്സും-ഭവനത്തിന്റെ അളവുകളുമായി ഉണ്ടായിരിക്കേണ്ട ഗണിത ബന്ധങ്ങൾ, ഗൃഹത്തിന്റെ ദീർഘാധിക്യവും-ഹീനദീർഘവും-സന്ധിയും, ആളികളടിക്കുന്ന ദിശ,

അതിന്റെ രീതികൾ, ഗുണദോഷങ്ങൾ, ആളുകളുടെ നീളം-വീതി-
ഘനം എന്നിവയിൽ ഉത്തമമായ അളവുകൾ.

അം 9, 10. പാദം, അധിഷ്ഠാനാവയവാംശം,
അധിഷ്ഠാനങ്ങളുടെ പേരുകൾ, രൂപങ്ങൾ, അവയുടെ
പുനരംശവിവരങ്ങൾ, ഗളമഞ്ചകം, കഴുപ്പലക, വികൃതിക്കഴുപ്പലക,
വിവിധ ഉത്തരങ്ങൾ, കഴുപ്പലക വരയ്ക്കുന്നവിധം, വളകളുടെ
സ്ഥാനങ്ങൾ, വളത്തുള്ളകൾ നിർമ്മിക്കുന്നവിധം, കഴുപ്പലക-ചുറ്റുത്ത
രബന്ധം, കഴുപ്പലക-മോന്തായ ബന്ധം, ഇവകൊല്ലാമുള്ള
ഗണിതസൂത്രങ്ങൾ.

അം 11, 12. കഴുപ്പലകയുടെ പ്രമാണം, വരയ്ക്കുന്നവിധം,
ഗണിതതത്വങ്ങൾ, വീതി-നീളം-വലിപ്പിൽ, കഴുപ്പലക സ്ഥാപിക്കുന്ന
വിധം, തൂക്കം-വിതാനവും, കോടിനൂലിടുന്നവിധം, കഴുപ്പലകകൾ
തമ്മിലുള്ള അകലം, മനുഷ്യവാസത്തിനുള്ള മന്ദിരങ്ങളുടെ
കഴുപ്പലകകളുടെയരികേണ്ട പ്രത്യേകതകൾ, വാമടാദികൾ,
വാമടവിസ്താരം, വാമടതുറക്കുമ്പോൾ ചെയ്യേണ്ട പൂജാദികർമ്മങ്ങൾ
- ഹോമങ്ങൾ-കഴുപ്പലക തൊട്ടുജപിക്കൽ-അതിനുള്ള മന്ത്രങ്ങൾ-
പ്രാർത്ഥന, മോന്തായഗണിത വിവരണം, കൂടം കൂട്ടുന്നവിധം.

അം 13, 14. ഉപപിന്നിർമ്മാണം, പാദുകപ്പരം, മുല്ലത്തറയുടെ
സ്ഥാനം- അതു പണിയുന്നവിധം, ഭവനത്തിലെ കൽകെട്ടുവിധികൾ,
ഗൃഹത്തിലെ പാദുകവെയ്പ്, നിധിഗേഹലക്ഷണം, കട്ടിള
ഉത്തരവീതി ബന്ധം, ഇടക്കെട്ടുകൾ, മുറികളിലുണ്ടാക്കേണ്ട വായ്
ദാരങ്ങളുടെ വിവരണം, കതകിന്റെ വിവരണങ്ങൾ, ഉയരം-വീതി,
കൊത്തു വേലകൾ, ഉപദാരവിവരണം, ഒറ്റക്കതകിന്റെ മഹത്വം.

അം 15. ഭിത്തി വിവരണം, ഭിത്തിയുടെ ഉയരം, തൂലാത്തിന്റെ
അളവുകൾ, ആരൂഢം, ബാഹ്യോത്തരം, താക്കിഴാ തറക്കുന്നവിധം,
ഭവനപരിഗ്രഹം, ഗൃഹപ്രവേശനം, ഗൃഹനിർമ്മാണ
പര്യവസാനത്തിങ്കൽ ജോലിക്കാരെ പരിചരിക്കേണ്ടുന്ന വിധം,
ആശാരി ഗൃഹത്തെ നോക്കി മന്ത്രം ചൊല്ലി ഗൃഹം യജമാനനും
നൽകുന്ന ചടങ്ങുകൾ.

അം 16. ഓടുമുറിക്കൽ, മണ്ണുചുമക്കുന്ന പ്രകാരങ്ങൾ,
ഓടിന്റെ ലക്ഷണം, വിസ്തീർണം, കോണോടിന്റെ വിവരണം,
ഓടു പണിയുന്ന വിധം, ഓടറുക്കുന്ന വിധികൾ, ഓട്
ചുളക്കുവെക്കുന്ന വിധികൾ, ഓടചൂടുന്ന വിവിധ രീതികൾ, ഓട്
മേയുന്നവിധം, ദേവാലയങ്ങൾക്കായുള്ള ലോഹ ആവരണങ്ങൾ.

ഭാഷാശില്പരത്നം : രണ്ടുഭാഗങ്ങളടങ്ങുന്ന ഈ ശില്പ ശാസ്ത്രഗ്രന്ഥത്തിലെ ഒന്നാം ഭാഗം ദേവാലയനിർമ്മാണവും രണ്ടാംഭാഗം മനുഷ്യാലയനിർമ്മാണവുമാണ് വിവരിക്കുന്നത്.

ഭാഗം 1. ദേവാലയനിർമ്മാണത്തിനുള്ള ഭൂമിയുടെ സംസ്കരണ കർമ്മങ്ങൾ, വാനം വെട്ടുന്ന വിധം, ചുമർനിർമ്മാണം, വാതിലിനാവശ്യമായ അളവുകൾ, ബിംബപീഠം, ശ്രീകോവിലിന്റെ അളവുകൾ, കതക്, അരയ്യം-സാക്ഷയ്യം, സോപാനം, തോരണാദി അലങ്കാരങ്ങൾ, ഉമ്മറപ്പടി, പ്രധാനവാതിൽ, സ്തംഭങ്ങൾ, പ്രസാദങ്ങൾ, ക്ഷേത്ര ഭിത്തികൾ, വേദികൾ, കൊത്തുവേലയിലൂടെ അണിയേണ്ട തോരണങ്ങൾ, ക്ഷേത്രത്തിലെ താഴികക്കൂടനിർമ്മാണം, കുംഭസ്ഥാപനം, ഉത്തരസ്ഥാപനം, ഗണേശപൂജയോടെയുള്ള ക്ഷേത്രനിർമ്മാണാരംഭം, കഴുകോലിടൽ, കൂടം അടിച്ചുകൂട്ടൽ, വാമട, മുഖഫലകം, മഹാപ്രസാദനിർമ്മാണവിധി, വൃത്തം-ദീർഘവൃത്തം-ഷഡ്കോൺ-അഷ്ടകോൺ-ആകൃതിയിലുള്ള നിർമ്മാണവിധികൾ, നഗരാദിവിധി, ധ്വജപ്രതിഷ്ഠ, ധ്വജലക്ഷണം, കൂപദിശ, സന്ധിവിധി, ലിംഗത്തിന്റെ അളവുകൾ, ലിംഗനിർമ്മാണത്തിനുള്ള ശിലാലക്ഷണം, ബിംബമുഖവിവരണം, ബിംബത്തിലെ അവയവവിവരണം, ബിംബപ്രതിഷ്ഠക്കായുള്ള പിഠനിർമ്മാണം, താഴ്ന്ന പിഠനിർമ്മാണം, പിഠത്തിന്റെ അളവുകൾ, ക്ഷേത്രവിഗ്രഹങ്ങളുടെ ജീർണോദ്ധാരണം.

ഭാഗം 2. മനുഷ്യാലയനിർമ്മാണമാണ് ഇതിലെ വിഷയം. ഭൂമിയുടെ അളവുകൾ-ഗുണദോഷങ്ങൾ, ഭൂമി തെരഞ്ഞെടുക്കുന്ന വിധം, ദിശ, അംഗണം, നാലുകെട്ടിന്റെ വിവരണം, കൂളം-കിണർ എന്നിവയുടെ ദിശ, അതിർത്തിസംരക്ഷിതമാക്കുന്ന വിധി, ഗൃഹനിർമ്മാണ ആരംഭത്തിനുള്ള സമയം, പൂജാദിചടങ്ങുകൾ, ദിശാദേവപൂജനം.

വിശ്വകർമ്മിയം : ഗൃഹം-ദേവാലയം എന്നിവയുടെ നിർമ്മാണത്തിനുള്ള അടിസ്ഥാനനിയമങ്ങൾ, ഭൂമിയുടെ സ്ഥിതി അനുസരിച്ച് ഗോവിമി-യമവിമി-വരുണവിമി- ഗജവിമി- വൈശ്യാനരവിമി- രാക്ഷസവിമി-നാഗവിമി- ധാന്യവിമി എന്നിങ്ങനെ ഭൂമിയെ ഭാഗിച്ചിരിക്കുന്ന വിധം, ഭൂലക്ഷണം, അഷ്ടദിക്പാലകവിവരണം, വൃത്യസ്ഥ ദിശകളിൽ വിവിധ വൃക്ഷങ്ങൾ നിൽക്കുന്നതുകൊണ്ടുള്ള ശുഭാശുഭ ഫലങ്ങൾ, നാലുവർണങ്ങളിൽപ്പെടുന്നവരുടെ ഗൃഹനിർമ്മാണത്തിനനുയോജ്യമായ ഭൂമി, പടിപ്പരനിർമ്മാണം, ഭൂമിയുടെ നിറഭേദമനുസരിച്ചുള്ള

ശുഭാശുഭഫലങ്ങൾ, വാസ്തുവിന്റെ മർമ്മങ്ങൾ, ഭൂമിയിലെ ദേവതാസ്ഥാനം, വാസ്തുബലിയിൽ 53 ദേവതമാരെ പൂജിക്കേണ്ടുന്ന വിധം, ഭൂമർമ്മങ്ങൾ നോക്കാതെ നടത്തുന്ന ഗൃഹനിർമ്മാണത്തിലെ ദോഷങ്ങൾ, ഗൃഹനിർമ്മാണത്തിനുള്ള ശുഭദിനങ്ങൾ, ഗൃഹത്തിന്റെ അളവുകൾ, ഓരോഭവനവും അതിന്റെ നാലുദിശകളിലും വർത്തിക്കുന്ന പുരകളുമായി ഉണ്ടായിരിക്കേണ്ടുന്ന അകലങ്ങൾ-ദിശാവൃതിയാനങ്ങൾ-അളവുകളുടെ വൃതിയാനങ്ങൾ, മോന്തായത്തിന്റെ അളവുകൾ അംഗണത്തിന്റെ അളവുകൾ പ്രവേശനദാർശ്വത്തിന്റെ ദിശയനുസരിച്ച് വരുത്തേണ്ട അളവുകൾ, ഉമ്മറപ്പടി-കട്ടിള-ജനൽ-കതക് എന്നിവയുടെ ഉത്തമമായ അളവുകൾ, പിൻവശത്തെ പ്രവേശനദാർശ്വം, പൂജാമുറി, പാചകശാല, ശയനമുറി എന്നിവയുടെ സ്ഥാനങ്ങൾ, കുളം-കിണർ എന്നിവയുടെ സ്ഥാനങ്ങൾ.

സമരാംഗണ സൂത്രധാര : ഭോജദേവൻ രചിച്ചതാണിഗ്രന്ഥം. വിശ്വകർമ്മാവ് വിവരിക്കുന്ന രീതിയിലാണ് പുരാതനമായ ഈ ഗ്രന്ഥത്തിൽ വിഷയാവതരണം. ഭൂവിവരണം, സപ്തദീപികൾ, ജംബുദീപമഹത്വം, ഭൂപരീക്ഷ, ഹസ്തലക്ഷണം, പുരയിടത്തിന്റെ ഉത്തമ-മദ്ധ്യമ-അധമ-അളവുകൾ, ഭൂലക്ഷണം, വാസ്തുത്രയ വിദ്യകൾ, വാസ്തു ദേവതകൾ, വസ്തുവിഭജനത്തിന് നൂശാസിക്കേണ്ട നിയമങ്ങൾ, വാസ്തുപുരുഷവിവരണം, ഗൃഹത്തിന്റെയും ഭൂമിയുടെയും പ്രവേശനദാർശ്വം, വൃക്ഷസ്ഥിതികൾ, നഗരവിവരണം നാലുകെട്ടുള്ള ഗൃഹനിർമ്മാണ വിവരണം, ഭൂമിയുടെയും ഭവനത്തിന്റെയും ഉയർച്ചയും -താഴ്ചയും-അവയുടെ ഗുണദോഷങ്ങൾ, എട്ടുവിധ സഭാമണ്ഡപങ്ങളുടെ വിവരണം, രാജഗൃഹം, യന്ത്രവിധാനം, ഗജശാല, അശ്വശാല, ശിലാസ്ഥാപന വിധികൾ, വാസ്തുബലി, വാസ്തുസംസ്ഥാനമാതൃക, ചായവിദ്യാ, വാസ്തുശാന്തി, സ്ഥപതിലക്ഷണം, തോരണഭംഗം, ഗൃഹദോഷ നിരൂപണം, മാളികാ നിർമ്മാണം, പ്രസാദങ്ങളുടെ ശുഭാശുഭലക്ഷണം, പ്രസാദദാർശ്വം വിവരണം.

മയമതം : മഹാഭാരതത്തിൽ വർണ്ണിക്കുന്ന ഇന്ദ്രപ്രസ്ഥരാജധാനി നിർമ്മിച്ചത് ദേവശിൽപിയായ മയനത്രെ, ഈ ഗ്രന്ഥത്തിന്റെയും രചയിതാവ്. ശിൽപശാസ്ത്രവിഷയങ്ങൾ 34 അദ്ധ്യായങ്ങളിലായി ഇതിൽ വിവരിക്കുന്നു. ഭൂപ്രകാരങ്ങൾ, ആകൃതി, ഭൂപരീക്ഷ, പരിഗ്രഹം, ഭൂമി അളക്കുന്നതിനുള്ള ഉപകരണങ്ങൾ, ദിക്പരിചേദം,

ഭൂദേവതകൾ, വാസ്തുബലി, ഗ്രാമവിന്യാസം, നഗരസംവിധാനം, ഭൂ അളവുകൾ, ഭൂഗർഭവിന്യാസം, ഉപവീതവിധി, അധിഷ്ഠാനവിധി, പാദപ്രമാണം, പ്രസ്തരകരണം, നാലുകെട്ടുള്ള ഗൃഹനിർമ്മാണം, ഗൃഹകവാടം, ദ്വാരവിധാനം, അതിഥിമുറികൾ, സ്വീകരണമുറികൾ, സത്രനിർമ്മാണം, ശിവലിംഗനിർമ്മാണം, ക്ഷേത്ര നിർമ്മാണത്തിന്റെ അടിസ്ഥാന തത്വങ്ങൾ, ദേവപീഠലക്ഷണവും ഘടനയും.

ശില്പവേദവിഷയങ്ങൾ വിവരിക്കുന്ന മനുഷ്യാലയചന്ദ്രിക, വിശ്വകർമ്മപ്രകാശം എന്നീ ഗ്രന്ഥങ്ങളും ഇന്നു ലഭ്യമാണ്. പുരാണേതിഹാസങ്ങളും ഗൃഹനിർമ്മാണത്തെക്കുറിച്ച് സുദീർഘമായ വിവരിക്കുന്നുണ്ട് കൂടാതെ ഭാരതത്തിലെ സംസ്ഥാനങ്ങളിൽ പ്രാദേശികഭാഷയിൽ രചിക്കപ്പെട്ട പുരാതനങ്ങളായ ഗ്രന്ഥങ്ങളും ധാരാളമായി ഉണ്ട്. ഇവയുടെ അടിസ്ഥാനനിയമങ്ങൾ എല്ലാംതന്നെ പൊതുവായി അംഗീകരിക്കപ്പെട്ടവയായിരിക്കാം.

അർത്ഥശാസ്ത്രഗ്രന്ഥങ്ങളിൽ രാജകൊട്ടാരങ്ങളെക്കുറിച്ചും രാജസഭാ നിർമ്മാണത്തെക്കുറിച്ചും സുദീർഘമായി വിവരിക്കുന്നുണ്ട്. കൂടാതെ സേനാഗൃഹം, അശ്വഗൃഹം തുടങ്ങി സൈന്യങ്ങൾക്കു വശ്യമുള്ള വിവിധ ഗൃഹനിർമ്മാണവും അർത്ഥശാസ്ത്രങ്ങളിലും, ധർമ്മസൂത്രങ്ങളിലും വിവരിക്കുന്നുണ്ട്. കൂപശാസ്ത്രം, കിണർ, കുളം എന്നിവയുടെ നിർമ്മാണവിവരണം നൽകുന്ന ഒരു ലഘുഗ്രന്ഥമാണ്.

ദർശനം

വേദങ്ങളുടെ ഉപാംഗങ്ങളായി ഷഡ്ദർശനങ്ങൾ വരുന്നു. വേദോപാംഗങ്ങൾ ഏതെല്ലാമാണെന്നതിനെക്കുറിച്ച് വ്യത്യസ്തങ്ങളായ അനവധി അഭിപ്രായങ്ങളുണ്ടെങ്കിലും തത്യാശാസ്ത്രവിഷയങ്ങളടങ്ങുന്ന ദർശനങ്ങളാണെന്നതാണ് പൊതുവേ സ്വീകരിച്ചിരിക്കുന്ന അഭിപ്രായം. മനുഷ്യന്റെ ചിന്താധാരകളും, കർമ്മമാർഗങ്ങളും, ധർമ്മങ്ങളും, അവസ്ഥകളും, പഞ്ചഭൂതങ്ങളും, അവയുടെ അടിസ്ഥാന ഘടകങ്ങളും, തത്യാശാസ്ത്രങ്ങളും, അണുമുതൽ ബ്രഹ്മാണ്ഡം വരെയും ഗഹനമായി ചികഞ്ഞു നോക്കി മഹർഷിമാർ വിവരിക്കുന്നതാണ്, ഈ ദർശനങ്ങൾ. മറ്റു ഗ്രന്ഥങ്ങളെ അപേക്ഷിച്ച് ദർശന ഗ്രന്ഥങ്ങൾക്കുള്ള പ്രത്യേകത അവയിൽ ഏതാനും വാക്കുകൾ മാത്രം ചേർത്ത്, ഒന്നോ രണ്ടോ വരികളിലുള്ള സൂത്രരൂപത്തിൽ, വളരെ ഗഹനങ്ങളായ ചിന്താധാരകൾ വിവരിക്കുന്നു എന്നതാണ്. വ്യാഖ്യാനങ്ങൾ കൂടാതെ ദർശനഗ്രന്ഥവിഷയങ്ങൾ മനസ്സിലാക്കുക എന്നതും ഉദാഹരണങ്ങൾ കൂടാതെ ഇവയിലെ ചിന്താധാരകളുടെ അഗാധതയിലേക്ക് എത്തുക എന്നതും എളുപ്പമല്ല. ഇവിടെ ഓരോ ദർശനത്തിന്റെയും അടിസ്ഥാന ഗ്രന്ഥങ്ങളുടെ സംക്ഷിപ്തരൂപം അതിൽ വിവരിക്കുന്ന വിഷയങ്ങളുടെ ക്രമത്തിലാണ് നൽകിയിരിക്കുന്നത്.

ന്യായദർശനം : ന്യായദർശനങ്ങളെക്കുറിച്ച് വിവരിക്കുന്ന അനേകം രചനകൾ ഇന്നു ലഭ്യമാണെങ്കിലും അവയുടെയെല്ലാം അടിസ്ഥാനഗ്രന്ഥം ഗൗതമമഹർഷിയുടെ ന്യായദർശനമാണ്. അഞ്ച് അദ്ധ്യായങ്ങളാണ് ഇതിലുള്ളത്. ഓരോ അദ്ധ്യായവും വീണ്ടും ആഹ്നികങ്ങളായി വിഭജിച്ചിട്ടുണ്ട്.

അം 1, 2. ആത്മലക്ഷണം, പഞ്ചഭൂതം, കർമ്മം, കർമ്മ-സുഖ-ദുഃഖബന്ധം, തർക്കത്തിൽ (സംവാദങ്ങളിൽ) ഏർപ്പെടുന്ന വ്യക്തികളും, സംഘങ്ങളും അവരുടെ വാദങ്ങൾ സമർത്ഥിക്കുന്നതിനനുശാസിക്കേണ്ട അടിസ്ഥാന നിയമങ്ങൾ, തർക്കത്തിലുണ്ടാകുന്ന സംശയം, പ്രമാണം, പ്രമാണനിഷേധം, പ്രതിഷേധം, പ്രമാണസിദ്ധി, ഇത്താനധാരണം, ഭൂത-ഭാവി-ഭവിഷ്യത് ബന്ധങ്ങൾ, ഉപമാനം,

അനുമാനം, ശബ്ദ-അർത്ഥ ബന്ധം, ആപ്തവചനപ്രമാണം, ഭാവാഭാവ ബന്ധം, ഉപപത്തി, കർമ്മത്തിന്റെ അനിത്യത, അണുവിന്റെ നിത്യത, ശബ്ദത്തിന്റെ നിത്യത, വാക്കുകളിലെ വികാരം-പദം-അർത്ഥവ്യാപ്തി.

അം 3. ആത്മ-ഇന്ദ്രിയ ബന്ധം, ആത്മസാന്നിദ്ധ്യം, സ്മൃതി-സ്മരണ ബന്ധം, ആത്മനിത്യത, സാന്നിദ്ധ്യ-അസാന്നിദ്ധ്യ വിവരണം, പ്രത്യക്ഷ തെളിവുകൾ, സാധുത്വം-അസാധുത്വം, പഞ്ചഭൂതവിവരണം, ബുദ്ധി-ജ്ഞാനബന്ധം.

അം 4. കാര്യ-കാരണഭാവം, ഒന്നിന്റെ അഭാവത്തിലൂടെ മറ്റൊന്നിന്റെ ഉത്ഭവം, കർമ്മ അഭാവത്താൽ ഫലമില്ലാത്ത അവസ്ഥ, സുഖ-ദുഃഖ ബന്ധം, അണുവിന്റെ ശ്യാമനിറം, തത്ത്വജ്ഞാന മഹത്വം, വിദ്യ-അവിദ്യബന്ധം, അവയവ-പ്രവൃത്തി ബന്ധം, പ്രപഞ്ചത്തിന്റെ സർവ്വ വ്യാപകത്വം, അനുപത്തി-ഉപപത്തി ബന്ധം, യോജ്യ ജ്ഞാന ബന്ധം.

അം 5. ദേവവിവരണം, മനുഷ്യത്വ-മനുഷ്യ-സ്വഭാവബന്ധം, പ്രാപ്തിയും-അപ്രാപ്തിയും, സിദ്ധി-സാധർമ്മ്യബന്ധം, സ്വപക്ഷ-പ്രതിപക്ഷലക്ഷണം, പ്രതിജ്ഞ-പ്രതിജ്ഞാന്തരം, പ്രതിജ്ഞാ വിരോധം, പ്രതിജ്ഞാസന്യാസം.

സുദീർഘവും - ഗഹനവുമായ ഭാഷ്യങ്ങളിലൂടെ മാത്രമേ സാധാരണ ജനങ്ങൾക്ക് ന്യായദർശനം മനസ്സിലാക്കുവാൻ സാധിക്കുകയുള്ളൂ. ഭരദ്വാജ-ഉദ്യാതകരന്റെ ന്യായവർത്തികം, ന്യായവർത്തികതാൽപര്യം, ഉദയനാചാര്യന്റെ കിരണാവലി, വാചസ്പതി മിശ്രന്റെ താൽപര്യശുദ്ധി, ന്യായകുസുമ മണ്ണരി, ആത്മതത്ത്വവിവേകം, ന്യായപരിശീഷ്ടം, ലക്ഷണാവലി, ന്യായ സൂചിനിബന്ധം എന്നിവയും ജയന്തഭട്ടന്റെ ന്യായമണ്ണരി, ഭാസവജ്ഞന്റെ ന്യായസാരം, ഗംഗേശോപാധ്യയുടെ നവ്യന്യായ ശാസ്ത്രം, കൂടാതെ ന്യായകലിക, തർക്കഭാഷാ, തർക്കകൗമുദി, തർക്കാമൃതം, തർക്കസംഗ്രഹം എന്നിവയും ന്യായദർശനങ്ങളുടെ വ്യാഖ്യാനങ്ങളാണ്.

യോഗദർശനം: യോഗദർശന തത്ത്വങ്ങളെ ക്രോഡീകരിച്ചത് പതഞ്ജലി മഹർഷിയാണ്. സാംഖ്യായോഗത്തിൽ നിന്നും അല്പംകൂടി വികസിച്ചതത്രെ യോഗദർശനം. നാലുപാദങ്ങളടങ്ങുന്നതാണ് ഈ ദർശനം.

പാദം 1. ചിത്തവൃത്തി നിയന്ത്രണം, പ്രമാണം, വിപര്യയം, വികൽപം, നിദ്ര, സ്വപ്നം, വൈരാഗ്യം, ആത്മജ്ഞാനം, അസംപ്രജ്ഞ വിവരണം, നിർബീജസമാധി, പരമാത്മ-ഈശ്വരബന്ധം, ഈശ്വരഗുരു സ്ഥാനം, പ്രണവത്തിന്റെ ആത്മീയ തത്വം, ചിത്തവിക്ഷോഭകാരണം, നിർമ്മലവിചാരങ്ങളിലൂടെയുള്ള ചിത്തശുദ്ധി, ധ്യാനവിവരണം, സമാധി-മനസ്-ബുദ്ധി-ജ്ഞാനബന്ധം.

പാദം 2. താപം, ക്രിയായോഗം, ധ്യാനമാർഗ്ഗം, സ്വശക്തി-ദൈവശക്തി ബന്ധം, കർമ്മം, ശീലം, ഇന്ദ്രിയകർമ്മങ്ങൾ, ഭോഗം, യമം, നിയമം, ആസനം, പ്രാണായാമം, പ്രത്യാഹരം, ധാരണ, ധ്യാനം, സമാധി, കർമ്മയോഗത്തിലൂടെയുള്ള ക്ലേശമുക്തി, അവിദ്യ, അസ്മിത, രാഗം, ദ്വേഷം, അഭിനിവേശം, സാധനയിലൂടെ നേരിടുന്ന അഹിംസ-സത്യം-ധർമ്മം-ചിത്തശുദ്ധി-ബ്രഹ്മജ്ഞാനം എന്നീ ഗുണങ്ങൾ.

പാദം 3. ചിത്തവൃത്തി, സമാധി-ധ്യാന-ധാരണ-സമാധി അവസ്ഥകൾ, ചിത്തപരിണാമം-ഏകാഗ്രത, ധർമ്മ നിർവ്വചനം, ഭൂത-ഭാവി-വർത്തമാന സംഭവങ്ങൾ, ധ്യാനത്തിലൂടെ അറിയുന്നതി നുള്ള മാർഗ്ഗം, പൂർവ്വജന്മജ്ഞാനം, ചിത്തവൃത്തിജ്ഞാനം, ഗ്രഹജ്ഞാനം, ശാരീരികനിയന്ത്രണം, സർവ്വജ്ഞാനം, പ്രപഞ്ചജ്ഞാനം, ധ്യാനസാധനയിലൂടെ ഭൂതജയം-കായബലം-മനോജയം എന്നീ ഗുണങ്ങളുടെ പ്രാപ്തി.

പാദം 4. മന്ത്രം, തപം, സമാധി, സിദ്ധി, വാസനയുടെ നിത്യത്വം അവിദ്യാനാശം, ഏകത്വഭാവം, ജ്ഞാന-അജ്ഞാനലക്ഷണം, സ്വന്തം ചിത്തജ്ഞാനം, ആത്മഭാവനിർവൃതി, കൈവല്യപദ വിവരണം.

യോഗദർശനത്തിനും അനേകം ഭാഷ്യങ്ങൾ രചിക്കപ്പെട്ടിട്ടുണ്ട്. വ്യാസന്റെ യോഗസൂത്രഭാഷ്യം, വാചസ്പതിമുശ്ശന്റെ തത്വവൈശാരദീ, വിജ്ഞാനഭൂഷ്യവിന്റെ യോഗസാര സംഗ്രഹം, സാത്മാരാമയതിന്ദ്രന്റെ ഹായോഗപ്രദീപിക എന്നിവ കൂടാതെ യോഗസംബന്ധിയായ അനേകം ഉപനിഷത്തുകളും ഭാവഗണേശ വൃത്തി, മണിപ്രഭ, യോഗചന്ദ്രിക എന്നീ വ്യാഖ്യാനങ്ങളും യോഗദർശന ഗ്രന്ഥങ്ങളാണ്.

വൈശേഷിക ദർശനം : വൈശേഷികം ന്യായദർശനവുമായി വളരെ ബന്ധമുണ്ടെങ്കിലും കൂടുതൽ പുരാതനത്വം ആദ്യത്തേതിനാണത്രെ. പരമാണുവാൻ പ്രപഞ്ചത്തിന്റെ അടിസ്ഥാനഘടകം എന്നതാണ് വൈശേഷിക പ്രമാണം. വൈശേഷിക ദർശനത്തിന്റെ

ഉപജ്ഞാതാവാണ് കണാദമഹർഷി. അന്ന് നിലനിന്നിരുന്ന ചിന്താധാരകളിൽ നിന്നും തികച്ചും വ്യത്യസ്തമായ ഒരു പുതിയ തത്വശാസ്ത്രം അവതരിപ്പിക്കപ്പെട്ടതുകൊണ്ടാണ് ഇതിനെ 'വിശേഷം' എന്ന അർത്ഥത്തോടുകൂടിയ വൈശേഷികം എന്ന പേരു സിദ്ധിച്ചത്. പത്ത് അദ്ധ്യായങ്ങളുള്ള കണാദന്റെ വൈശേഷിക ദർശനത്തിലെ ഓരോ അദ്ധ്യായവും രണ്ടു ആഹ്നികങ്ങൾ ആയി വിഭജിച്ചിട്ടുണ്ട്.

അം 1, 2. വേദപ്രമാണം, നവദ്രവ്യങ്ങൾ, അവയുടെ 17 ഗുണങ്ങൾ, ദ്രവ്യങ്ങളുടെഭിന്നത, ദ്രവ്യങ്ങളുടെ സംയോഗ-വിധോഗം, ദ്രവ്യ-ദ്രവ്യബന്ധം, ദ്രവ്യ-ഗുണ-കർമ്മ-ബന്ധത്തിന്റെ തത്വങ്ങൾ, പഞ്ചഭൂതലക്ഷണം, പഞ്ചഭൂതങ്ങളുടെ അവസ്ഥാഭേദം, ശബ്ദ-ആകാശബന്ധനം, ഗന്ധം, ഉഷ്ണം, പഞ്ചഭൂതഗണങ്ങൾ തമ്മിലുള്ള ബന്ധം, കാലം-ദിശ-ഉപദിശ ബന്ധം, ദ്രവ്യ-ശബ്ദ ബന്ധം, കർമ്മ-ഗുണബന്ധം, ശബ്ദത്തിന്റെ അനിത്യത.

അം 3, 4. ജാതിജ്ഞാനം, ബന്ധവിവരണം, ആത്മകർമ്മന്ദ്രിയ ബന്ധം, ഞാൻ-നീ ബന്ധം, വ്യക്തിത്വ-ആത്മ ബന്ധം, ആത്മത്തിന്റെ ഏകതയും, ജീവികളിലെ ഭിന്നതയ്ക്കുമുള്ള കാരണം, കാര്യ-കാരണബന്ധം, രൂപനിർവ്വചനം, സത്വിവരണം, ജ്ഞാനം, പ്രത്യക്ഷജ്ഞാനം, ഇന്ദ്രിയ-വിഷയ ബന്ധം, പഞ്ചഭൂതങ്ങളുടെ അടിസ്ഥാനഘടകങ്ങളായ പരമാണുക്കളുടെ ബന്ധം, യോനീ ജനിതവും-അയോനീജനിതവുമായ ശരീരങ്ങൾ, അയോനീ ജീവികളുടെ പുനർ ജന്മത്തിലെ ശാസ്ത്രീയത.

അം 5. സൃഷ്ടുപ്താവസ്ഥാ, സൃഷ്ടുപ്താവസ്ഥയിലെ ശരീരകർമ്മങ്ങൾ, തൂണങ്ങളിൽ നടക്കുന്ന കർമ്മങ്ങൾക്ക് വായു കാരണമാകുന്നതിന്റെ തത്വം, അദൃഷ്ടകർമ്മത്തിന്റെ ഉദാഹരണത്തിന് ഇരുമ്പും, കാന്തവും തമ്മിലുള്ള ആകർഷണ വിവരണം, ഭൂമിയുടെ ആകർഷണം, ഗുരുത്വബന്ധം, ഖര-ദ്രാവക-വാതകബന്ധം, തേജസ്സിന്റെ സംയോഗം.

അം 6. ആചാരം, അനാചാരം, ആചാരസാധുത, ധർമ്മം-അധർമ്മം, വർണാശ്രമ ധർമ്മങ്ങളുടെ ഗുണദോഷങ്ങൾ, ശുദ്ധം, അശുദ്ധം, ശ്രദ്ധ, രാഗ, ദേഷ്യം.

അം 7. പരമാണുവിന്റെ സ്വഭാവം, ഗുണം, നിത്യത, അണുവിന്റെ വലുപ്പത്തിലുള്ള വ്യത്യാസം, അവയുടെ ഗുണങ്ങൾ, അണുവിന്റെ മഹത്വം, നിത്യപരിണാമം, അണുക്കളിലെ ഏകത്വം,

ദീപ്തി, അണുക്കളുടെ സംയോഗവിയോഗം, അണുവിൻറെ അവിഭാജ്യ സ്വഭാവം, ഗുണത്തിൻറെ ഭാവം, ദ്രവ്യജ്ഞാനം.

അം 8, 9. ആത്മ-മനസ്-വായു ഇവയുടെ അദ്യശ്യതക്കു കാരണം, ജ്ഞാന ആർജ്ജ്ജനം, ദ്രവ്യ-ഇന്ദ്രിയ സമീപനത്താ ലുണ്ടാകുന്ന ദ്രവ്യജ്ഞാനം, ദ്രവ്യ-ഗുണ-കർമ്മ ജ്ഞാനം, ജ്ഞാനം ഒരുമിച്ചോ ക്രമമായോ ആർജ്ജ്ജിക്കുന്നതിൻറെ തത്വം, ഇത് - അത്, ഞാൻ - അവൻ എന്ന ബുദ്ധിയിലൂടെ ഉദിക്കുന്ന ജ്ഞാനം, ദ്രവ്യത്തിലെ അർത്ഥ-ഗന്ധ-രാസസ്ഥാനം സത്-അസത്, ഭാവ-അഭാവഗുണങ്ങൾ, ദ്രവ്യം ഗുണങ്ങളുടെ ഉറവിടമാകുന്നതിൻറെ വിവരണം, വിദ്യാവിവരണം.

അം 10. ഇച്ഛ, അനിഷ്ടം, അവയുടെ ബന്ധത്തിലൂടെ യുണ്ടാകുന്ന സുഖ ദുഃഖങ്ങൾ, പ്രത്യക്ഷജ്ഞാനം-അനുമാനബന്ധം അഗ്നിയുടെ ഗുണമുണ്ടാകുന്ന സംയോഗബന്ധം, ഋഷികളുടെ ജ്ഞാനത്തിനുള്ള മഹത്കാരണം, വേദങ്ങൾക്ക് സ്വയം പ്രമാണം വരുവാൻകാരണം.

ഉദയനാചാര്യൻറെ സംഭാവനകളിലൂടെയാണത്രെ ന്യായവും വൈശേഷികവും രണ്ട് വ്യത്യസ്തദർശനങ്ങളായത്. ഈ രണ്ടു ശാഖകളും ഒന്നാക്കി മാറ്റുവാനും ഗംഗേശോപാദ്ധ്യായപോലുള്ള ആചാര്യന്മാർ ശ്രമിച്ചിട്ടുണ്ട്. പ്രസ്തപാദൻറെ പദ-അർത്ഥധർമ്മ സംഗ്രഹം, ജ്ഞാനാരായണഭട്ടൻറെ കണാദസൂത്രവൃത്തി, ചന്ദ്രകാന്തഭട്ടൻറെ വൈശേഷികഭാഷ്യം, വ്യോമശിഖാചാര്യൻറെ വ്യാമപതി, ഉദയനാചാര്യൻറെ കിരണാവലി എന്നിവയും വൈശേഷികഗ്രന്ഥങ്ങളാണ്.

സാംഖ്യദർശനം : സംഖ്യ എന്ന പദത്തിൽനിന്നാണ് 'സാംഖ്യ' ദർശനത്തിൻറെ ഉത്ഭവം. 1 മുലപ്രകൃതി, 1 മഹത്, 5 അഹങ്കാരങ്ങൾ, 5 കർമ്മേന്ദ്രിയങ്ങൾ, 5 ജ്ഞാനേന്ദ്രിയങ്ങൾ, പഞ്ചഭൂതങ്ങൾ, മനസ്, പുരുഷൻ, ഇത്രയും സംഖ്യകളുമായി ബന്ധപ്പെട്ട വിവരണമാണ് സാംഖ്യത്തിലുള്ളത്. പ്രപഞ്ചത്തിൽ ആദിയും അന്ത്യവുമില്ലാത്ത രണ്ട് വസ്തുക്കൾ പ്രകൃതിയും-പുരുഷനും ആയി സാംഖ്യദർശനികർ വിവരിക്കുന്നു. സാംഖ്യദർശനത്തിൻറെ അടിസ്ഥാനഗ്രന്ഥം കപിലമഹർഷി രചിച്ച സാംഖ്യദർശനമാണ്. ഇതിൽ ആറ് അദ്ധ്യായങ്ങളിലായി വിഷയങ്ങൾ വിവരിക്കുന്നു.

അം 1. മോക്ഷമാർഗ്ഗം, ആത്മദേഹബന്ധം, വൈശേഷിക ദർശനത്തോടുള്ള വിയോജിപ്പ്, കാര്യകാരണബന്ധം, ഗതി, പ്രകൃതി

പുരുഷസംയോഗം, പ്രകൃതിയിലെ സത്വ-രജ-തമോ ഗുണങ്ങൾ, സംഘാതം, മൂലം, മഹത്, മനസ് ബന്ധം, അനുഷ്ഠാനകർമ്മങ്ങളോടുള്ള വിധോജിപ്പ് ജീവാത്മധർമ്മം.

അം 2, 3. പ്രകൃതി, അഹങ്കാരം, പഞ്ചേന്ദ്രിയങ്ങൾ, മനസ് ഇവയുടെ മഹത്വം, സ്വമൂല-സുഷ്മ ശരീരങ്ങളിലെ പതിനെട്ടു തന്മാത്രകൾ, പഞ്ചഭൂതങ്ങൾ അഹങ്കാരം, മനസ്, ശരീര ചേതനത്വം അചേതനത്വം, ജാഗ്രത്-സ്വപ്ന-സുഷുപ്ത അവസ്ഥകൾ, വിദ്യ-അവിദ്യ, സിദ്ധി, ശക്തി-അശക്തി എന്നീ ഗുണഭാവങ്ങൾ.

അം 4, 5. വിവേകം, മോക്ഷം, മാനുഷിക-മൂല്യങ്ങൾ മൂലപ്രകൃതി ബന്ധം, ഈശ്വരസൃഷ്ടി, ജഗത്സൃഷ്ടി, വിദ്യ-അവിദ്യ, ധർമ്മസിദ്ധി, അനുഭൂതി, വേദമഹത്വം, വേദത്തിന്റെ അപൗരൂഷേയത്വം, അദ്വൈത-ദ്വൈതഭാവങ്ങൾ, പ്രകൃതി-പുരുഷനിത്യത്വം, അവയുമായി ബന്ധമില്ലാത്തവയുടെ അനിത്യത്വം, മോക്ഷലാഭം.

അം. 6, സുഖദുഃഖങ്ങൾ, ആത്മവിവരണം, ആത്മവിവേക ബന്ധം, അവിവേകനാശനമാർഗ്ഗം, ധ്യാനാവസ്ഥയിൽ മനസ്സിന്റെ സ്ഥിതി, ആത്മജ്ഞാനപ്രാപ്തിയുടെ വിശേഷത, സൃഷ്ടിയുടെ മഹത്വം, 'മഹത്തി'നെക്കുറിച്ചുള്ള ജ്ഞാനം, ആത്മപ്രകൃതിബന്ധം, സൂക്ഷ്മശരീരം.

സാംഖ്യദർശനത്തിന് അനവധി ഭാഷ്യങ്ങൾ രചിക്കപ്പെട്ടിട്ടുണ്ട്. ഈശ്വരകൃഷ്ണന്റെ സാംഖ്യകാരിക, ആദിശങ്കരന്റെ ഗുരുവായ ഗൗഡപാദാചാര്യന്റെ സാംഖ്യകാരികാഭാഷ്യം, വാചസ്പതി മിശ്രന്റെ സാംഖ്യതത്വകൗമുദി, വിജ്ഞാന ഭിക്ഷുവിന്റെ സാംഖ്യപ്രവചനഭാഷ്യം എന്നീഗ്രന്ഥങ്ങൾ സാംഖ്യശാസ്ത്രത്തെ കുറിച്ച് ഗഹനമായ അറിവു നൽകുന്നു.

വേദാന്തദർശനം : വേദാന്തദർശനത്തിൽ വേദങ്ങളുടെ ജ്ഞാനകാണ്ഡത്തെക്കുറിച്ച് വിവരിക്കുന്നു. ഇത് ഉത്തരമീമാംസ എന്നും അറിയപ്പെടുന്നു. വേദവ്യാസൻ രചിച്ച ബ്രഹ്മസൂത്രമാണ് വേദാന്ത ദർശനത്തിന്റെ അടിസ്ഥാനഗ്രന്ഥം. നാല് അദ്ധ്യായങ്ങളിലായി 500 ൽ പരം സൂത്രങ്ങളാണ് വേദാന്ത ദർശനത്തിലുള്ളത്.

അം 1. ബ്രഹ്മദർശനം, ബ്രഹ്മാനന്ദം, ബ്രഹ്മത്തിന്റെ വ്യത്യസ്ഥരൂപ-ഭാവങ്ങൾ, ആകാശ-ശബ്ദാർത്ഥം, ജ്യോതിസ്മരൂപം, വേദങ്ങളിലെ ബ്രഹ്മവിവരണം, പ്രാണവിവരണം, സ്മൃതികളിൽ വിവരിക്കുന്ന ബ്രഹ്മമഹത്വം, ജീവാത്മ-ബ്രഹ്മബന്ധം, ബ്രഹ്മത്തിന്റെ

അന്തര്യായി സ്വരൂപം, ജീവാത്മ-പരമാത്മ-ബ്രഹ്മബന്ധം, ബ്രഹ്മത്തെ കുറിച്ച് വിവിധ ദാർശനിക വീക്ഷണങ്ങളുടെ വിമർശനാത്മക വിവരണം.

അം 2. മറ്റു ദർശനങ്ങളുമായി വേദാന്തദർശനത്തിനുള്ള ബന്ധം, കാര്യ-കാരണ ബന്ധങ്ങൾ, ബ്രഹ്മത്തിന്റെ സർവ്വ പ്രാധാന്യത്വം- മഹത്വം-സർവ്വവ്യാപകത്വം, ബ്രഹ്മത്തിന്റെ സാന്നിധ്യത്തിനുള്ള തെളിവുകൾ, ശ്രുതി-ബ്രഹ്മബന്ധം, സൃഷ്ടി-ബ്രഹ്മബന്ധം, പരമാണുവാദത്തിനെതിരെയുള്ള വിമർശനം, ബ്രഹ്മത്തെക്കുറിച്ച്, പശുപതിആചാര്യമതവിമർശനം, ഈശ്വരവിവരണം, ആകാശം-പൃഥ്വി-അപ്-തേജ-വായുവുമായി-ജീവാത്മ-പരമാത്മ-കർമ്മേന്ദ്രിയ -മന-പ്രാണബന്ധം.

അം 3, 4. സംസ്കാര കർമ്മങ്ങൾ, ശരീരം, ആത്മാവ്, മരണാനന്തരം ആത്മത്തിന്റെ അവസ്ഥ, ബ്രഹ്മവിവരണം, പരലോകഗമനം, മോക്ഷം, കർമ്മജ്ഞാന ബന്ധം, ആശ്രമധർമ്മം, ആത്മഭാവം, ഉപാസന, ധ്യാനം, ബ്രഹ്മലോകപ്രാപ്തി, സ്മൃതികളിലേയും-ശ്രുതികളിലേയും ആത്മ-ബ്രഹ്മ- ജീവിത ബന്ധങ്ങൾ, ജീവാത്മാവ്, മരണാനന്തരം പരമാത്മപദത്തിൽ ചേരുന്ന പ്രക്രിയ.

വേദാന്തത്തെക്കുറിച്ച് ഗഹനങ്ങളായ അനേകം പഠനങ്ങൾ ആധുനിക കാലഘട്ടത്തിൽപോലും നടക്കുന്നുണ്ട്. ശ്രീശങ്കരന്റെയും, മാധ്വചാര്യന്റെയും വേദാന്തദർശനങ്ങളും അവയുടെ വ്യാഖ്യാനങ്ങളും അതിനുദാഹരണമാണ്. എല്ലാ ഉപനിഷത്തുകളും പ്രത്യേകിച്ച് ദശോപനിഷത്തുകൾ, വേദാന്തദർശനം തന്നെയാണ് വിവരിക്കുന്നത്.

ദൈത-അദൈത ദർശനം : ദൈത-അദൈത ദർശനങ്ങളെ പലവിധത്തിൽ പണ്ഡിതന്മാർ വ്യാഖ്യാനിക്കുന്നു. രണ്ടും ഒരേ തത്വചിന്തയെക്കുറിച്ച് രണ്ടഭിപ്രായം രേഖപ്പെടുത്തുന്നതാണ്. ഒന്നിനെതിരായിട്ടുള്ളതാണ് മറ്റൊന്ന് എന്നു തോന്നാമെങ്കിലും ഒരു സാധാരണ വ്യക്തി മാനസികമായും, ആത്മീയമായും ഉയർന്ന് സർവ്വതിലും ഏകത്വം ദർശിക്കുന്ന അവസ്ഥാവിശേഷത്തിലേക്കെത്തുന്നതാണ് ദൈതത്തിൽ നിന്ന് അദൈതദർശനത്തിലേയ്ക്കുള്ള മാർഗ്ഗം. ആധികാരികമായി ദൈതദർശനവും അദൈതദർശനവും, വേദ-ബ്രഹ്മണ-ആരണ്യകങ്ങളിൽ

കാണാമെങ്കിലും, രണ്ടു ദർശനങ്ങളും ആത്മീയപന്ഥാവില്ലുടെ കുറെ
ദൂരം സഞ്ചരിച്ച വ്യക്തിക്ക് ഉപനിഷത്തുകളിൽ വ്യക്തമായി കാണാം.
ദൈവതവാദത്തെ ഒരു ദർശനത്തിന്റെ മാർഗ്ഗത്തിലേക്ക് നയിച്ച
വ്യക്തമായ വിവരണങ്ങൾ നൽകിയത് മാധ്യാചാര്യരാണ്.
അതുപോലെ അദ്വൈതത്തിന്റേത് ശ്രീ ശങ്കരാചാര്യരും.
വിശിഷ്ടാദ്വൈതം എന്നൊന്നുകൂടിയുണ്ട്. അത് രാമാനുജാചാര്യരു
ടേതുമത്ര. ദൈവതത്തിൽ, ജീവാത്മാവും പരമാത്മാവും രണ്ടായി
വിവരിക്കപ്പെടുന്നു. അതായത് ഞാനും ദൈവവും വ്യത്യസ്തമായ രണ്ടു
പ്രതിഭാസങ്ങളായിത്തീരുന്നു. ദൈവത്തിന്റെ സർവ്വപ്രഭയും
എന്നിലുണ്ടെങ്കിലും ഞാൻ ദൈവമായിത്തീരുന്നില്ല. പാത്രത്തിൽ
ശേഖരിക്കുന്ന കടൽജലം കടൽ ആയിത്തീരുന്നില്ല എന്നു ചുരുക്കം.
ആദ്വൈതത്തിന്റെ ആത്മാവ് പരമാത്മാവിന്റെ ഭാഗമായതുകൊണ്ട്
ജീവാത്മാവും, പരമാത്മാവും രണ്ടല്ല, രണ്ടും അഭേദമായ ഒന്നാണ്.
അയമാത്മ ബ്രഹ്മ, തത് തമസി, അഹം ബ്രഹ്മാസ്മി, എന്നെല്ലാം
അദ്വൈതികൾ പറയുന്നു. ഏതാണ്ടിതേ വിവരണങ്ങളാണ്
വിശിഷ്ടാദ്വൈതികളുടേതും.

സ്മൃതി

ധർമ്മശാസ്ത്രങ്ങൾ എന്നും സ്മൃതികൾ അറിയപ്പെടുന്നുണ്ട്. ആദ്യകാലത്ത് കൽപസൂത്രങ്ങളുടെ ഭാഗമായ ശൗത- ഗൃഹ്യ സൂത്രങ്ങളെപ്പോലെ ധർമ്മസൂത്രങ്ങളും രചിക്കപ്പെട്ടു. പിന്നീട് കൂടുതൽ ഗ്രന്ഥങ്ങൾ മഹർഷിമാരുടെ സംഭാവനകളായി അതാതു കാലങ്ങളിൽ ഉണ്ടായി. അതാതുദേശത്തിന്റേയും കാലത്തിന്റേയും ഭേദങ്ങളനുസരിച്ച് അവിടെ വസിച്ചിരുന്ന ചിന്തകന്മാർ പഴയ ധർമ്മശാസ്ത്രങ്ങളിൽ മാറ്റം വരുത്തുകയും, കൂട്ടി ചേർക്കുകയും ചെയ്തിട്ടായിരിക്കണം പുതിയവ രചിച്ചത്. ഈ മാറ്റങ്ങൾ എല്ലാം മഹർഷിമാരുടെ സ്മൃതികളിൽ ഉദിച്ചവയായിരിക്കണം. അതുകൊണ്ട് ധർമ്മശാസ്ത്രസദൃശമായ വിഷയങ്ങൾ പ്രതിപാദിക്കുന്ന ഈ ഗ്രന്ഥങ്ങളെ സ്മൃതികൾ എന്നു പറയുന്നു. സ്മൃതികൾ എന്ന വിഭാഗത്തിൽ അനേകം ഋഷിവര്യന്മാരുടെ സംഭാവനകളുണ്ട്. സംഖ്യയുടെ കാര്യത്തിൽ സ്മൃതികളെക്കുറിച്ച് വിവരിക്കുന്നത് വ്യത്യസ്ത രീതിയിലാണ്. സ്മൃതികൾ 20 ആണെന്ന് യജ്ഞവൽക്യനും, 36 എന്ന് പൈഠിനശിയും 21 എന്ന് ശംഖലിഖതനും, വിവരിക്കുന്നു. പ്രയോഗപാരിജാതം എന്ന രചനയിലും, വൈജയന്തിയിലും 57 സ്മൃതികളാണുള്ളതെന്ന് വിവരിച്ചുകാണുന്നു. പുരാണങ്ങളിലും ഉപപുരാണങ്ങളിലും സ്മൃതി സംഖ്യയെക്കുറിച്ച് ഭിന്നമായ വിവരണങ്ങൾ കാണുന്നുണ്ട്.

പ്രധാനപ്പെട്ട എല്ലാ സ്മൃതികളിലും അതിൽ വിവരിക്കുന്ന വിഷയങ്ങളെ ആചാരം-വ്യവഹാരം-പ്രായശ്ചിത്തം എന്നിങ്ങനെ വിഭജിച്ചിട്ടുണ്ട്. ആചാരങ്ങളിൽ പലതും കൽപശാസ്ത്രത്തിലെ ധർമ്മസൂത്രവിഷയങ്ങളോട് ഏറെ ബന്ധമുള്ളതാണ്. പ്രായശ്ചിത്ത ഭാഗത്തിലെ വിഷയങ്ങളും ഏതാണ്ട് അപ്രകാരം തന്നെയാണ്. വ്യവഹാരഭാഗമാകട്ടെ ചാണക്യന്റെ അർത്ഥശാസ്ത്ര വിഷയത്തോട് ബന്ധപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. ഒന്നോ രണ്ടോ വിഷയങ്ങൾ മാത്രമുള്ള ഏതാനും ലഘു സ്മൃതികളുമുണ്ട്.

ഉശനസ്മൃതി : ധാർമ്മികവിഷയങ്ങളെക്കുറിച്ച് ശൗനകാദി മഹർഷിമാർ നൽകുന്ന വിവരണമാണ് ഇതിലെ വിഷയം. ധാർമ്മിക വിഷയങ്ങൾ 9 അദ്ധ്യായങ്ങളിലായി ഇതിൽ വിവരിക്കുന്നു.

വേദാധ്യയനം, ബ്രഹ്മചാരിയുടെ ചര്യകൾ, പൂജാവിധികൾ, ഗുരുജനങ്ങളെയും-ബന്ധമിത്രാദികളെയും വന്ദിക്കുന്ന രീതികൾ, മാതാ-പിതാ-ഗുരു-ആചാര്യൻ-പുരോഹിതൻ എന്നിവരെ വന്ദിക്കേണ്ടുന്ന വിധം, പുത്രൻമാർക്ക് മാതാ-പിതാക്കളോടുള്ള കർത്തവ്യം, ബ്രഹ്മചാരിയുടെ ഭിക്ഷാടനം, ഭിക്ഷാടന നിയമങ്ങൾ, ശരീര ശുദ്ധീകരണത്തിനുള്ള വിവിധ രീതികൾ, ബ്രഹ്മചാരിയുടെ സ്വഭാവം, സ്ത്രീജനങ്ങളോടുള്ള പെരുമാറ്റ ചട്ടങ്ങൾ, ആചാര്യനുണ്ടായിരിക്കേണ്ട യോഗ്യതകൾ, വേദാധ്യയന നിയമങ്ങൾ, ഗായത്രിമഹത്വം, വേദാധ്യയനസമയം, വിദ്യാർത്ഥികൾ ഭക്ഷണസമയത്തു നുഷ്ഠിക്കേണ്ട വിധികൾ, ഗൃഹസ്ഥന്റെ ഭക്ഷണ നിയന്ത്രണം, അധ്യയനത്തിലനുഷ്ഠിക്കേണ്ടുന്ന ആചാരങ്ങൾ, ശ്രാദ്ധനിയമങ്ങൾ, ശ്രാദ്ധത്തിനുള്ള സമയം, ശ്രാദ്ധത്തിന് ക്ഷണിക്കപ്പെടേണ്ട വ്യക്തികൾ കൂണ്ടായിരിക്കേണ്ട യോഗ്യതകൾ, സ്വശരീരം-മനസ്-കുടുംബം- സമൂഹം എന്നിവയ്ക്കുള്ള ശുദ്ധീകർമ്മങ്ങൾ, ബ്രഹ്മണവധത്തിനുള്ള പ്രായശ്ചിത്തം, മദ്യപാനം-സദ്യമോഷണം-അധർമ്മീകസംസർഗം എന്നിവയ്ക്കുള്ളപ്രായശ്ചിത്ത കർമ്മങ്ങൾ, പരസ്ത്രീഗമനം, മൃഗവധം, മോഷണം, മദ്യ-മാംസഭക്ഷണം, ആചാരാനുഷ്ഠാന തിരസ്കരണം, അധർമ്മീക പ്രവർത്തനങ്ങൾ, പാപകർമ്മങ്ങൾ, എന്നിവയ്ക്കുള്ള പ്രായശ്ചിത്തം അപരാധിയുടെ കുടുംബശുദ്ധീകരണം.

യജ്ഞവൽക്യസ്മൃതി : മൂന്നു സുദീർഘങ്ങളായ അധ്യായങ്ങളാണ് ഈ സ്മൃതിയിലുള്ളത്. ആചാരാധ്യായം, വ്യവഹാരാധ്യായം, പ്രായശ്ചിത്താധ്യായം.

ആചാരാധ്യായം: ചതുരാശ്രമങ്ങൾ, ജ്ഞാനത്തിന്റെയും ധർമ്മത്തിന്റെയും ആധാരം, ആചാരാനുഷ്ഠാന-ധർമ്മ-ബന്ധം, ഗർഭാധാനചടങ്ങുകൾ, ഉപനയനം, ബ്രഹ്മണകർത്തവ്യം, വേദാധ്യയന നിയമം, ഉപനയനകാലം, ബ്രഹ്മണ നിർവ്വചനം, വേദമഹത്വം, വേദ-പുരാണ-ധർമ്മശാസ്ത്രപഠനഫലം, പത്നീ നിർവ്വചനം, വധുവിന്റെ യോഗ്യത, ബഹുഭാര്യത്വവർജ്ജനനിയമം, വിവാഹ വിധികൾ, വാഗ്ദത്തകന്യകയുടെ അന്യവിവാഹം, മറ്റൊരുവ്യക്തിയുടെ ഭാര്യയിൽ നിന്നും പുത്രലാഭത്തിനുള്ള നിയോഗനിയമം, സ്ത്രീയുടെ ഗുണങ്ങൾ, അപവിശ്രയായ സ്ത്രീയുടെ പെരുമാറ്റചട്ടങ്ങൾ, ഭാര്യയുമായി സഹശയനത്തിനുള്ള സമയങ്ങൾ, ഭാര്യധർമ്മം, ഭാര്യക്ക് നടത്താവുന്ന ധർമ്മീക കർമ്മങ്ങൾ,

ബ്രഹ്മണത്തിൽ നിന്നു ജനിക്കുന്ന പുത്രനിർവ്വചനം, അവരുടെ ധർമ്മങ്ങൾ, കർത്തവ്യങ്ങൾ, ക്ഷത്രിയ-വൈശ്യ-ശൂദ്രാദികളുടെ കർത്തവ്യങ്ങൾ, പൊതുധാർമ്മിക തത്വങ്ങൾ, സോമയാഗ നിർവ്വഹണനിയമങ്ങൾ, ആയുധ നിയമങ്ങൾ, ഗൃഹസ്ഥ ധർമ്മങ്ങൾ, ആചാരങ്ങൾ, വേദാദ്ധ്യായനകാലം, ഗൃഹസ്ഥന്റെ കർമ്മധർമ്മ പരിധികൾ, സ്നാനയോഗ്യമായ സ്ഥലങ്ങൾ, സ്വീകരണയോഗ്യ മല്ലാത്ത വസ്തുക്കൾ-ഭക്ഷണ പാനീയങ്ങൾ, ബ്രഹ്മണമഹത്വം, ശ്രാദ്ധനിയമം, ശ്രാദ്ധത്തിന് ക്ഷണി ക്കപ്പെടേണ്ട വൃക്കതികളുടെയും ശ്രാദ്ധകർത്താവിന്റെയും യോഗ്യതകൾ, പിതൃ-പിണ്ഡ വിവരണം, ശ്രാദ്ധമന്ത്രങ്ങൾ, നവഗ്രഹ വിനായകസ്തുതികൾ, രാജധർമ്മം, അളവുതൂക്ക നിയമങ്ങൾ, പൊതു ശിക്ഷാനിയമങ്ങൾ.

വ്യവഹാരാദ്ധ്യായം : കുറ്റനിഷേധത്തിനുള്ള ശിക്ഷ, സാക്ഷിയോഗ്യതകൾ, നിയമമനുശാസിക്കുന്ന വാദി-പ്രതിഭാഗ വിസ്താരം, തെളിവുകൾ സ്വീകരിക്കുന്ന വിധം, സാമ്പത്തിക കുറ്റങ്ങൾ, സ്ഥാവരജംഗമ വസ്തുക്കളിലെ ഉടമസ്ഥാവകാശത്തിനുള്ള കാലാവധി, പണയപ്പെടുത്തിയ വസ്തുക്കൾ ഉപയോഗിച്ചാലുള്ള ശിക്ഷ, ഉടമസ്ഥാവകാശത്തിനുള്ള തെളിവുകൾ, ന്യായവിധികൾ, അവക്കുപരിരാജാവിനെടുക്കാവുന്ന വിധികൾ, നഷ്ടപ്പെട്ട വസ്തുക്കൾ-നിധികൾ-മോഷണവസ്തുക്കൾ ഇവയുമായി ബന്ധപ്പെട്ട നിയമങ്ങൾ, ജന - ജാമ്യ - പണയ - നിഷേധ പബന്ധ നിയമങ്ങൾ-രേഖകൾ-തെളിവുകൾ, ദൈവികപരീക്ഷണങ്ങൾ, അഗ്നി-ജലം-എന്നിവയിലൂടെ ഉണ്ടാകുന്ന നാശനഷ്ടങ്ങളുമായി ബന്ധപ്പെട്ട നിയമങ്ങൾ, സമ്പത്ത് വിഭജനം, പിതൃസ്വത്തിന് അർഹതയുള്ള പുത്രയോഗ്യത, മഹർഷിമാരുടെ സമ്പത്തിന്റെ അവകാശം, സ്ത്രീധനം, സാമ്പത്തിക വഴക്കുകൾക്കുള്ള പരിഹാരങ്ങൾ, നിയമം അംഗീകരിക്കാത്ത ക്രയവിക്രയങ്ങൾ, പുരസ്കാര നിയമങ്ങൾ, ദാസ-യജമാനബന്ധം, വേതനവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട നിയമങ്ങൾ, ചൂതുകളി-അപകീർത്തി-പരിഹാസം-പിടിച്ചുപറി എന്നീ കുറ്റകൃത്യങ്ങൾ, വിധി മാറ്റി പറയുക-നിഷിദ്ധ ഭക്ഷണം കഴിക്കുക- മോഷണം-ബലാൽ സംഗം-കൃതിമസ്വർണം വിൽക്കുക-ആൾമാറാട്ടം നടത്തുക എന്നിവയ്ക്കു നൽകേണ്ട ശിക്ഷകൾ, പിഴ ഈടാക്കുന്ന സമ്പ്രദായം.

പ്രായശ്ചിത്താദ്ധ്യായം : ദഹനക്രിയകൾ, ജലതർപ്പണം, മരണം മൂലമുണ്ടാകുന്ന അശുദ്ധി, അനുശോചന ആചരണം, ഭക്ഷണനിയമം,

അശുദ്ധികാലങ്ങൾ, അശുദ്ധികാലത്തെ കർമ്മധർമ്മങ്ങൾ, വാനപ്രസ്ഥധർമ്മങ്ങൾ, മനുഷ്യശരീരഘടന, ശരീര ഉൽപത്തി, യോഗചര്യ, പ്രപഞ്ചസൃഷ്ടി, സസ്യലതാദികളായും-മൃഗങ്ങളായും ജന്മസിദ്ധിക്കുള്ള കാരണം, യോഗിയുടെ ഇന്ദ്രിയജയം, മന-ആത്മബന്ധം, അനശ്വരത്വം, യോഗസാധനാഫലം, അത്മാവ് ശരീരത്തെ തെരഞ്ഞെടുക്കുന്നതിന്റെ ശാസ്ത്രം, അംഗവൈകല്യ കാരണം, അപമൃത്യുകാരണം, മനസ്സിന്റെ സ്വതന്ത്രാവസ്ഥ, പിതൃക്കളുടെ മാർഗവിവരണം, കുറ്റങ്ങൾക്കും, തെറ്റുകൾക്കുമുള്ള പ്രായശ്ചിത്തവിധികൾ, സ്വർണമോഷണം, പരസ്ത്രീഗമനം-ഗോവധം- സ്ത്രീവധം - രഹസ്യപാപങ്ങൾ എന്നിവയ്ക്കുള്ള പ്രായശ്ചിത്തങ്ങൾ.

വിഷ്ണുസ്മൃതി : നൂറ് അദ്ധ്യായങ്ങളുള്ള വിഷ്ണുസ്മൃതി മറ്റു സ്മൃതികളോട്, വിഷയത്തിൽ യോജിക്കുന്നു എങ്കിലും ഇത് കൃഷ്ണയജുർവേദ കൽപസൂത്രത്തിന്റെ ഭാഗമായ ധർമ്മസൂത്രമാണെന്ന് വിവരണങ്ങളിൽ കാണുന്നു. ഭൂമിദേവിയുടെ വരാഹമൂർത്തിയോടുള്ള പ്രാർത്ഥന, വിഷ്ണുസ്മൃതിസംക്ഷിപ്തം, വർണധർമ്മം, രാജധർമ്മം, അളവുകളുമായി ബന്ധപ്പെട്ട നിയമങ്ങൾ, പൊതുമനിയമങ്ങൾ, തൂക്കവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട നിയമങ്ങൾ, അഗ്നിബാധയിലൂടെ ഉണ്ടാകുന്ന നാശനഷ്ടങ്ങളുമായി ബന്ധപ്പെട്ട നിയമങ്ങൾ. പുത്രപൗത്രാദികളുടെ അവകാശങ്ങൾ, വസ്തുവിഭജനം, ശവസംസ്കാരം, മരണവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട അശുദ്ധി, യുഗ-മനന്തര - കൽപ-ബ്രഹ്മായുഷ്കാല വിവരണം, ജനന-മരണ അശുദ്ധികൾ, ശുദ്ധീകരണ കർമ്മം, വിവിധ വിവാഹാചാരങ്ങൾ, ഭാര്യധർമ്മം, ഭാര്യയുടെ ധർമ്മിക അവകാശങ്ങൾ, ഗർഭാധാനം, ജാതകർമ്മം, നാമകരണം, ബ്രഹ്മചാരിയുടെ കർമ്മ-ധർമ്മങ്ങൾ, ആചാര്യധർമ്മം-മഹത്വം ഉപാകർമ്മം, മാതാ-പിതാ-ഗുരു-ബന്ധുജന-മഹത്വം, നിഷിദ്ധപാപങ്ങൾ, ജാതിഭ്രംശപാപം, മലിനീകരണപാപം, നരകങ്ങൾ, ജന്തുഹിംസാപാപത്താലുണ്ടാകുന്ന രോഗങ്ങൾ, പാപമോചനത്തിനുള്ള പ്രായശ്ചിത്തം, വ്രതങ്ങൾ, വിഷ്ണുവ്രതം, മനുഷ്യ - മൃഗഹത്യ - മദ്യപാന - മാംസഭക്ഷണ - സ്വർണ്ണാപഹരണ - പരസ്ത്രീ സംസർഗ-അസന്മാർഗിക സഞ്ചാര-പാപപ്രായശ്ചിത്തങ്ങൾ, ശുദ്ധ-അശുദ്ധ-മിശ്രധനങ്ങൾ, ഗൃഹസ്ഥധർമ്മം, സ്നാനവിധികൾ, ദന്ത-ശരീര-ശുദ്ധീകർമ്മം, ആചമനനിയമം, യാത്രാനിയമം, പുജാവിധി, വാസുദേവപൂജാ ദ്രവ്യങ്ങൾ, വൈശ്വദേവഹവനം, ഭോജനനിയമം, ലൈംഗികബന്ധങ്ങൾ വിവരിക്കുന്ന നിയമങ്ങൾ, ഗൃഹസ്ഥന്റെ

ആചാര-വിചാര-സ്വഭാവ- മനോ-ഇന്ദ്രിയ നിയന്ത്രണം, അഷ്ടശ്രാദ്ധം, പിതൃപൂജ, ശ്രാദ്ധം-സമയ-നക്ഷത്ര-തീഥി-ദിവസ-കർമ്മ പ്രാധാന്യം, ശ്രാദ്ധത്തിന് ഉപയോഗിക്കാവുന്നതും, അരുതാത്തതുമായ ദ്രവ്യങ്ങൾ, ശ്രാദ്ധനിയമങ്ങൾ, ശ്രാദ്ധക്ഷണത്തിന് യോഗ്യനും-അയോഗ്യനുമായ ബ്രാഹ്മണൻ, സ്ഥലങ്ങൾ ചുറ്റുപാടുകൾ വൃഷോത്സർഗവിധി, കൃഷ്ണമൃഗതോൽദാനമഹത്വം, മാർഗ്ഗശീർഷ-പൗഷ-മാലമാസങ്ങളിൽ നടത്തുന്ന ദാനങ്ങൾ, കീണർ-കുളം-ക്ഷേത്രം-ഭൂമി-കുതിര-സർപ്പം-വെള്ളി-അന്നം-കൂട എന്നീ ദാനങ്ങളും ദാനസീകരണത്തിനു വേണ്ട യോഗ്യതകളും, വാനപ്രസ്ഥനിയമങ്ങൾ, വാനപ്രസ്ഥന്റെ ഭക്ഷണം, സന്യാസകർമ്മം, മനുഷ്യശരീരഘടന, വാസുദേവധ്യാനം- സ്തുതി, ലക്ഷ്മിസ്തുതു, വിഷ്ണുസ്തുതിയുടെ പഠനഫലങ്ങൾ.

മനുസ്മൃതി: സാമൂഹ്യധർമ്മശാസ്ത്രങ്ങളെക്കുറിച്ച് അറിയുവാൻ ആഗ്രഹിച്ച മഹർഷിമാർക്കു മനുവിവരിക്കുന്ന വിഷയങ്ങളാണ് മനുസ്മൃതിയിലുള്ളത്.

അം 1. മനുവിന്റെ നിർദ്ദേശപ്രകാരം ഭൃഗുമഹർഷി നൽകുന്ന സാമൂഹ്യ നിയമവിവരണം, കാലചക്രങ്ങളുടെ ദൈർഘ്യ വിവരണം, വർണ്ണധർമ്മങ്ങൾ, തുടർന്നുള്ള അദ്ധ്യായങ്ങളുടെ സംക്ഷിപ്തരൂപം.

അം 2, 3. ശ്രേഷ്ഠന്റെ ലക്ഷണങ്ങൾ, ബ്രഹ്മചാരിയുടെ കർമ്മധർമ്മങ്ങൾ, വിദ്യാർത്ഥിയുടെ കർത്തവ്യങ്ങൾ, ആചാര്യന്മാരെയും മഹാത്മാക്കളെയും വണങ്ങുന്ന രീതികൾ, നാലുവർണ്ണങ്ങളിലെയും വിവാഹാചാരങ്ങൾ, എട്ടുവിധ വിവാഹങ്ങൾ, നിത്യജീവിതത്തിലനുഷ്ഠിക്കേണ്ട പഞ്ചമഹായജ്ഞങ്ങൾ, അതിഥി മര്യാദകൾ, ശ്രാദ്ധമഹത്വം.

അം 4, 6. ഗൃഹസ്ഥകർമ്മങ്ങൾ, ഗൃഹസ്ഥൻ ധർമ്മികമായി അനുഷ്ഠിക്കേണ്ട ഭൗതിക-ആദ്ധ്യാത്മികചര്യകൾ, ശ്രേഷ്ഠമായ ഭക്ഷ്യവിഭവങ്ങൾ, നിഷിദ്ധമായ ഭക്ഷണങ്ങൾ, ജനനമരണ സംബന്ധിയായ അശുദ്ധികൾ, വർണ്ണവ്യത്യാസങ്ങളനുസരിച്ച് അശുദ്ധി ആചരിക്കേണ്ടതിന്റെ വ്യത്യാസങ്ങൾ-കാലയളവ്, ദ്രവ്യശുദ്ധീകരണം, ഭാര്യധർമ്മം, ബ്രാഹ്മണ-ക്ഷത്രിയ-വൈശ്യ-ശൂദ്രാദികളുടെ കർമ്മധർമ്മങ്ങൾ.

അം 7, 8. രാജ്യപരിപാലനം, രാജനീതി നിർവ്വഹണം, നീതി നിർവ്വഹണം, നീതിനിർവ്വഹണ കാര്യാലയങ്ങളുടേയും കോടതിക

ഇടയ്ക്കും സ്ഥാപനം, തെളിവുകൾ ശേഖരിക്കുന്ന വിധം, സാക്ഷി വിസ്താരം, ശിക്ഷ, ശിക്ഷാകാലാവധി.

അം 9. സ്ത്രീപുരുഷധർമ്മം, മാതൃ-പിതൃ സ്വത്തവകാശം, സമ്പത്ത് വിഭജനം, ചുതുകളി-മോഷണം എന്നിവക്കുള്ള ശിക്ഷ, വൈശ്യ-ശൂദ്രാദികളുടെ പ്രത്യേകധർമ്മങ്ങൾ, വൃത്യസ്ത വർണങ്ങളിലെ സ്ത്രീപുരുഷസംയോഗത്താലുണ്ടാകുന്ന സങ്കര സന്തതികളുടെ ധർമ്മം, പ്രകൃതിക്ഷോഭം-യുദ്ധം തുടങ്ങിയ ദേശീയ പ്രശ്നങ്ങളുണ്ടാകുമ്പോൾ നാലു വർണ്ണങ്ങളിലും പെടുന്ന ജനവിഭാഗങ്ങളുഷ്ടിക്കേണ്ടുന്ന ജീവിതനിയന്ത്രണങ്ങൾ.

അം 11, 12. പ്രായശ്ചിത്തവിധികൾ, പുനർജന്മം, ജ്ഞാനസമ്പാദനം, ആത്മജ്ഞാനം, മനുസ്മൃതി പഠനഫലം.

അംഗീരസസ്മൃതി : വളരെ ചെറിയ ഈ സ്മൃതി ഗ്രന്ഥത്തിൽ 72 ശ്ലോകങ്ങൾ മാത്രമാണടങ്ങുന്നത്. താഴ്ന്ന ജാതിക്കാരിൽ നിന്നും ഭക്ഷണം, ജലം ഇവ സ്വീകരിച്ചാലുള്ള പ്രായശ്ചിത്തം, കൈകഴുകാതെ അന്യരെ സ്പർശിക്കുന്നതിന്റെ ദോഷം, അന്യസ്പർശനത്തിനുള്ള പ്രായശ്ചിത്തം, ബ്രാഹ്മണൻ നീലം വർണ്ണിക്കേണ്ടതിന്റെ ആവശ്യകത, നീലത്തിന്റെ ഉപയോഗത്തിലൂടെയുണ്ടാകുന്ന അശുദ്ധി, ശുദ്ധീകരണവിധി, മൃഗവധപ്രായശ്ചിത്തം, വൃദ്ധൻ-സ്ത്രീ- ബാലൻ-അംഗഹീനൻ എന്നിവർ ചെയ്യുന്ന തെറ്റുകൾക്കുള്ള പ്രായശ്ചിത്തവിധിയിലെ ഇളവുകൾ, പശുഹിംസക്കുള്ള പ്രായശ്ചിത്ത കർമ്മങ്ങൾ, ലോഹപാത്രങ്ങൾ, കമ്പിളിപട്ട് എന്നിവയുടെ ശുദ്ധീകരണവിധി, മറ്റു വർണ്ണങ്ങളിൽ നിന്ന് ഭക്ഷണം സ്വീകരിച്ചാലുള്ള പ്രായശ്ചിത്തവിധി, ശ്രാദ്ധനിയമങ്ങൾ, പാദരക്ഷകളുടെ ഉപയോഗത്തിലൂടെ പാദപരിശുദ്ധി നിലനിറുത്തേണ്ടത്.

യമസ്മൃതി: യമസ്മൃതി 78 ശ്ലോകങ്ങൾ മാത്രം അടങ്ങുന്ന ഒരു ലഘുസ്മൃതിയാണ്. സന്യാസജീവിതം ത്യജിച്ച് സാധാരണ ജീവിതം അനുഷ്ഠിക്കുവാൻ തുടങ്ങുന്ന വ്യക്തി ആചരിക്കേണ്ട കർമ്മങ്ങൾ, ആത്മഹത്യചെയ്ത ബ്രാഹ്മണജന്മം-ഗോഹത്യ ചെയ്തവന്റെ ജന്മം ഇവ ദഹിപ്പിക്കുന്നതിനുള്ള വിധികൾ, മദ്യപാന പ്രായശ്ചിത്തം, പ്രായശ്ചിത്ത കർമ്മങ്ങൾ നടത്തുവാനർഹതയുള്ള വ്യക്തികൾ, നിഷിദ്ധഭക്ഷണപാനീയങ്ങൾ കഴിച്ചാലുള്ള പ്രായശ്ചിത്തങ്ങൾ, വിവാഹപ്രായം, സമയം, വൃഷലി അഥവാ വന്ധ്യ അല്ലെങ്കിൽ ചാപിള്ളയെ പ്രസവിക്കുന്നവരുടെ വിവരണം, ശ്രാദ്ധ കർമ്മങ്ങളിൽ

ക്ഷണിക്കപ്പെടുവാൻ യോഗ്യതയില്ലാത്ത ബ്രാഹ്മണർ, പിതൃസന്തോഷത്തിനും, ദുഃഖത്തിനും കാരണമായ വസ്തുതകൾ, അശുദ്ധഭക്ഷണ സ്വീകരണം മൂലമുണ്ടാകുന്ന പാപം, അവർണ്ണധർമ്മങ്ങൾ, ജ്ഞാനകാലത്തിൽ സ്ത്രീയെ സ്പർശിച്ചാലുള്ള പ്രായശ്ചിത്തം, മൃഗങ്ങൾക്ക് അയോഗ്യമായ ശാലകൾ, മൃഗവധത്തിനുള്ള പ്രായശ്ചിത്തം, സ്ത്രീ മൂണ്ഡനം ചെയ്യേണ്ടതിന്റെ നിയമം, മരണ അശുദ്ധി, സായംകാലങ്ങളിലെ സത്കർമ്മങ്ങളുടെ ഫലം എന്നിവയാണ് യമസ്മൃതിയിലെ വിഷയങ്ങൾ.

അത്രിസ്മൃതി : അഗ്നിഹോത്ര യാഗത്തിനുശേഷം മഹർഷിമാർക്ക്, സർവ്വവേദങ്ങളും അറിയുന്ന അത്രി മഹർഷി നൽകുന്ന വിവരണങ്ങളാണ് അത്രിസ്മൃതിയിലുള്ളത്. ശ്രാദ്ധമഹത്വം, ധാർമ്മികജ്ഞാനസമ്പാദനത്തിനർഹതയുള്ള വ്യക്തികൾ, വേദാചാര്യന്മാരുടെ കർത്തവ്യങ്ങൾ, വിവിധജാതിയിലെ (വർണം) ജനസമൂഹങ്ങളുടെ കർത്തവ്യങ്ങൾ, അധാർമ്മികപഥ-സഞ്ചാരികൾക്ക് നൽകേണ്ട ശിക്ഷ, ബ്രാഹ്മണധർമ്മം, രാജാവിന്റെ ത്യാഗങ്ങൾ, സ്നാനനിയമങ്ങൾ, ശരീരശുദ്ധീകരണം, ബ്രാഹ്മണ ലക്ഷണങ്ങൾ, ശൗച-അനസൂയ-മംഗള-അനായാസ-അസ്പൃഹ-ദാമ-ദാന-ദയ എന്നീ പദങ്ങളുടെ നിർവ്വചനം, ബ്രാഹ്മണ ഗുണങ്ങൾ- യജ്ഞദാനശീലങ്ങൾ-കർമ്മങ്ങൾ, യമ-നിയമങ്ങൾ, പുത്രലാഭ മഹത്വം, പുണ്യതീർത്ഥ സ്നാനഫലം, ഭക്ഷണ ശുദ്ധീകരണം, ഇപവിധികൾ നടത്താത്തതിനുള്ള പ്രായശ്ചിത്തം, പാമ്പ്-നായ ഇവ കടിച്ചാലുള്ള പ്രായശ്ചിത്തം, നിഷിദ്ധഭക്ഷണം കഴിച്ചാലുള്ള പ്രായശ്ചിത്തം, ജന്മമുള്ള ഗൃഹത്തിലെ അശുദ്ധി, അശുദ്ധിയുമായി ബന്ധപ്പെട്ട നിയമങ്ങൾ, നിത്യകർമ്മങ്ങൾ, അനിത്യക്രിയകൾ, വിവിധപ്രായശ്ചിത്തവിധികൾ, സമൂഹത്തിൽ സ്ത്രീ-ശൂദ്ര- ബ്രാഹ്മണസ്ഥാനം, ബ്രാഹ്മണരുടെ ഭക്ഷണ നിയന്ത്രണങ്ങൾ, വേദമഹത്വം, ഹവ്യമഹത്വവും, സന്യാസിയുടെ ഭിക്ഷായാചന നിയന്ത്രണം, ഹിനകൃത്യങ്ങളുടെ ശിക്ഷ, ഭക്ഷണസ്വീകരണ നിയമങ്ങൾ, അവ അനുശാസിക്കാതെ വന്നാലുള്ള പ്രായശ്ചിത്തങ്ങൾ, പരസ്ത്രീ സ്പർശന പ്രായശ്ചിത്തം, മലമൂത്രവിസർജ്ജനം അരുതാത്ത സ്ഥലങ്ങൾ, അശുദ്ധയായ സ്ത്രീയുടെ പുനശുദ്ധീകരണം, ജലവും മറ്റുപാനീയങ്ങളും സ്വീകരിക്കുന്നതിന്റെ നിയമങ്ങൾ, പരിശുദ്ധമായ ഗൃഹലക്ഷണങ്ങൾ, സംസാരിക്കുന്നതിനും-ഭക്ഷണം കഴിക്കുന്നതിനും അനുശാസിക്കേണ്ട നിയന്ത്രണങ്ങൾ, ദാനസ്വീകരണത്തിന്

യോഗ്യതയുള്ളവർ, ശ്രാദ്ധത്തിന് ക്ഷണിക്കപ്പെടുവാൻ യോഗ്യതയുള്ള വ്യക്തികളുടെ ഗുണങ്ങൾ, ശ്രാദ്ധസമയം, വിപ്രലക്ഷണം, ധർമ്മാനുഷ്ഠാനങ്ങളുടെ അടിസ്ഥാനത്തിൽ വിപ്രവിഭജനം, സമൂഹത്തിൽ ആദരിക്കപ്പെടേണ്ട വ്യക്തികൾ, സ്നാനവിധികൾ-ഫലങ്ങൾ, നിരസിക്കരുതാത്ത വസ്തുക്കൾ, ധർമ്മ ശാസ്ത്രങ്ങളെ നുസരിച്ച് ജീവിക്കുന്നതിന്റെ മഹത്വം.

സംവർത്തസ്മൃതി : സംവർത്ത മഹർഷി വാമദേവാദി മുനിമാർക്ക് വിവരിക്കുന്ന വിഷയങ്ങളാണിതിലുള്ളത്. ധർമ്മീക ക്രിയകൾക്കനുയോജ്യമായ സ്ഥലങ്ങൾ, ബ്രഹ്മചാരിധർമ്മങ്ങൾ, ജനന മരണത്താലുണ്ടാകുന്ന അശുദ്ധി, പുരസ്കാരങ്ങളുമായി ബന്ധപ്പെട്ട നിയമങ്ങൾ, സന്യാസിധർമ്മങ്ങൾ, ബ്രാഹ്മണഹത്യ-മദ്യപാനം-മോഷണം-പാപിയുമായുള്ള സംസർഗം-ക്ഷത്രിയ-വൈശ്യ - ശൂദ്രവധം-ഗോവധം- മറ്റു മൃഗവധങ്ങൾ-പരസ്ത്രി സംസർഗം-സന്യാസിയുടെ സ്ത്രിസംസർഗം-മാനവഹത്യ എന്നിവയുടെ പ്രായശ്ചിത്തങ്ങൾ, അന്ത്യക്രിയകൾക്കും ശേഷക്രിയകൾക്കും പങ്കെടുക്കുവാൻ അർഹതയില്ലാത്ത ബ്രാഹ്മണർ, നിഷിദ്ധഭക്ഷണ സ്വീകരണ പ്രായശ്ചിത്തം, ജാതിഭേദനെയും-നീചജാതിയിൽ പിറന്നവനെയും സ്പർശിച്ചാലനുഷ്ഠിക്കേണ്ട പ്രായശ്ചിത്തങ്ങൾ, ലഘു പാപപ്രായശ്ചിത്തങ്ങൾ.

കാർത്തായനസ്മൃതി : ഗോബിലൻ രചിച്ച്, കാർത്തായനൻ വർണ്ണിച്ച ധർമ്മീകവിഷയങ്ങളാണ് ഈ സ്മൃതിയിലെ 29 അദ്ധ്യായങ്ങളിൽ വിവരിക്കുന്നത്. യജ്ഞോപവീതമഹത്വം, ധർമ്മീക ക്രിയകളിൽ വലത്തേകയ്യിനും ഇടത്തേകയ്യിനുമുള്ള പ്രാധാന്യം, ഗായത്രിമന്ത്രമഹത്വം, ലോകമാതാക്കളായ ഗൗരി-പത്മ-ശചി-മേധാ-സാവിത്രി-വിജയ-ജയ-ദേവസേന-സ്വധ-സ്വാഹാ-ധൃതി-പുഷ്ടി-തുഷ്ടി-ആത്മ ദേവതാവിവരണം, ശ്രാദ്ധനിയമങ്ങൾ ശ്രാദ്ധമന്ത്രങ്ങൾ, യാഗകർമ്മങ്ങളിൽ പിതൃസന്തോഷത്തിനായി നടത്തേണ്ട ക്രിയകൾ, ധർമ്മീകകർമ്മങ്ങളിൽ അനുജന്മാർ ജ്യേഷ്ഠസ്ഥാനത്തിരിക്കുന്നതിന്റെ നിയമങ്ങൾ, യാഗാഗ്നി വിഷയങ്ങൾ, വിവിധ യജ്ഞക്രിയകൾ, യജ്ഞദ്രവ്യങ്ങൾ, ഹവനവിവരണം, പഞ്ചയജ്ഞങ്ങൾ, ബ്രഹ്മയജ്ഞം, വേദാദ്ധ്യയനഫലം, ദാനനിയമങ്ങൾ, നമസ്കാര ക്രിയകൾ, ഹോമത്തിനുള്ള ചടങ്ങുകൾ, യജ്ഞാഗ്നിവന്ദനം, ഭാര്യധർമ്മം, ഹോമനിയമങ്ങൾ, യജ്ഞാഗ്നി

മഹത്വം, മരണശേഷമുള്ള ദഹനക്രിയകൾ, ദഹനശേഷം ബന്ധുമിത്രാദികൾ നൽകുന്ന തർപ്പണം, ജന്മത്തിനുള്ള അർപ്പണങ്ങൾ, ഹോമദ്രവ്യം പാകംചെയ്യുന്ന കർമ്മം, പശുബന്ധം-അശ്വമേധം തുടങ്ങിയ യാഗത്തിനനുയോജ്യമായ കാലങ്ങൾ, മറ്റു യാഗങ്ങളും-ലഘുഹവനങ്ങളും നടത്തുന്നതിന്റെ ഫലം, ഹോമനിയമങ്ങൾ, ദാന-ഉപക്രമചടങ്ങുകൾ, മാസിക ശ്രാദ്ധക്രിയകൾ, മൃഗവിവിരണം, മറ്റ് യാഗദ്രവ്യവിവരണം.

ബൃഹസ്പതി സ്മൃതി : നൂറുയാഗങ്ങൾ നടത്തിയ ഇന്ദ്രൻ ദേവ ഗുരുവായ ബൃഹസ്പതി 80 ശ്ലോകങ്ങളിൽ ദാനധർമ്മ ശാസ്ത്രവിഷയങ്ങൾ വിവരിക്കുന്നു. ദാനദ്രവ്യങ്ങൾ, ദാനഫലങ്ങൾ, ഭൂമി അളക്കുന്നതിനുള്ള നിയമം, ഭൂദാനമഹത്വം, പാപപ്രായശ്ചിത്തങ്ങൾ, ബ്രഹ്മസ്വത്ത് അപഹരിച്ചാലുള്ള പ്രായശ്ചിത്തം, ദാനസീകരണത്തിന് യോഗ്യതയുള്ള ബ്രാഹ്മണലക്ഷണം, ബ്രാഹ്മണഹത്യാപാപം, വിവാഹം തടസ്സപ്പെടുത്തിയാലുള്ള പാപം, മനുഷ്യജീവിതത്തിലെ കർമ്മഫലങ്ങൾ, ഫലേച്ഛ കൂടാതെയുള്ള കർമ്മമഹത്വം.

ദക്ഷസ്മൃതി : സർവ്വജ്ഞാനിയായ ദക്ഷൻ രചിച്ചതാണ് ദക്ഷസ്മൃതി. ഏഴ് അദ്ധ്യായങ്ങളിലാണ് സ്മൃതി വിഷയാവതരണം. ബ്രഹ്മചാരി ധർമ്മങ്ങൾ-ജീവിതചര്യകൾ, ബ്രാഹ്മണന്റെ നിത്യകൃത്യങ്ങൾ. ഗൃഹസ്ഥാനുഷ്ഠാനകർമ്മങ്ങൾ, ദാനവിഷയങ്ങൾ, പവിത്രകർമ്മങ്ങളുടെ ഫലങ്ങൾ, നിഷ്ഫലമായ ചില ദാനങ്ങൾ, ദാനത്തിന് നിഷിദ്ധമായ ദ്രവ്യങ്ങൾ, ദാനനിയമങ്ങൾ, ഭാര്യഭർതൃധർമ്മങ്ങൾ, ആന്തരീകവും, ബാഹ്യവുമായ ശുദ്ധികർമ്മങ്ങൾ, ജനനമരണത്താലുണ്ടാകുന്ന അശുദ്ധിയും, ശുദ്ധീകരണവിധികളും, യോഗചര്യ വിധികൾ.

ശാന്താതപസ്മൃതി : ആറ് അദ്ധ്യായങ്ങളായാണ് ഇതിൽ വിഷയാവതരണം. പാപഫലത്താലുണ്ടാകുന്ന രോഗങ്ങൾ, സമൂഹത്തിലെ അസന്മാർഗ്ഗിക പ്രവർത്തന-അക്രമപ്രവർത്തന നിയന്ത്രണ നിയമങ്ങൾ, പാപപരിഹാരത്തിനായി അനുഷ്ഠിക്കേണ്ട പ്രായശ്ചിത്തങ്ങൾ, മദ്യപാനം-നിഷിദ്ധഭക്ഷണസീകരണം, മോഷണങ്ങൾ-എന്നിവക്കുള്ള പ്രായശ്ചിത്തങ്ങൾ, പരസ്ട്രീകളും-ചണ്ഡാളസ്ട്രീകളുമായി സഹശയനം നടത്തിയാലുള്ള ശിക്ഷകൾ, മൃത്യു വിവിരണം, അപമൃത്യു-അകാലമൃത്യു-മനുഷ്യഹത്യ എന്നിവയ്ക്കുള്ള പ്രായശ്ചിത്തങ്ങൾ.

ലിഖിതസ്മൃതി : ലഘുവായ ഒരു സ്മൃതിയാണിത്. കുളം-കിണർ കുഴിക്കുന്നതിന്റെയും - ഫലവൃക്ഷങ്ങൾ നട്ടുവളത്തുന്നതിന്റെയും പുണ്യഫലങ്ങൾ, യാഗാഗ്നി-വേദങ്ങൾ-സത്യം- ധർമ്മാനുഷ്ഠാനങ്ങൾ എന്നിവയെ പ്രകീർത്തിക്കുന്നതുകൊണ്ടുള്ള ഫലങ്ങൾ, പിതൃകർമ്മത്തിൽ ജലം-പിണ്ഡം എന്നിവയുടെ അർപ്പണം, ശ്രാദ്ധകർമ്മങ്ങൾ, ശ്രാദ്ധകർമ്മാനുഷ്ഠാനത്തിൽ സ്ത്രീകൾക്കുള്ള നിയന്ത്രണങ്ങൾ, അവരുടെ ആചാരങ്ങൾ, പിതൃകർമ്മത്തിൽ ദർഭപുല്ലിന്റെ പ്രാധാന്യം, വിശ്വദേവക്രിയകൾ, വിവാഹവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട നിയമങ്ങൾ - നിയന്ത്രണങ്ങൾ, ശ്രാദ്ധകർമ്മത്തിൽ ബ്രാഹ്മണഭോജനത്തിനുള്ള പ്രാധാന്യം, സന്ധ്യാവന്ദനകർമ്മങ്ങൾ, ജപ-ഹോമകർമ്മങ്ങൾ, അമാവാസി-പൗർണമിദിനങ്ങളിലും മറ്റു വിശേഷദിനങ്ങളിലും നടത്തുന്ന ചന്ദ്രായതർപ്പണമഹത്യാം, ശ്രാദ്ധകർമ്മങ്ങൾ അനുഷ്ഠിക്കേണ്ട ആവശ്യമില്ലാത്ത ബ്രാഹ്മണശാപത്താലും- ആത്മഹത്യ-പാമ്പ്, തേൾ എന്നിവയുടെ ദംശനംമൂലവും ഉണ്ടാകുന്ന മരണങ്ങൾ, അവയുടെ പ്രായശ്ചിത്തകർമ്മങ്ങൾ, വിവിധ അശുദ്ധികൾ.

വ്യാസസ്മൃതി : വാരണാസി ആശ്രമത്തിൽ വസിച്ചിരുന്ന വ്യാസൻ വിവരിക്കുന്ന വിഷയങ്ങളാണിതിലെ നാല് അദ്ധ്യായങ്ങളിൽ. നാലു വർണ്ണങ്ങളിലുള്ളവരുടെ കർമ്മധർമ്മങ്ങൾ, വിവാഹാചാരങ്ങൾ, ഭാര്യ-ഭർതൃ ധർമ്മം, ഗൃഹസ്ഥന്റെ ആദ്ധ്യാത്മികവും ഭൗതികവുമായ നിത്യകർമ്മങ്ങൾ-പ്രത്യേക ദിവസങ്ങളിലെ കർമ്മങ്ങൾ, ഹവനങ്ങൾ, വ്രതങ്ങൾ, ധർമ്മാനുഷ്ഠാനങ്ങളിൽ പങ്കെടുക്കുന്ന ബ്രാഹ്മണ മഹത്യാം, പരസ്ത്രീഗമനം- മോഷണം- എന്നീ പാപ പ്രായശ്ചിത്തങ്ങൾ, മര്യാദാവിവരണം, ബ്രാഹ്മണമഹത്യാം, ആത്മ-നിയന്ത്രണം, പാതിവ്രത്യം, ബുദ്ധിമാനും-ശ്രേഷ്ഠനും- ഇതാനിയുമായ വ്യക്തിയുടെ ലക്ഷണങ്ങൾ, ദാനധർമ്മനിയമങ്ങൾ, ഭക്ഷണ-പാനീയ സീകരണനിയന്ത്രണങ്ങൾ.

പരാശര സ്മൃതി : കലിയുഗത്തിൽ അവശ്യം ഉണ്ടായിരിക്കേണ്ട സത്സ്വഭാവം-പരിശുദ്ധി-ധാർമ്മിക കർമ്മാനുഷ്ഠാനങ്ങൾ എന്നിവയെക്കുറിച്ച് വ്യാസൻ വിവിരിച്ച വിഷയങ്ങൾ 12 അദ്ധ്യായങ്ങളിൽ പ്രതിപാദിക്കുന്നു.

നാലു യുഗങ്ങളിലെയും സാമൂഹ്യനിയമങ്ങൾ, ധാർമ്മിക ചര്യകൾ, സത്പ്രവർത്തിയുടെ മഹത്യാം, കലിയുഗത്തിൽ ബ്രാഹ്മണ ധർമ്മം, അതിമിനിർവ്വചനം, ഹോമകർമ്മവിവരണം, വർണ്ണധർമ്മങ്ങൾ, ചാതുർവർണ്യത്തിന്റെ ഉത്ഭവം, ഈ

വർണ്ണത്തിലുള്ളവരുടെ കർമ്മധർമ്മങ്ങൾ, ജനന-മരണ സംബന്ധിയായ അശുദ്ധി, ആത്മഹത്യാപാപം, നീചജാതി സംസർഗ പ്രായശ്ചിത്തം, വിവാഹ-ഗർഭദാന നിയമങ്ങൾ, മൃഗ-കീടാദികൾ ദംശിച്ചാലുള്ള പ്രായശ്ചിത്തം, മൃഗ-പക്ഷി-മനുഷ്യവധത്തിനുള്ള പ്രായശ്ചിത്തം, പാത്രോപകരണങ്ങളുടെ ശുദ്ധീകരണം, ഗോവധത്തിന്റെ പാപപ്രായശ്ചിത്തകർമ്മങ്ങൾ, നിഷിദ്ധമായ പരസ്ത്രീ- രജസ്വല-അന്യജാതിയിലുള്ളവരുമായുള്ള ലൈംഗിക ബന്ധത്തിന്റെ പ്രായശ്ചിത്തം, പ്രായശ്ചിത്ത കർമ്മവിവരണങ്ങൾ.

ശംഖസ്മൃതി : ശംഖൻ രചിച്ച പതിനെട്ട് അദ്ധ്യായങ്ങളുള്ള ശംഖസ്മൃതിയിൽ വിഷയവിവരണങ്ങളിപ്രാകരമാകുന്നു. വർണ്ണധർമ്മങ്ങൾ, ശുദ്ധീകരണവിധികൾ-വേദാദ്ധ്യയനം, വിവാഹ നിയമങ്ങൾ-ഭാര്യഭർത്തൃധർമ്മങ്ങൾ, ഗൃഹസ്ഥധർമ്മം, വാനപ്രസ്ഥ ധർമ്മം, യതിയുടെ ധർമ്മം, യാഗകർമ്മങ്ങൾ, ആചമന-വിധികൾ, വേദമന്ത്രങ്ങൾ, സാവിത്രിമന്ത്രം, ജലപാനനിയമങ്ങൾ, ബ്രഹ്മണധർമ്മം, ശ്രാദ്ധത്തിന് ക്ഷണിക്കപ്പെടുവാൻ യോഗ്യതയുള്ള ബ്രഹ്മണലക്ഷണം, പവിത്രക്ഷേത്രത്തിൽ വെച്ചു നടത്തുന്ന ദാനഫലങ്ങൾ, ജനനമരണ സംബന്ധിയായ അശുദ്ധികൾ, ദ്രവ്യശുദ്ധീകരണം, പ്രായശ്ചിത്തവിധികൾ, ശുദ്ധീകരണകർമ്മങ്ങൾ, വ്രതാനുഷ്ഠാനഫലങ്ങൾ.

ഗൗതമസ്മൃതി : ഗദ്യരൂപത്തിലാണ് 29 അദ്ധ്യായങ്ങളിൽ വിഷയങ്ങൾ നൽകിയിരിക്കുന്നത്. യജ്ഞോപവീതമഹത്വം, ശുദ്ധീകർമ്മം, വേദാദ്ധ്യയനഫലം, ബ്രഹ്മചാരി കർത്തവ്യം, സാധാരണജീവിത ധർമ്മങ്ങൾ, വിവാഹം, ഭാര്യഭർത്തൃധർമ്മം, പത്നിയോടും-അതിഥി യോടും-ബ്രഹ്മണരോടും ഉള്ള ഗൃഹസ്ഥന്റെ കർത്തവ്യങ്ങൾ- മര്യാദകൾ-ആചാരങ്ങൾ, ബ്രഹ്മണധർമ്മം, വർണ്ണ ധർമ്മങ്ങൾ, ബ്രഹ്മണധർമ്മമഹത്വം, വൈശ്യ-ശൂദ്രധർമ്മങ്ങൾ, രാജനീതി, രാജാവിന്റെ മഹത്വമേറിയ ധർമ്മങ്ങൾ, ബ്രഹ്മണനെ അധർമ്മികമായി പൂച്ഛിക്കുകയോ അവഹേളിക്കുകയോ ചെയ്താലുള്ള ശിക്ഷ, പലിശ സംബന്ധമായ നിയമങ്ങൾ, ജ്ഞബാദ്ധ്യതയുമായി ബന്ധമുള്ള നിയമങ്ങൾ, തസ്കരന്റെ ശിക്ഷ, സാക്ഷിവിസ്താരം, ജനനമരണ വുമായി ബന്ധപ്പെട്ട അശുദ്ധികൾ, ശ്രാദ്ധനിയമങ്ങൾ, വേദാദ്ധ്യയന നിയമങ്ങൾ, നിഷിദ്ധഭക്ഷണ പാനീയ സീകരണം, സ്ത്രീയുടെ പദവി, വിവാഹം, ദാനക്രിയകൾ, പാപപ്രവൃത്തികൾ അഥവാ ഹീനകർമ്മങ്ങൾ, ഹീനകർമ്മഫലങ്ങൾ,

വേദത്തെ പൂജിക്കുന്നതിന്റെ ശിക്ഷ, അധമന്റെ നിർവ്വചനം, ബ്രഹ്മഹത്യോപാപത്തിനുള്ള ശിക്ഷ, പക്ഷി മൃഗാദികളുടെ വധത്തിനുള്ള ശിക്ഷ, മദ്യപാനത്തിന്റെ പ്രായശ്ചിത്തവിധികൾ, നിഷിദ്ധമായ ദ്രവ്യസീകരണത്തിനുള്ള പ്രായശ്ചിത്തം, ചന്ദ്രായണകർമ്മങ്ങൾ, സമ്പത്തിന്റെയും- ദ്രവ്യങ്ങളുടെയും- പിതൃസ്വത്തുക്കളുടെയും വിഭജനം.

ആപസ്തംബസ്മൃതി : ആപസ്തംബൻ രചിച്ച പത്തദ്ധ്യായങ്ങളടങ്ങുന്ന സ്മൃതിയിൽ ഓരോ ശ്ലോകവും ഓരോ വിഷയം വിവരിക്കുന്നു. ഗൃഹസ്ഥ ധർമ്മം, പ്രായശ്ചിത്തങ്ങളാവശ്യമില്ലാത്ത ചില പ്രവർത്തികൾ, (ചികിത്സയിലിരിക്കുന്ന പശു മരിക്കുകയാണെങ്കിൽ ഗോഹത്യയുടെ പ്രായശ്ചിത്തത്തിന്റെ ആവശ്യമില്ലായ്മ, കൂടുതൽ അളവിൽ ഔഷധം നൽകുന്നതുമൂലമുണ്ടാകുന്ന മരണത്തിനും പ്രായശ്ചിത്തമാവശ്യമില്ല). പ്രാജാപത്യവിധി പ്രകാരമുള്ള പ്രായശ്ചിത്തങ്ങൾ, നിത്യശുദ്ധിയുള്ള ദ്രവ്യങ്ങൾ, ജലശുദ്ധീകരണം, അവർണഗൃഹത്തിൽ വസിച്ചാലുള്ള പ്രായശ്ചിത്തം, തുറസ്സായ ജലസംഭരണത്തിൽ നിന്ന് ജലപാനം നടത്തിയാലുള്ള പ്രായശ്ചിത്തം, വ്രതമഹത്വം, വ്രതഭംഗപ്രായശ്ചിത്തം, ചണ്ഡാലനിൽനിന്നും ജലപാനം നടത്തിയാലുള്ള പ്രായശ്ചിത്തം, അവർണ്ണസ്पर्ശനം- ഋതുമതിയായ സ്ത്രീസ്पर्ശനം- ഉച്ചിഷ്ടഭക്ഷണ സീകരണം- കൈകൊണ്ടുള്ള വൃത്തിഹീനമായ വസ്തു സ്पर्ശനം- നീലം ഉപയോഗിച്ച വസ്ത്രസ്पर्ശനം എന്നിവകളുള്ള പ്രായശ്ചിത്ത വിധികൾ, വിവാഹ ദിവസം രജസ്വലയാകുന്നതിനുള്ള പ്രായശ്ചിത്തം, ദ്രവ്യങ്ങളുടെയും-പാത്രങ്ങളുടെയും ശുദ്ധീകരണ മാർഗ്ഗങ്ങൾ, ഭക്ഷ്യവസ്തുക്കളുമായി ബന്ധപ്പെട്ട നിയമങ്ങൾ, നിഷിദ്ധഭക്ഷണം കഴിച്ചാലുള്ള അശുദ്ധി, ജനന-മരണസംബന്ധിയായ അശുദ്ധികൾ, ഭക്ഷണം-ആചമനം-ഗോശാലാ പ്രവേശനം-മരുമകനിൽ നിന്ന് ധനസീകരണം-സ്ത്രീധനം സീകരിക്കുക എന്നിവയുടെ നിയമങ്ങൾ, ശുദ്ധീകരണകർമ്മങ്ങൾ, ആത്മസംയമനം, ദോഷ്യനിയന്ത്രണം-ക്ഷമ-ആത്മനിർവൃതി എന്നിവയുടെ വിവരണം, ഹോമങ്ങൾ-തപസ് ഇവയുടെ മഹത്വം, ബ്രാഹ്മണലക്ഷണം, പ്രതിജ്ഞാലംഘനം-പ്രായശ്ചിത്തം

വസിഷ്ഠസ്മൃതി : സുദീർഘമായ വിഷയങ്ങളും വിവരണങ്ങളും അടങ്ങുന്ന 19 അദ്ധ്യായങ്ങളുള്ള വളരെ പ്രധാനപ്പെട്ട ഒരു സ്മൃതിയാണിത്.

അം 1-3 . ഭാരതമഹിമ, ഭാരതവർഷത്തിലെ ധർമ്മാനുഷ്ഠാനങ്ങൾ,

അഞ്ചു ഹീന പ്രവർത്തികൾ, വർണ്ണധർമ്മങ്ങൾ, ജാതിവിവരണം, ബ്രാഹ്മണമഹത്വം, ഉപനയന മഹത്വം, ബ്രാഹ്മണധർമ്മം, ക്ഷത്രിയധർമ്മം, ശൂദ്രർക്ക് പ്രത്യേകമായ ധർമ്മാനുഷ്ഠാനങ്ങളില്ലാത്തതിനുകാരണം, സ്വധർമ്മാനുഷ്ഠാനങ്ങളിലൂടെയുള്ള ധനസമ്പാദനം, ധനമു പയോഗിച്ച് ക്രയവിക്രയങ്ങളുതാത്ത ദ്രവ്യങ്ങൾ, ബ്രാഹ്മണനെ ശൂദ്രപദവിയിലേക്ക് താഴ്ത്തുന്ന കർമ്മങ്ങൾ, അയോഗ്യനും-അധർമ്മികനുമായ ബ്രാഹ്മണനെ അവഹേളിക്കുകയോ പൂച്ഛിക്കുകയോ ചെയ്താൽ ശിക്ഷയില്ലാത്തതിനുകാരണം, കരമൊഴിവായി വസ്തു നൽകാവുന്ന ബ്രാഹ്മണർക്കുണ്ടായിരിക്കേണ്ട യോഗ്യതകൾ, ആറുവിധ ഹീനഹത്യകൾ, രാജധർമ്മം, മന്ത്രിസഭാരൂപീകരണം, ആചാര്യനിർവ്വചനം, ബ്രാഹ്മണനും -വൈശ്യനും ആയുധമെടുക്കേണ്ടിവരുന്ന സന്ദർഭങ്ങൾ, ആചമനക്രിയകൾ, ശുദ്ധാശുദ്ധ ദ്രവ്യങ്ങൾ, സ്വർഗ്ഗനത്തിലൂടെ അശുദ്ധമാകുന്ന ദ്രവ്യങ്ങൾ.

അം 4-7. ജാതിയുടെ ഉത്ഭവം, ബ്രാഹ്മണമഹത്വം, ജനനമരണത്താലുണ്ടാകുന്ന അശുദ്ധികൾ, സ്ത്രീധർമ്മം, ഋതു കാലങ്ങളിൽ സ്ത്രീക്കുള്ള അശുദ്ധി, ശരീരശുദ്ധീകരണം, ബ്രാഹ്മണർക്ക് യോഗ്യവും-നിഷിദ്ധവുമായ ഭക്ഷണം, ബ്രാഹ്മണലക്ഷണം, നിഷിദ്ധഭക്ഷണ സ്വീകരണത്താൽ ബ്രാഹ്മണർക്കുണ്ടാകുന്ന അശുദ്ധി, ബ്രാഹ്മണനു നൽകാവുന്ന ദാനങ്ങൾ ഓരോ വ്യക്തിയും അനുശാസിക്കേണ്ട ആശ്രമധർമ്മങ്ങൾ.

അം 8-10. ഗൃഹസ്ഥന്റെ അതിഥിസ്വീകരണം, അതിഥികളോട് പാലിക്കേണ്ട ധാർമ്മിക മര്യാദകൾ, വാനപ്രസ്ഥത്തിനു പോകുന്ന വ്യക്തി അനുഷ്ഠിക്കേണ്ട ധർമ്മങ്ങൾ, വൈദ്യധർമ്മം, ഗൃഹസ്ഥ ബ്രാഹ്മണൻ അനുഷ്ഠിക്കേണ്ട നിത്യകർമ്മങ്ങൾ, യാഗയജ്ഞാദികൾ, അന്നദാനമഹത്വം, ബ്രഹ്മചാരിധർമ്മം, സ്നാതകധർമ്മം, ആത്മനാശനപ്രവർത്തികൾ, ബ്രാഹ്മണന് നിഷിദ്യമായ പ്രവൃത്തികൾ- ആചാരങ്ങൾ.

അം 11-13. ഉപാകർമ്മക്രിയകൾ, വേദാഭ്യയനം നിഷിദ്ധമായ ദിനങ്ങൾ-സമയങ്ങൾ, അപവിത്രമായ ബന്ധമോചനം നേടുന്നതിനുള്ള മാർഗ്ഗങ്ങൾ, ബ്രാഹ്മണനു സ്വീകരിക്കാവുന്ന ദാനങ്ങൾ, ഭക്ഷ്യയോഗ്യമായതും ആരോഗ്യപ്രദവുമായ ദ്രവ്യങ്ങൾ, ദാനം ചെയ്യുന്നതിനും സ്വീകരിക്കുന്നതിനും യോഗ്യരായ വ്യക്തികൾ, ഭക്ഷണ ശുദ്ധീകരണം, വിവിധ ഭക്ഷണങ്ങൾ കഴിച്ചാലുള്ള ശുദ്ധീകരണ കർമ്മങ്ങൾ, യോഗ്യമായതും- നിഷിദ്ധമായതുമായ

മാംസഭക്ഷണങ്ങൾ, യോഗ്യതയുള്ള പുത്രവിവരണം, പുത്രനെ ദത്തെടുക്കുന്ന കർമ്മത്തിന്റെ ധാർമ്മിക നിയമവശങ്ങൾ, വേദനിഷേധിയുടെ ബഹിഷ്കരണം, സമൂഹബഹിഷ്കരണത്തിനുള്ള പ്രായശ്ചിത്ത വിധികൾ.

അം 14, 15. നിയമപാലനത്തിൽ രാജധർമ്മം, പ്രായപൂർത്തിയാകാത്ത പുത്രന്റെ അവകാശങ്ങൾ, തെളിവുകൾ സ്വീകരിക്കുന്നതിന്റെയും സാക്ഷി വിവരണത്തിന്റെയും നിയമവശങ്ങൾ, ദാനംസ്വീകരിക്കാവുന്ന ദ്രവ്യങ്ങൾ, സത്യത്തിനുള്ള പരമമായ സ്ഥാനം, അസത്യം പാപകരമല്ലാത്ത അവസരങ്ങൾ, പിതാവിലൂടെ സിദ്ധിക്കുന്ന ആദ്ധ്യാത്മിക പദവികൾ, പിതൃസ്വത്തിന്റേതായുള്ള പുത്രവിവിരണം ഗർഭാധാനനിയമങ്ങൾ, പുനർവിവാഹം, നാടുവിടുകയോ ഉപേക്ഷിച്ചോ പോയ ഭർത്താവിനുകാത്തിരിക്കാതെ സ്ത്രീക്ക് പുനർവിവാഹം നടത്തുന്നതിനുള്ള നിയമങ്ങൾ, ബ്രാഹ്മണ സമ്പത്തിന്റെ വിഭജനം.

അം 16-19. പുത്രധർമ്മം, പുത്രസ്ഥാനം, അയോഗ്യൻ ധർമ്മശാസ്ത്രം ഉപദേശിക്കുന്നതിന്റെ പാപം, രാജധർമ്മം, കരമുക്തരാകുവാൻ യോഗ്യതയുള്ള വ്യക്തികൾ, നിയമം തെറ്റായി വ്യാഖ്യാനിക്കുന്നതിനുള്ള ശിക്ഷ, പാപങ്ങൾക്കുള്ള പ്രായശ്ചിത്തവിധികൾ, ബ്രാഹ്മണനു നിഷിദ്ധമായ ക്രിയകൾ, മദ്യപാനത്തിനുള്ള പ്രായശ്ചിത്തം, ക്ഷത്രിയ-വൈശ്യ-ശൂദ്രാദികളെ വധിച്ചാലുള്ള ശിക്ഷ, അവർണരുടെ സംസർഗപ്രായശ്ചിത്തങ്ങൾ, ബ്രാഹ്മണസ്ത്രീയെ അപമാനിച്ചാലുള്ള ശിക്ഷ, അസന്മാർഗികപഥത്തിൽ സഞ്ചരിച്ച സ്ത്രീ നടത്തേണ്ട പ്രായശ്ചിത്തി വിധികൾ.

ബൃഹദ്പരാശര സ്മൃതി : പന്ത്രണ്ടദ്ധ്യായങ്ങളുള്ള പരാശര സ്മൃതിയും 16 ആദ്ധ്യായങ്ങളുള്ള ബൃഹദ്പരാശരസ്മൃതിയും വിഷയങ്ങളുടെ എണ്ണത്തിലും ക്രിമീകരണത്തിലും വ്യത്യാസപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. ബൃഹദ്പരാശര സ്മൃതിയിലെ വിഷയങ്ങൾ ഇപ്രകാരമാകുന്നു. പരാശരൻ മഹർഷിമാർക്ക്, ശാസ്ത്രപാനത്തിന്റെ മഹത്വവും-ധർമ്മശാസ്ത്രവും സുദീർഘമായി ഇതിൽ വിവരിക്കുന്നു. ഷഡ്കർമ്മവിവിരണങ്ങൾ, വർണ്ണവ്യത്യാസമനുസരിച്ച് ഷഡ്കർമ്മങ്ങളിലുള്ള വ്യത്യാസം, കൃഷി- സീതായജ്ഞ വർണന, വിവാഹകർമ്മങ്ങൾ, സ്ത്രീയുടെ മഹത്വം, സ്ത്രീസ്വാതന്ത്ര്യം, ഗൃഹസ്ഥകർമ്മങ്ങൾ, വേദജ്ഞാനിയുടെയും വേദപാനത്തിന്റെയും മഹത്വം, പ്രാണായാമ-ഭോജന-വിധികൾ, ഗർഭാധാനം തുടങ്ങിയ സംസ്കാരങ്ങൾ, ബ്രഹ്മചര്യവിധി, പുത്രലബ്ധി, ആചാരങ്ങൾ,

ശൗചവിധികൾ, ത്യാഗവിവരണം, ഭക്ഷ്യയോഗ്യമല്ലാത്ത വസ്തുക്കൾ, ശുദ്ധീകർമ്മം, വേദാഭ്യയനം നടത്തരുതാത്ത ദിനങ്ങൾ, ശ്രാദ്ധകർമ്മങ്ങൾ, ശുദ്ധീകർമ്മങ്ങൾ, പ്രായശ്ചിത്തവിധികൾ, ദാനകർമ്മങ്ങൾ, ദാനസ്വീകരണത്തിന് യോഗ്യതയുള്ള ബ്രാഹ്മണർ, ദാനദ്രവ്യങ്ങളുടെ ലക്ഷണങ്ങൾ, കുളം-കിണർ-വൃക്ഷങ്ങൾ എന്നിവയുടെ ദാനം, വിനായകശാന്തി, ഗ്രഹശാന്തി, അർദ്ധുതശാന്തി, രുദ്രപൂജാവിധി, രുദ്രശാന്തി, ഹവനവിധികൾ, കോടിഹോമം, പൃഥലബ്ധിക്കായുള്ള ഹോമം, രാജധർമ്മം, വാനപ്രസ്ഥന്റെ കർമ്മ ധർമ്മങ്ങൾ, മറ്റ് ആശ്രമധർമ്മങ്ങൾ, ദേഹം-ആത്മം-താക്-വൈരാഗ്യം എന്നീ പദങ്ങളുടെ വിവരണം, പ്രാണായാമ-പ്രത്യാഹാര-പ്രണവധ്യാന-ധ്യാനയോഗവിധികൾ, ക്ഷണം-കാലം-മുഹൂർത്തം-ദിനം-മാസം-വർഷം-യുഗം-കൽപം എന്നീ കാലയളവുകളുടെ വിവരണങ്ങൾ.

ലഘു വ്യാസസ്മൃതി : രണ്ട് അദ്ധ്യായങ്ങൾ മാത്രമുള്ള ലഘുവ്യാസ സ്മൃതി, വ്യാസസ്മൃതിയിൽ നിന്നും ഭിന്നമാണ്. സ്നാനവിധി, ജപ-പൂജാവിധികൾ, സ്വന്തം കർത്തവ്യത്തിന്റെയും ധർമ്മത്തിന്റെയും മഹത്വം, ശരീരശുദ്ധി, നിഷിദ്ധ കർമ്മങ്ങൾ, പഞ്ചമഹായജ്ഞങ്ങൾ, ഭോജനം, അന്നദാനമഹത്വം.

വ്യധഗൗതമസ്മൃതി : ഇരുപത്തിരണ്ട് അദ്ധ്യായങ്ങളുള്ള വ്യധഗൗതമ സ്മൃതി ഗൗതമസ്മൃതിയിൽ നിന്നും വ്യത്യസ്തപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. ധർമ്മോപദേശം-ഭഗവത്സാരൂപവർണന, ധർമ്മ പ്രശംസ, ദാനഹത്വം, ബ്രാഹ്മണരുടെ ഗുണദോഷവിവരണം, ജീവതത്വ വിവരണം, ദാനമഹത്വം, ഗോദാനം, പഞ്ചമഹായജ്ഞം, കപിലാദാനം, കപിലഗോവിന്റെ പ്രശംസ, ബ്രാഹ്മണഘാതകലക്ഷണം, ധർമ്മശൗചവിധികൾ, ഭോജനവിധി, ആപത്തിൽപ്പെട്ടവർക്ക് ചെയ്യേണ്ട സഹായങ്ങൾ, ധർമ്മമഹത്വം, ചന്ദ്രായണവിധികൾ, ദാദശമാസചര്യകൾ, വിവിധ വ്രതാനുഷ്ഠാനഫലങ്ങൾ, ദാനഫലം, തീർത്ഥലക്ഷണങ്ങൾ, ഭക്തിയോടെ നടത്തുന്ന അർച്ചനവിധികൾ, ശ്യാദധർമ്മം.

ലഘു അത്രി സ്മൃതി : ആറ് അദ്ധ്യായങ്ങളുള്ള ലഘു അത്രിസ്മൃതി, അത്രിസ്മൃതിയിൽ നിന്നും വ്യത്യസ്തമാണ്. ഇന്ദ്രനും ബൃഹസ്പതിയും തമ്മിൽ നടന്ന സംവാദരൂപത്തിലാണ് വിഷയാവതരണം. പ്രാണായാമ മഹത്വം, പ്രണവജപമഹിമ, വേദാഭ്യയന പ്രശംസ, പ്രായശ്ചിത്തവിധി, നിഷിദ്ധജനങ്ങൾക്ക് ഭക്ഷണം കൊടുത്താലുള്ള പ്രായശ്ചിത്തം, സർവ്വോത്തമദാനങ്ങളുടെ

വിവരണം, എന്നീ വിഷയങ്ങളാണ് ലഘുഅത്രിസ്മൃതി യിലുള്ളത്.

വ്യധ ആത്രേയ സ്മൃതി : അഞ്ച് അദ്ധ്യായങ്ങളടങ്ങുന്ന ഈ സ്മൃതിയിൽ യഥാക്രമം പ്രാണായമമഹതം, പ്രണവ ജപവർണന, വേദാദ്ധ്യയനമഹതം, രഹസ്യങ്ങളായ പ്രായശ്ചിത്തവിധികൾ, കർമ്മ ധർമ്മങ്ങൾ, നിഷിദ്ധ ജനങ്ങളോട് ചേർന്ന് ഭക്ഷണം കഴിച്ചാലുള്ള പാപപ്രായശ്ചിത്തം, വിഷയാവതരണത്തിൽ അൽപം വൃത്യാസപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു എങ്കിലും ലഘു അത്രിസ്മൃതിയും വ്യധ ആത്രേയസ്മൃതിയും ബന്ധപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു.

ഹാരിസ്മൃതി : ഏഴ് അദ്ധ്യായങ്ങളുള്ള ഈ ലഘു സ്മൃതിയിൽ പണ്ട് ഹാരിതമുനി മറ്റു മഹർഷിമാർക്ക് ഉപദേശിച്ച വിഷയങ്ങൾ മാർക്കണ്ഡേയൻ വിവരിക്കുന്നു. മഹാവിഷ്ണുവിൽ നിന്നുള്ള പ്രപഞ്ചസൃഷ്ടി, മഹാവിഷ്ണുവിന്റെ മുഖത്തുനിന്ന് ബ്രഹ്മണരും-കയ്യിൽ നിന്ന് ക്ഷത്രിയരും- തുടയിൽനിന്ന് വൈശ്യരും - പാദത്തിൽ നിന്ന് ശൂദ്രരും ഉത്ഭവിച്ച വിവരണം, ബ്രഹ്മണന്റെ കർമ്മ-ധർമ്മങ്ങൾ, ക്ഷത്രിയ-വൈശ്യ-ശൂദ്രരുടെ കർമ്മധർമ്മങ്ങൾ, വേദവിദ്യാർത്ഥിയായ ബ്രഹ്മചാരി അനുഷ്ഠിക്കേണ്ട ആചാരങ്ങൾ, ദിനചര്യകൾ, ഗൃഹസ്ഥന്റെ കർമ്മ-ധർമ്മങ്ങൾ, വാനപ്രസ്ഥന്റെ ധർമ്മം, സന്യാസിയുടെ ധർമ്മം, യോഗതത്വങ്ങൾ.

പുലസ്ത്യ സ്മൃതി : ഒരദ്ധ്യായം മാത്രമുള്ള ഈ സ്മൃതിയിൽ പുലസ്ത്യൻ വർണാശ്രമധർമ്മങ്ങൾ വിവരിക്കുന്നു.

ലഘുബുധ സ്മൃതി : ചാതുർവർണധർമ്മങ്ങളാണ് ഈ സ്മൃതി യിലുള്ള ഒരദ്ധ്യായത്തിലെ വിവരണവിഷയം.

കശ്യപസ്മൃതി : സുദീർഘമായ ഒരദ്ധ്യായത്തിൽ ഗൃഹസ്ഥധർമ്മം മാത്രമാണ് ഇതിൽ വിവരിക്കുന്നത്.

പുരാണം

അദ്ധ്യാത്മികവും ധാർമ്മികവുമായ തത്വങ്ങൾ, സാധാരണ ജനങ്ങൾക്ക് എളുപ്പത്തിൽ മനസ്സിലാക്കുന്നതിനും, ഉപാസനമാർഗം സ്വീകരിക്കുന്നതിനും വേണ്ടി കഥാരൂപത്തിൽ വിവരിക്കുന്നതാണ് പുരാണങ്ങൾ ദൈവിക കഥകളും, ചരിത്രങ്ങളും മാത്രമല്ല അനേകം രാജവംശങ്ങളുടെ ചരിത്രവും, മനാന്തര വർണനകളും ഭൂമിശാസ്ത്രപരമായ വിവരണങ്ങളും, ദേശീയവും-പ്രാദേശികവുമായ വിഷയങ്ങളും പുരാണങ്ങളിൽ വിവരിക്കുന്നുണ്ട്. രചനാ വ്യത്യാസം-വിവരണവ്യത്യാസം-വിക്ഷണ വ്യത്യാസം - ആരാധന മനോഭാവം എന്നീ കാരണങ്ങളാൽ ഒരേകഥ തന്നെ വിവിധ പുരാണങ്ങളിൽ ചെറിയ ഭേദഗതികളോടെ വിവരിക്കുന്നുമുണ്ടാകും.

ഏതാണ്ട് എല്ലാ പുരാണങ്ങളും ഉത്തരഭാരതത്തിലെ നൈമിഷാരണ്യം (ഇന്നത്തെ നീംസാർ) എന്ന പുണ്യക്ഷേത്രത്തിൽ വെച്ച് സൂതശൗനകാദി ഋഷിവര്യന്മാർ വിവരിക്കുന്നതാണ്. മത്സ്യരൂപിയായ മഹാവിഷ്ണു വിവരിക്കുന്ന പുരാണം മത്സ്യപുരാണമായും, വരാഹമൂർത്തി വിവരിക്കുന്നത് വരാഹപുരാണമായും വർണിക്കപ്പെടുന്നു. നാരദൻ വിവരച്ചിന്ത നാരദ പുരാണവുമായിത്തീർന്നു. പുരാണങ്ങളിൽ ഒരേ കഥ തുടർച്ചയായി വിവരിക്കുകയല്ല ചെയ്തിട്ടുള്ളത്. സൂത-ശൗനകാദി മഹർഷിമാർ തമ്മിലുള്ള സംവാദവും, പുരാണകഥാപുരുഷന്മാർ തമ്മിലുള്ള സംവാദവും, കഥകളും, ഉപകഥകളും, അവയുടെ ഉപകഥകളും കലർന്നുവരുന്നതാണ് പുരാണങ്ങളിലെ ഉള്ളടക്കം. ഇതിഹാസത്തിലേതുപോലെ, പുരാണങ്ങളിൽ തുടർച്ചയായ ഒരു കേന്ദ്ര കഥാസാരവും കഥാപാത്രങ്ങളും ഉണ്ടായിരിക്കുകയില്ല.

പതിനെട്ട് മഹാപുരാണങ്ങളും, അത്രതന്നെ ഉപ പുരാണങ്ങളും ഉള്ളതായി വിവരണങ്ങളിൽ കാണുന്നുണ്ട്, പല വിവരണങ്ങളിലും, പുരാണങ്ങളിലും ചില മഹാപുരാണങ്ങളുടെയും ഉപ പുരാണങ്ങളുടെയും പേരുകൾ പരസ്പരം മാറിയും കാണുന്നു. ഈ രണ്ടു വിഭാഗങ്ങളിലും പെടാത്ത പുരാണങ്ങളും ഇന്നു ലഭ്യമാണ്.

ഏതാണ്ട് എല്ലാ മഹാപുരാണങ്ങളിലും നൂറുകണക്കിന് അദ്ധ്യായങ്ങളുള്ളതുകൊണ്ട് പുരാണവിഷയങ്ങൾ അദ്ധ്യായ

ക്രമത്തിൽ വർണ്ണിക്കുക അസാധ്യമാണ്. അത്തരത്തിലൊരു വിവരണം സംക്ഷിപ്ത രൂപമായാൽപോലും ഏറെ ബൃഹത്തായിരിക്കുകയും ചെയ്യും. അതിനാൽ പുരാണങ്ങളെ അംശങ്ങളായും, കാണഡങ്ങളായും ഭാഗിച്ചിരിക്കുന്നതിന്റെ അടിസ്ഥാനത്തിലാണ് ഇതിൽ വിഷയവിവരണം നടത്തിയിരിക്കുന്നത്. ഒരേ പുരാണത്തിൽ തന്നെ ഒരു കഥ പുനരാവർത്തിയായി വ്യത്യസ്ത ഭാഗങ്ങളിൽ പ്രതി പാദിക്കുന്നുണ്ടെങ്കിൽ, ഇവിടെ വിവരിക്കുന്ന സംക്ഷിപ്ത രൂപത്തിലും അതനുസരിച്ചുള്ള പുനരാവർത്തി വരുന്നുണ്ടായിരിക്കും.

വിഷ്ണു പുരാണം : വിഷ്ണുമഹാപുരാണം പരാശരമുനി മൈത്രേയൻ വിവരിച്ചുകൊടുക്കുന്ന പുരാണമാണ്. 126 അദ്ധ്യായങ്ങളുള്ള ഈ പുരാണം ആറ് അംശങ്ങളായും വിഭജിച്ചിരിക്കുന്നു.

അംശം 1. സൂതമഹർഷിയും ശൗനകാദികളും തമ്മിൽ നടത്തുന്ന സംവാദത്തിൽ, നൈമിഷാരണ്യത്തിൽ വച്ച് വിവരിക്കുന്ന വിഷ്ണുപുരാണ മഹത്വം, സൃഷ്ടിക്കു മുമ്പുള്ള പ്രപഞ്ചത്തിന്റെ അവസ്ഥ, ജഗത്സൃഷ്ടി, ജഗദുൽപത്തി, ജഗത്തിന്റെ മഹത്വം, ഹിരണ്യനിൽ നിന്നും ഭൂമിയെ രക്ഷിക്കുവാൻ മഹാവിഷ്ണുവിന്റെ വരാഹാവതാരം, വേദങ്ങളുടെ ഉത്ഭവം, ദേവ-ഋഷിമാരുടെ ഉത്ഭവം, മാനവസമൂഹത്തിൽ വർണ്ണാശ്രമങ്ങളുടെ ഉത്ഭവവും-അടിസ്ഥാന നിയമങ്ങളും, ധ്രുവചരിതം, ധ്രുവതപസ്, ധ്രുവന്റെ വംശത്തിലെ പൃഥുവിന്റെ ചരിതം, പൃഥുവിന്റെ രാജ്യാഭിഷേകം, പൃഥുവിന്റെ രാജ്യഭരണ മഹത്വം, നരസിംഹാവതാര വർണനം എന്നിവ നൽകുന്നു.

അംശം 2. പ്രിയവ്രതന്റെ രാജവംശം-ഭരതവംശചരിത്രം-ജംബു-പ്ളക്ഷ-ശാക-ശാൽമലി- കൂശ-ക്രൗഞ്ച-പുഷ്കരാഖ്യ എന്നീ ദീപുകളുടെ വിവരണം, ഭാരതവാസിയുടെ നിർവ്വചനം, ഭാരത ഭൂമിയുടെ വർണ്ണനം, അതല-വിതല-സുതല-രസാതല-തലാതല-പാതാളാദി തലങ്ങളുടെ വിവരണം, കർമ്മഫലമായി മരണശേഷം അനുഭവിക്കേണ്ടിവരുന്ന സ്വർഗ്ഗ-നരക വിവരണം, ഓരോ പാപത്തിനുമുള്ള നരകങ്ങൾ, ജ്ഞാനസമ്പാദന മാർഗ്ഗങ്ങൾ, മോക്ഷപ്രാപ്തി ഈ അംശത്തിന്റെ അവസാന ഭാഗത്തിൽ ഭൂലോകം, ഭൂവർലോകം, സ്വർലോകം, സൂര്യചക്രസ്ഥാനം, ഉദയാസ്തമനം, നക്ഷത്രരാശി വ്യവസ്ഥകൾ, കാലചക്രം, ചതുർലോക പാലകർ, ജ്യോതിഷചക്രം, നവഗ്രഹസ്ഥാനം എന്നീ ജ്യോതിഷ വിഷയങ്ങളും വിവരിക്കുന്നുണ്ട്.

അംശം 3. സ്വയംഭൂവൻ-സ്വാരോചിഷൻ-ഉത്തമൻ-താമസൻ-
 ദൈവതൻ - ചാക്ഷുഷൻ - വൈവസ്വതൻ - സാവർണി -
 ദക്ഷസാവർണി- ബ്രഹ്മസാവർണി - ധർമ്മസാവർണി-രൂദ്ര
 സാവർണി-രൗച്യദേവ സാവർണി- ഇന്ദ്രസാവർണി എന്നീ 14
 മനുക്കളുടെ വിവിരണം, കൽപാന്തകാലഘട്ടം, വ്യാസനിർമ്മിതമായ
 ഋഗ്വേദ-യജുർവേദ-സാമവേദങ്ങളുടെ ശാഖകൾ, 18 പുരാണം, 18
 ഉപപുരാണ വിവരണങ്ങൾ, പുരാണലക്ഷണം, വർണ്ണാശ്രമ
 ധർമ്മങ്ങൾ, ഗൃഹാചാരങ്ങൾ, സദാചാരങ്ങൾ, നിത്യകർമ്മങ്ങൾ,
 പഞ്ചമഹായജ്ഞങ്ങൾ, ജാതകർമ്മം, ശ്രാദ്ധം, പിണ്ഡദാനം,
 ബ്രാഹ്മണലക്ഷണം.

അംശം 4. ഇക്ഷ്വാകുവംശത്തിലെ അനേകം രാജാക്കന്മാരുടെ
 ചരിതങ്ങൾ, പുരണ്ടയ ചരിതം, തൃശംഖു രാജചരിതം,
 ദിലീപൻറയും ദശരഥൻറയും ചരിതം, സോമവംശവിവരണം,
 ജമദഗ്നി-വിശ്വാമിത്ര- കശ്യപ-യദു-വൃഷ്ണി വംശങ്ങൾ,
 അക്രൂരൻ-കംസൻ-ദേവകി- വസുദേവൻ-ശിശുപാലൻ എന്നിവരുടെ
 ചരിതം, പുരു-മാഗധ-നാഗ - മൗര്യവംശ ചരിതം,
 ചാണക്യനെക്കുറിച്ചുള്ള സുദീർഘ വിവരണം.

അംശം 5. വാസുദേവ-ദേവകി വിവാഹം, ശ്രീകൃഷ്ണ ജനനം,
 കൃഷ്ണലീലകൾ, പൃതനാമോക്ഷം, ശക്ടാസുരവധം, കാളിയമർദ്ദനം,
 യേനുകാസുരവധം, ഗോവർദ്ധന പർവ്വത ഉദ്ധാരണം,
 വൃഷഭാസുരവധം, ദ്വാരകാ നിർമ്മാണം, മഥുരയിൽ നിന്നും
 ദ്വാരകയിലേക്കുള്ള ശ്രീകൃഷ്ണൻറ യാത്ര, രുക്മിണീസ്വയംവരം,
 ശംഭരവധം, അർജ്ജുന-ശ്രീകൃഷ്ണദർശനം.

അംശം 6. കൽപാന്തത്തിൽ വരുന്ന മഹാപ്രളയ വിവരണം, മനുഷ്യ
 മോചനത്തിന് ആദ്ധ്യാത്മികതയുടെ മഹത്വം, സ്വർഗനരക പ്രാപ്തി,
 യോഗമാർഗ്ഗത്തിലൂടെയുള്ള മോക്ഷപ്രാപ്തി, വിഷ്ണുമഹാപുരാണ
 പഠന-ശ്രവണ ഫലങ്ങൾ.

നാരദതീർത്ഥപുരാണം : നാരദമഹർഷി സനൽകുമാരനോട്
 വിവരക്കുന്നതായിട്ടാണ് 125 അദ്ധ്യായങ്ങളുള്ള പൂർവ്വാർദ്ധത്തി
 ന്റെയും 82 അദ്ധ്യായങ്ങളുള്ള ഉത്തരാർദ്ധത്തിന്റെയും കഥാരചന.

പൂർവ്വാർദ്ധം : നാരദമഹർഷിയുടെ വിഷ്ണുസ്തുതി ഭൂഗോളവർണ്ണന,
 ഹരിഭക്തി നിരൂപണം, ഗംഗാ-പ്രയാഗ എന്നീ നദികളുടെ മഹത്വം,
 ഗംഗയുടെ ഉത്ഭവകഥ, ധർമ്മവിവരണം, വിഷ്ണുഭക്തി, വിഷ്ണുപൂജ,
 ധ്യാനയോഗചര്യയുടെ ഫലം, മോക്ഷവിവരണം, ശ്രാദ്ധകർമ്മങ്ങൾ,

വ്രതാനുഷ്ഠാനഫലങ്ങൾ. വേദ-ശാസ്ത്രവിവരണം, വേദശ്രുതിയുടെ പ്രാധാന്യം, സ്വരവർണന, വ്യാകരണം-നിരൂപണം-ചന്ദശാസ്ത്രം-ജ്യോതിഷം-ശിക്ഷ-കൽപശാസ്ത്രം എന്നീ വേദാംഗങ്ങളുടെ വിവരണം, ജ്യോതിഷത്തിലെ ഗണിതം-ജാതകം-കാലക്രിയാപാദം-ഗ്രഹനിലകൾ എന്നിവയുടെ വിവരണങ്ങൾ, ആദ്ധ്യാത്മിക തത്വങ്ങൾ, മന്ത്രപുജാദി കർമ്മങ്ങൾ, വിഷ്ണുപുജാദികൾ, രാധാകൃഷ്ണ മാഹാത്മ്യം, ശ്രീകൃഷ്ണ സഹസ്രനാമം, ജപഹോമവിധികൾ, 16 വേദപുജാവിധികൾ, ദുർഗ്ഗാമന്ത്രങ്ങൾ, മഹേശ്വര സ്തോത്രങ്ങൾ, 18 പുരാണങ്ങളുടെ സംക്ഷിപ്ത വിവരണം അനേകം വ്രതങ്ങളിൽ, ഓരോന്നിന്റെയും അനുഷ്ഠാനഫലങ്ങൾ.

ഉത്തരാർദ്ധം : പ്രഥമ മുതൽ പൗർമണി അഥവാ (അമാവാസി) വരെയുള്ള പ്രധാന ദിനങ്ങളിലെ വ്രതാനുഷ്ഠാനങ്ങൾകൊണ്ട് സിദ്ധിക്കുന്ന പുണ്യഫലങ്ങൾ, ഏകാദശീവ്രതം, പുണ്യദിനങ്ങളിലെ ഗംഗാസ്നാന-ഗയാസ്നാന-കാശീപുരദർശന-മാഹാത്മ്യം, കാശീ വിശ്വനാഥ ക്ഷേത്ര പുരുഷോത്തമക്ഷേത്ര-ഒറിസ്സയിലെ ജഗന്നാഥക്ഷേത്ര-മാഹാത്മ്യം, മകരസംക്രമമഹത്വം, ബദരിയിലെ ക്ഷേത്രദർശന മാഹാത്മ്യം, പുഷ്കരക്ഷേത്രം, നർമ്മദാനദി, മഥുരാപുരി, അവന്തികാ, വൃന്ദാവനം, രാമേശ്വരം, ലക്ഷ്മണാചലം (ലകനൗ), ഗോകർണം, ത്രയംബകേശ്വരം, ഹരിദ്വാരം എന്നിങ്ങനെ ഭാരതത്തിന്റെ, എല്ലാ ദിശകളിലുമുള്ള പുണ്യക്ഷേത്രങ്ങളുടെയും, നദികളുടെയും മാഹാത്മ്യവിവരണങ്ങൾ.

ഭവിഷ്യമാഹാപുരാണം : മനുവിന്റെ അനേകം പ്രശ്നങ്ങൾക്കു ത്തരമായി സൂര്യഭഗവാൻ വിവരിക്കുന്നതാണത്രെ ഭവിഷ്യപുരാണ വിഷയങ്ങൾ. 14500 ശ്ലോകങ്ങളുള്ള ഭവിഷ്യപുരാണം ബ്രഹ്മപർവ്വം, മധ്യപർവ്വം, പ്രതിസർഗപർവ്വം, ഉത്തരപർവ്വം എന്നിങ്ങനെ ഭാഗിച്ചിരിക്കുന്നു.

ബ്രഹ്മപർവ്വം : ഈ പർവ്വത്തിലെ 215 അദ്ധ്യായങ്ങളിൽ സ്ത്രീലക്ഷണം, പുരുഷലക്ഷണം, സ്ത്രീധർമ്മം, ശ്രേഷ്ഠരായ സ്ത്രീ - പുരുഷന്മാരുടെ ധർമ്മാനുഷ്ഠാനങ്ങൾ, വിവിധ വ്രതങ്ങളുടെ ഫലം, നിത്യജീവിതത്തിലനുഷ്ഠിക്കേണ്ട ആചാരകർമ്മങ്ങൾ, ബ്രാഹ്മണ-ക്ഷത്രിയ-വൈശ്യ-ശൂദ്രാദി വർണ്ണങ്ങളിലെ സ്ത്രീ-പുരുഷന്മാർ പ്രത്യേകമായി അനുഷ്ഠിക്കേണ്ട ആചാരങ്ങൾ, സൂര്യസൂഷ്ടി, ആദിത്യമാഹാത്മ്യം, സൂര്യവംശ രാജാക്കന്മാരുടെ ചരിതം.

മധ്യപർവ്വം : സ്വർഗലോകം, ഭൂലോകം, പാതാളം എന്നിവയുടെ സ്ഥാനങ്ങൾ, യജ്ഞമാഹാത്മ്യം, കർമ്മ-മഹത്വം, ത്യാഗത്തിന്റെ ഭാഗമായ യജ്ഞകർമ്മ-മഹത്വം, ഹവനകർമ്മങ്ങൾ, വേദേതിഹാസങ്ങൾ ഭക്തിശ്രദ്ധയോടെ പഠിച്ച് പ്രചരിപ്പിക്കുന്നതിന്റെ പുണ്യഫലങ്ങൾ, ഗൃഹനിർമ്മാണം, വാസ്തു പ്രിതിഷ്ഠാനു കർമ്മങ്ങൾ, യജ്ഞകർമ്മം, ഹവനങ്ങൾ, ക്ഷുദ്ര കർമ്മഫലം, ക്ഷേത്ര മാഹാത്മ്യം, ക്ഷേത്രപരിസരങ്ങളിൽ അശ്വത്ഥം-വടവൃക്ഷം-കൂവളം എന്നിവ നട്ടുവളർത്തി പ്രതിഷ്ഠ നടത്തുന്നതിന്റെ പുണ്യഫലം.

പ്രതിസർഗ്ഗപർവ്വം : ത്രേതായുഗത്തിലും, ദ്വാപരയുഗത്തിലും ജീവിച്ചിരുന്ന ജനങ്ങളുടെ ജീവിതരീതകളുടെ പ്രത്യേകതകൾ, നൃഹവംശങ്ങളുടെ ഭാരതത്തിലേക്കുള്ള ആഗമനം, നൃഹവംശജരുടെ ജീവിതരീതികൾ, ശ്ലേച്ഛരുടെ വിവരണം, ശ്ലേച്ഛരുടെ ജീവിത രീതി, ഭാഷ-വേഷവിധാനങ്ങൾ, ബുദ്ധധർമ്മ സ്ഥാപനം, ബുദ്ധമത വിവരണം, ദക്ഷിണഭാരതത്തിലേക്കും മറ്റു പ്രദേശങ്ങളിലേക്കും ബുദ്ധമതപ്രചരണം, കലിംഗം-ആജ്ഞീർ-ദാർക എന്നീപ്രസിദ്ധ നഗരവിവരണം, വിക്രമാദിത്യ-വേതാള കഥകൾ, ധീരരായ സ്ത്രീകളുടെ ചരിതം, സത്യനാരായണ പൂജാമഹത്വം, പ്രസിദ്ധമായ അനേകം രാജവംശങ്ങളുടെ ചരിതം, അവരുടെ വംശ പരമ്പരയിൽ ശാലീവാഹനൻ, ഭോജൻ, ജയചന്ദ്രൻ, പൃഥ്വിരാജൻ എന്നിവരുടെ രാജ്യപരിപാലനം, അവർ നടത്തിയ യുദ്ധവിവരണം. ദഹലി (ഡൽഹി) യിലെ ശ്ലേച്ഛപുവൃത്താന്തം, മാധ്യാചാര്യർ-കബീർ-നരശ്രീ-പിപാ-ഗുരുനാനാക്-നിത്യാനന്ദൻ എന്നിവരുടെ ചരിതം, അക്ബറിന്റെ ദൽഹി ഭരണവൃത്താന്തം, ശിവാജി ചരിത്രം, മുകില (മുഗള) വംശവിവരണം, മുഗളന്മാർക്കുശേഷം ഭാരതം ഭരിച്ച ഗുരുണ്ഡന്മാരുടെ (ഇംഗ്ലീഷ്കാരുടെ) വാണിജ്യത്തിനുള്ള വരവും, കൽക്കത്ത നഗരിയുടെ സ്ഥാപനവും, ഗുരുണ്ഡവംശത്തിലെ 'ലാർഡ്സ്' മാരുടെ ഭരണം, അതിനുശേഷം ഋഷിതുല്യരായവരുടെ കർമ്മഫലമായി ഭാരതത്തിൽ പാർലമെന്ററി ഭരണസമ്പ്രദായത്തിന്റെ തുടക്കം, ശ്ലേച്ഛന്മാർ അവരുടെ മതപ്രചരണം, തീവ്രമായി നടത്തുന്നത്, തദനന്തരമുള്ള സത്യയുഗ ആരംഭം.

ഉത്തരപർവ്വം: മേൽവിവരിച്ച വിഷയങ്ങളിൽ നിന്നും തികച്ചും വ്യത്യസ്തമായ വിഷയങ്ങളാണ് ഉത്തരപർവ്വത്തിലുള്ളത്. ശ്രീകൃഷ്ണ യുധിഷ്ഠിരസംവാദം, അനേകം വ്രതാനുഷ്ഠാനഫലം, പുണ്യദിനങ്ങൾ - തിഥികൾ-നക്ഷത്രങ്ങൾ- എന്നിവയുടെ അടിസ്ഥാനത്തിലുള്ള വ്രതാനുഷ്ഠാനങ്ങൾ നടത്തുമ്പോൾ ശ്രദ്ധിക്കേണ്ട ചടങ്ങുകൾ,

ദാനകർമ്മങ്ങൾ, പുജാകർമ്മങ്ങൾ എന്നിവ സുദിനങ്ങളിലനുഷ്ഠിക്കുന്നതിന്റെ ഫലസിദ്ധി.

ഗരുഡപുരാണം : മഹാവിഷ്ണുവിന്റെ വാഹനമായ ഗരുഡൻ കശ്യപമുനിക്ക് വിവരിക്കുന്ന ഈ പുരാണവിഷയങ്ങൾ സുതമഹർഷി നൈമിഷാരണ്യത്തിൽ വച്ച് ശൗനകാദി ഋഷികൾക്ക് വിവരിക്കുന്നതാണ്. ഗരുഡപുരാണം 135 അദ്ധ്യായങ്ങളുള്ള പൂർവ്വാർദ്ധമായും 35 അദ്ധ്യായങ്ങളുള്ള ഉത്തരാർദ്ധമായും ഭാഗിച്ചിട്ടുണ്ട്.

പൂർവ്വാർദ്ധം : ഗരുഡപുരാണ ഉൽപത്തി, ത്യമൂർത്തികളുടെ ഉത്ഭവം, സൂര്യദേവ-വിഷ്ണു-കൃഷ്ണന്മാരുടെ പുജാവിധികൾ-അർച്ചന-ധ്യാനമന്ത്രങ്ങൾ, വേദത്തിലെ ഗായത്രിമന്ത്രമഹത്വം, ബ്രഹ്മണചര്യകൾ, ജ്യോതിശാസ്ത്രമഹത്വം, സ്ത്രീ-പുരുഷ ലക്ഷണങ്ങൾ, ഭാരതഭൂമിയിലെ തീർത്ഥ വിവരണങ്ങൾ, ബ്രഹ്മണ-ക്ഷത്രിയ-വൈശ്യ-ശൂദ്രാദികളുടെ കർമ്മധർമ്മങ്ങൾ, ആശ്രമധർമ്മങ്ങൾ, മന്വന്തരവിവരണം, നിതിസാരമഹത്വം, രാജാവ് അനുഷ്ഠിക്കേണ്ടതും അനുശാസിക്കേണ്ടതുമായ ധാർമ്മിക തത്വങ്ങളും നിബന്ധനകളും, രാജാവിനുള്ള ധാർമ്മികമായ മാർഗ്ഗ നിർദ്ദേശങ്ങൾ, സത്യസന്ധരും-ധർമ്മിഷ്ഠരും രാജഭൃത്യലക്ഷണം, രാജഭൃത്യധർമ്മം, വ്രതമാഹാത്മ്യം, ചന്ദ്രവംശചരിതം, രാമായണ കഥയുടെയും, മഹാഭാരതകഥയുടേയും സംക്ഷിപ്തരൂപം, മനുഷ്യവ്യാധികൾ, വ്യാധിലക്ഷണങ്ങൾ, ആയുർവേദ ചികിത്സാവിധികൾ, ഔഷധഗുണമുള്ള അനേകം സസ്യലതാദികൾ, വിഷ്ണുവിന്റെ അവതാരങ്ങൾ, വൈഷ്ണവസ്തോത്രങ്ങൾ, നിത്യജീവിതത്തിലെ ആചാരാനുഷ്ഠാനങ്ങൾ, സുദർശനപുജാവിധി.

ഉത്തരാർദ്ധം : മറ്റു പുരാണവിഷയങ്ങളിൽ നിന്നും തികച്ചും ഭിന്നമായ വിഷയങ്ങളാണ് ഗരുഡപുരാണത്തിലെ ഉത്തരാർദ്ധത്തിൽ വിവരിക്കുന്നത്. മരണശേഷം മനുഷ്യാത്മാവ് പ്രേതരൂപം പ്രാപിക്കുന്നതും, കർമ്മഫലങ്ങൾ അനുഭവിക്കുന്നതുമാണ് ഇതിലെ വിഷയം. ജീവിതകാലത്തെ കർമ്മഫലങ്ങളുടെ അടിസ്ഥാനത്തിൽ പ്രേതത്തിന് അനുഭവിക്കേണ്ടിവരുന്ന സുഖദുഃഖങ്ങൾ, സൽകർമ്മങ്ങൾ, ദാനധർമ്മാദികളുടെ ഫലങ്ങൾ, ജന്മാന്തര കർമ്മങ്ങൾ, ജഡം ദഹിപ്പിക്കുന്നതിനുള്ള ചടങ്ങുകൾ, ആചാരങ്ങൾ, ശ്രാദ്ധകർമ്മങ്ങൾ, പിണ്ഡദാനം എന്നീ കർമ്മങ്ങളിലൂടെ ആത്മാവിന് സിദ്ധിക്കുന്ന സൽഗതി, മരണശേഷം ആത്മാവിന്റെ യമലോകഗമനം, തൽസമയത്ത് അനുഭവിക്കുന്ന

യാതനകൾ, പാപികൾ യമലോകത്ത് അനുഭവിക്കുന്ന പീഠനങ്ങൾ, പ്രേതം ആഹാരത്തിനു വേണ്ടി അലയുന്നത്, മുകുതിക്കുവേണ്ടിയും പുത്രപൗത്രാദികൾ നടത്തുന്ന ശ്രാദ്ധകർമ്മങ്ങൾക്കുവേണ്ടിയും മോഹിച്ചലയുന്നത്, മരണാനന്തര ക്രിയകളുടെ ഫലങ്ങൾ, തീർത്ഥാലയങ്ങളിൽ വച്ച് നടത്തുന്ന ശ്രാദ്ധമഹത്വം, വ്രതാനുഷ്ഠാനങ്ങൾ, ഗരുഡ പുരാണ പഠന ശ്രവണഫലങ്ങൾ.

അഗ്നിപുരാണം : അഗ്നിപുരാണത്തിലെ 383 അദ്ധ്യായങ്ങളിൽ ഓരോന്നും ഓരോ വിഷയത്തെ വിവരിക്കുന്നതുപോലെയാണ് വിഷയാവതരണം. ഇതിലെ വിഷയങ്ങൾ യഥാക്രമം ഇപ്രകാരമാകുന്നു. അമൃതമഥന കഥ, നരസിംഹാവതാരം, രാമായണ കഥയുടെ സംക്ഷിപ്തരൂപം-ബാലകാണ്ഡം-അയോദ്ധ്യാകാണ്ഡം-ആരണ്യ-കിഷ്കിന്ധാകാണ്ഡം-സുന്ദരകാണ്ഡം-യുദ്ധകാണ്ഡം-ഉത്തര കാണ്ഡം-മഹാഭാരതത്തിലെ കുരുപാണ്ഡവരുടെ ജനനം മുതൽ അവരുടെ സ്വർഗ്ഗാരോഹണംവരെയുള്ള മഹാഭാരതകഥയുടെ സംക്ഷിപ്തം, ദേവസ്ഥാനപ്രതിഷ്ഠാകർമ്മം, ദേവാലയനിർമ്മാണം, ഗോപുരലക്ഷണം, പ്രതിഷ്ഠാലക്ഷണം, ശാലഗ്രാമലക്ഷണം വിഷ്ണുവിന്റെ ദശാവതാര പ്രതിമകൾ-നവഗ്രഹ പ്രതിമകൾ, ശിവലിംഗം എന്നിവയുടെ ലക്ഷണങ്ങൾ, കുളം, കിണർ, തടാകം എന്നിവയുടെ നിർമ്മാണം, ദേവപൂജാവിധികൾ, ഭിക്ഷാവിധികൾ, വാസ്തുപൂജാവിധി, ഗൃഹം-ക്ഷേത്രം എന്നിവയുടെ ശിലാസ്ഥാപനം, ക്ഷേത്രങ്ങളിലെ പൂനപ്രതിഷ്ഠ, പൂണ്യനദികളുടെയും-പൂണ്യക്ഷേത്രങ്ങളുടെയും മാഹാത്മ്യം, ധനുർവേദ വിഷയങ്ങളായ യുദ്ധക്രമങ്ങൾ-വ്യൂഹരചന-കോടിരചന- അർഘ്യാലകാണ്ഡ നിർമ്മാണം, യുദ്ധവിജയത്തിനുള്ള രഹസ്യവിദ്യകൾ, ശത്രുജയത്തിനുവേണ്ടിയുള്ള മന്ത്ര-തന്ത്രകർമ്മങ്ങൾ, വർണ്ണ ധർമ്മങ്ങൾ, ഗൃഹസ്ഥധർമ്മം, വിവാഹചടങ്ങുകൾ, ശൗചവിധികൾ, ശ്രാദ്ധവിധി, മരണാനന്തര ക്രിയകൾ, വാനപ്രസ്ഥാശ്രമം, ശ്രാദ്ധകർമ്മം, നവഗ്രഹഹോമങ്ങൾ പാപങ്ങളുടെ പ്രായശ്ചിത്ത വിധികൾ, അനവധി വ്രതങ്ങൾ, വർണ്ണമനുസരിച്ചുള്ള ധർമ്മാനുഷ്ഠാനങ്ങൾ, രാജധർമ്മം, ശുഭാശുഭശകുനങ്ങൾ, സ്ത്രീ-പുരുഷലക്ഷണം, ധനുർവേദഗ്രന്ഥത്തെക്കുറിച്ചുള്ള വിശകലനം-തുടർച്ച-ധനുർവിദ്യ അഭ്യസിക്കുന്ന രീതികൾ, ഖഡ്ഗപ്രയോഗം - അസ്ത്രപ്രയോഗം, ദശാസ്ത്രപ്രയോഗം, ജഗോദ-യജുർവേദ-സാമവേദ ശാഖകളുടെ മഹത്വം, വേദാംഗ-ഉപാംഗ വിവരണം, ആയുർവേദമാഹാത്മ്യം-കഷായവിധി-വൃക്ഷായുർവേദം,

മൃതസഞ്ജീവിനി, ഗജ-അശ്വ-ഗോചികിത്സാക്രമങ്ങൾ, വിഷചികിത്സ, വിഷമുള്ള നാഗലക്ഷണം, ഛന്ദശാസ്ത്രവിവരണം, കാവ്യലക്ഷണം-പ്രസ്താവന-നിരൂപണം-വൃത്ത-നാടക-ശൃംഗാരരസ-രതിക്രീഡ-നൃത്ത-അഭിനയ നിരൂപണങ്ങൾ-ശബ്ദാലങ്കാരം-അർത്ഥാലങ്കാരം-രാഗലക്ഷണം, വ്യാകരണവിഷയങ്ങളായ സന്ധി-വിഭക്തി-ലിംഗം-ശബ്ദം, കർമ്മ ഇതാനേന്ദ്രിയ-യോഗചര്യവിവരണം, ബ്രഹ്മജ്ഞാന പ്രാപ്തി, പുരാണ പഠന-ശ്രവണഫലങ്ങൾ.

ഭാഗവത പുരാണം : ഭാഗവത മഹാപുരാണത്തിലെ 19,000 ശ്ലോകങ്ങളെ, 335 അദ്ധ്യായങ്ങളിലായി 12 സ്കന്ദങ്ങളിൽ ഉൾപ്പെടുത്തിയിരിക്കുന്നു. നാരദനും-വ്യാസനും തമ്മിൽ നടക്കുന്ന സംവാദമായിട്ടാണ്, നൈമിഷാരണ്യത്തിൽ ശൗനകാദിമഹർഷിമാർക്ക് ഈ പുരാണം സുതമഹർഷി വിവരിക്കുന്നത്.

സ്കന്ദം 1. പരീക്ഷത്ത് മഹാരാജാവിന്റെ ജനനം, രാജ്യപാലനം, നായാട്ടിനായുള്ള യാത്രാമധ്യേ വനത്തിൽ തപസ്സു ചെയ്യുന്ന ശമീകന്റെ കഴുത്തിൽ ചത്ത പാമ്പിനെ ഇടുന്നതുകൊണ്ട് കോപിഷ്ഠനായ മുനിപുത്രന്റെ ശാപം, ശാപവിവരം അറിഞ്ഞ പരീക്ഷിത്തിന്റെ ഗംഗാതീരയാത്ര.

സ്കന്ദം 2, 3. മഹാവിഷ്ണുവിന്റെ അവതാരങ്ങൾ, പുജാവിധികൾ, ശ്രീകൃഷ്ണജനനം, ബാലലീലകൾ, മഥുര-ദാരകാപുരി വർണനം, ബ്രഹ്മാവിന്റെ ഉത്ഭവം, ബ്രഹ്മസൃഷ്ടി, മന്വന്തരങ്ങൾ, ജയവിജയന്മാർ മഹാവിഷ്ണു ദർശനത്തിനായി വന്ന സനകാദിമഹർഷി മാരെ പ്രവേശനദാരത്തിൽ തടയുന്നതുമൂലം ശാപം ഏറ്റുവാങ്ങി അവർ ഹിരണ്യാക്ഷനും-ഹിരണ്യകശിപുവുമായി ജന്മമെടുക്കുന്ന കഥ, ദേവപ്രാർത്ഥനകേട്ട് ഹിരണ്യാക്ഷനിഗ്രഹത്തിനായി വിഷ്ണുവിന്റെ വരാഹാവതാരം, കർദമ-കപില-മഹർഷിമാരുടെ ചരിതം, ഭക്തിയോഗ മഹിമ.

സ്കന്ദം 4, 5. ശിവ-ദക്ഷ വൈരാഗ്യം, ശിവാഭ്യർത്ഥന നിരസിച്ച് സതിയുടെ ദക്ഷയാഗഗമനം, സതിയെ അപമാനിച്ചത് സഹിക്കാതെ ശിവന്റെ കോപാഗ്നിയിൽ ദക്ഷന്റെ ദഹനം, ദേവന്മാർ നടത്തുന്ന ശിവസ്തുതി, ധ്രുവചരിതം, ധ്രുവന്റെ തപസ്, വേനന്റെയും-പൃഥുവിന്റെയും ചരിതം, പൃഥുവിന് മഹാവിഷ്ണുവിൽ നിന്നു ലഭിക്കുന്ന ജ്ഞാനോപദേശം, ഋഷഭരാജചരിതം, ഭരതരാജവംശ ചരിതം, പുലഹമഹർഷിയുടെ ആശ്രമത്തിൽ തപസ്സനുഷ്ഠിച്ച് ഭരതന്റെ ജ്ഞാനോപദേശ സ്വീകരണം, ഭാഗീരഥി നദീവർണ്ണനം,

ഭാരതവർഷമാഹാത്മ്യം, സപ്തദീപുകളുടെ വിവരണം, ആദിത്യ-ചന്ദ്ര ഗതിവിഗതികൾ, രാഹുകേതുവിവരണം, സ്വർഗനരകവിവരണം.

സ്കന്ദം 6, 7. ഭാഗവതപുരാണമഹത്യാ, അജാമിളമോക്ഷം, ഇന്ദ്രന്റെ അഹങ്കാരകാരണം, വ്യൂത ഉത്ഭവം, ഇന്ദ്രന്റെ വജ്രായുധനിർമ്മാണം, ദേവാസുരയുദ്ധം, ഇന്ദ്രവ്യൂതയുദ്ധം, വ്യൂതന്റെ പൂർവജന്മം, പാർവ്വതിശാപത്താൽ ചിത്രകേതു വ്യൂതനായിത്തീർന്ന ചരിത്രം. (ഈ കഥ ഋഗ്വേദത്തിലെ ഒരു പ്രധാനവിഷയമാണ്) ഹിരണ്യകശിപുവിന്റെ തപസ്, പ്രഹ്ലാദചരിതം, നൃസിംഹാവതാരം, രാജധർമ്മം, വർണ്ണാശ്രമധർമ്മങ്ങൾ, സന്യാസധർമ്മം, ഗൃഹസ്ഥധർമ്മം, ആചാരാനുഷ്ഠാനക്രമങ്ങൾ.

സ്കന്ദം 8, 9. യജ്ഞധർമ്മം, ഗജേന്ദ്രമോക്ഷം, സമുദ്രമഥനം, ശിവവിഷപാനം, മോഹിനീരൂപധാരണം, അമൃതമോഷണം, മന്വന്തരവർണനം, വാമനാവതാരകഥ, മഹാബലിചരിതം, സൂര്യവംശരാജാക്കന്മാരുടെ ചരിതം, സുകന്യചരിതം, ഇക്ഷ്വാകുവംശം, ഗംഗാവതാരം, ശ്രീരാമചരിതം, നിമിചരിതം, ചന്ദ്രവംശം, പരശുരാമ-യയാതി-പുരുചരിതം, പുരു-ഭരത-യാദവവംശവിവരണം.

സ്കന്ദം 10, 11. കംസവധത്തിനായുള്ള അശരീരി, അശരീരി ശ്രവിച്ച കംസന്റെ ദേവകീവധശ്രമം, ദേവകീപുത്രവധം, കൃഷ്ണജനനം, പുതനാമോക്ഷം, ശകടാസുരവധം, തുണാവർത്തവധം, ബകാസുരവധം, കാളിയമർദ്ദനം, ബാലരാമ-ശ്രീകൃഷ്ണമധുരാഗമനം, ദ്വാരകാനിർമ്മാണം, ദ്വാരകാഗമനം, സ്യമന്തകകഥ, പാണ്ഡവദിഗിജയം, ശിശുപാലവധം, സുഭദ്രാഹരണം, യാദവവംശത്തിന്റെ ഉന്മൂലനാശത്തിനായി മഹർഷിമാരുടെ ശാപം, ശ്രീകൃഷ്ണൻ ജീവസാരാംശവിഷയം ഉദ്ധവന് വിവരിക്കുന്നതായുള്ള ഉദ്ധവഗീത, ഉപദേശവിഷയങ്ങളായ ധർമ്മാചാരങ്ങൾ, ഭക്തിയോഗം, ജ്ഞാനയോഗം, കർമ്മയോഗം.

സ്കന്ദം 12. മൗര്യവംശം - നാഗവംശ ചരിതം (ഇവ രണ്ടും ചരിത്രവിഷയങ്ങളാണ്). പ്രളയവിവരണം, ഭാഗവതം പൂർണമായും ശ്രവിച്ച പരീക്ഷിത്ത് രാജാവിന്റെ ജീവത്യാഗം, ഭാഗവത പഠന ശ്രവണഫലം.

ശിവപുരാണം : സൂതമഹർഷി ശൗനകാദി പ്രസിമാർക്ക് ഏഴു സംഹിതകളിൽ - ഭാഗങ്ങളിൽ-വിവരിക്കുന്നതാണ് ശിവപുരാണം.

വിദ്യേശ്വരസംഹിത : ശിവമാഹാത്മ്യം, ശിവലിംഗപൂജ, തൃമൂർത്തികളുടെ മഹത്യാ, ശിവരാത്രിയുമായി ബന്ധപ്പെട്ട കഥകൾ,

ശിവരാത്രിവ്രതം, ഓംകാരവിവരണം, ശിവലിംഗപ്രതിഷ്ഠാ ചടങ്ങുകൾ, ശിവക്ഷേത്രമഹത്വം, പഞ്ചാക്ഷരമാഹാത്മ്യം, ശിവപൂജാ സങ്കീർത്തനങ്ങൾ, രൂദ്രാക്ഷമഹിമ, ഭസ്മ മാഹാത്മ്യം-ഭസ്മധാരണ വിധി.

രൂദ്രസംഹിത: സൃഷ്ടിഖണ്ഡം, സതീഖണ്ഡം, പാർവതീഖണ്ഡം, കുമാരഖണ്ഡം, യുദ്ധഖണ്ഡം എന്നിങ്ങനെ 5 ഖണ്ഡങ്ങൾ ചേർന്നതാണ് രൂദ്രസംഹിത. സൃഷ്ടി ഖണ്ഡത്തിൽ ശിവക്ഷേത്ര ദർശനത്തിന് നാരദന്റെ ഭൂപര്യടനം, കാശിവിശ്വനാഥക്ഷേത്ര വിവരണം, ശിവലിംഗചൈതന്യം-ശിവപൂജാവിധി-ശിവഭൂതസൃഷ്ടി, ശിവശക്തി, ശിവ-സ്ത്രീവിവാഹം, ദക്ഷയജ്ഞം, ശിവകൈലാസ ഗമനം എന്നീ വിഷയങ്ങൾ വിവരിക്കുന്നു. സതീഖണ്ഡത്തിൽ ദക്ഷപുത്രിമാരുടെ വിവാഹം, ദേവജ്ഞിമാരോടുകൂടി ശിവന്റെ സതീവരണഗമനം, ശിവ-സതീമാരുടെ ശ്രീരാമദർശനം എന്നീ വിഷയങ്ങളും പാർവ്വതീഖണ്ഡത്തിൽ പാർവ്വതീയുടെ ജനനം, നാമകരണം, ശിവനെ വരനായി ലഭിക്കുന്നതിന് പാർവ്വതീയുടെ തപസ്, ഹിമാചലന്റെ ശിവദർശനം താരകാസുര ഉത്ഭവം എന്നിവയും വിവരിക്കുന്നു. കുമാരഖണ്ഡത്തിൽ കാർത്തികേയ ജനനം, താരകാസുരവധത്തിനായി സർവ്വദേവന്മാരും കുമാരന് (മുരുകന്) സ്വന്തം ആയുധങ്ങൾ നൽകിയുള്ള ആശീർവാദം, താരകാസുര-ദേവ സൈന്യഘോരയുദ്ധം, ഗണേശജനനം, ഗണേശസ്തുതി എന്നീ വിവരണങ്ങളാണ് കുമാരഖണ്ഡകഥ. യുദ്ധഖണ്ഡത്തിൽ ശിവ-അസുരയുദ്ധം, താരകാസുര രാജധാനിയായ ത്രിപുരാനഗരത്തെ നശിപ്പിച്ച് ശിവന്റെ ദേവസംരക്ഷണം, ജാലന്ധര രാജവിവരണം, പാർവ്വതീയെ മോഹിച്ച ജാലന്ധരനെ ശിവൻ വധിക്കുന്ന കഥ, ശിവന്റെ ദംഭാസുരവധം, ശംഖചൂഡവധം, ഹിരണ്യാക്ഷൻ-ഹിരണ്യകശിപു-അന്ധകാസുര-ബാണാസുര ചരിതം.

ശതരൂദ്രസംഹിത : ശിവന്റെ അവതാരങ്ങൾ, ശ്രീരാമൻ ചെയ്യുന്ന ശിവപൂജ, അർജ്ജുനന്റെ ശിവതപസ്.

കോടിരൂദ്രസംഹിത : ഭാരതത്തിലെ 12 പ്രധാന ജ്യോതിർലിംഗ ക്ഷേത്രമാഹാത്മ്യം, ശിവകഥകൾ, കാളീനഗരവിവരണം, നന്ദികേശം, ഹാറകേശ നഗര വിവരണം, ശിവതത്വചിന്തകൾ.

ഉമാസംഹിത : നരകവിവരണം, ഓംകാരമഹത്വം, മനുവംശം, ഇക്ഷ്വാകുവംശം, സാരവംശം, ദുർഗ്ഗാദേവിമാഹാത്മ്യം, ദശമഹാവിദ്യാ

വിവരണം, ഭക്തിമാർഗ്ഗ മാഹാത്മ്യം.

കൈലാസ സംഹിത : ശൈവമതം, പ്രണവതത്വം, ദീക്ഷാസീകരണവിധി, യോഗാസനവിവരണം, ക്ഷേത്രമാഹാത്മ്യം പ്രാണായാമവിധി, ശിവയോഗിലക്ഷണം.

വായപീയസംഹിത : ശിവസിദ്ധാന്തം, ശിവനാമഉത്ഭവം, പാർവ്വതിയുടെ ശിവഭജനം, ശിവമഹത്വം, ഭസ്മ-രൂപ്രാക്ഷമാഹാത്മ്യം, പാശുപതവ്രതം, ശിവന്റെ പ്രപഞ്ചരൂപം, ശിവസിദ്ധാന്തവിവരണം, ശിവാവതാരം, ശിവദീക്ഷ, ശിവഹോമങ്ങൾ, ശിവഭക്തരുടെ ദിനചര്യകൾ- ആചാരങ്ങൾ, ഭജനനിയമങ്ങൾ-നിബന്ധനകൾ, ശിവപുരാണ പാഠ-ശ്രവണഫലങ്ങൾ.

മാർക്കണ്ഡേയപുരാണം : ജൈമിനി മഹർഷിയും, മാർക്കണ്ഡേയ മഹർഷിയും തമ്മിലുള്ള സംവാദമായാണ് മാർക്കണ്ഡേയ പുരാണവിവരണം. ആറു ഭാഗങ്ങളിലായി 137 കാന്ധങ്ങൾ ഇതിലടങ്ങുന്നു.

ഭാഗം 1, 2. സുകൃശമുനിയുടെ ശാപംമൂലം ബ്രഹ്മണർ പക്ഷിയായിത്തീർന്ന കഥ, ഹരിശ്ചന്ദ്രന്റെ ചരിതം, ക്രമധേനുവിനെ വിശാമിത്രൻ അപഹരിക്കുന്ന കഥ, മനുഷ്യജനനം-ഗർഭവളർച്ച-ജനനം-മരണം-കർമ്മഫലം-സ്വർഗനരകങ്ങൾ, പാപഫലമായുള്ള നരകയാതനകൾ, വിവശ്വിത് രാജാവ് കർമ്മഫലമായി അനുഭവിക്കുന്ന നരകയാതനയുടെ കഥ, അലർക്കരാജ കഥയിലൂടെ രാജധർമ്മവിവരണം, ശത്രുജിത്തിന്റെ പുത്രനായ ഋതദ്രജൻ അധർമ്മിയായ പാതാളകേതുവിനെ വധിച്ച കഥ, വർണ്ണാശ്രമ ധർമ്മങ്ങൾ-ആചാരാനുഷ്ഠാനങ്ങൾ-ഭക്ഷണ ക്രമങ്ങൾ-ധർമ്മീക തത്വചിന്താധാരകൾ, യോഗശാസ്ത്രം, ഓങ്കാരമാഹാത്മ്യം.

ഭാഗം 3. ബ്രഹ്മതത്വം, ഭൂമിയുടെ ഉത്ഭവം, ദൈവികത്വം, ഭൂത-പ്രേത-പിതൃവിവരണം, മനുഷ്യ-ഋഷി ഉത്ഭവം, സപ്തമനുക്കളുടെ വിവരണം, മന്വന്തരം, ജംബൂദ്വീപ്, മേരുപർവ്വതം, ഭാരതത്തിലെ 9 ഭാഗങ്ങൾ, 7 ഉന്നതങ്ങളായ പർവ്വതങ്ങൾ, ഹിമാലയ-പാരിപാത്ര-വിന്ദ്യ-ഋക്ഷ-സഹ്യ മലയ-മഹേന്ദ്രാദി പർവ്വതങ്ങൾ, പൂർവ്വപശ്ചിമ-ദക്ഷിണ-ഉത്തരഭാരതത്തിലെ ജനവിഭാഗങ്ങൾ.

ഭാഗം 4, 5. സുദീർഘമായ ദേവിമാഹാത്മ്യം, സുരതരാജ്യത്തിൽനിന്നു നിഷ്കാസിയായ ഒരു വൈശ്യൻ നടത്തുന്ന ദേവി ഉപാസന,

ദേവി അസുരശക്തികളെ വധിച്ച കഥ, ബ്രഹ്മജനനം, ആദിത്യനിൽ നിന്ന് ബ്രഹ്മവംശഉത്ഭവം, കശ്യപപുത്രനായ മരീചിയുടെ ചരിതം, കൂരുരാജവംശചരിതം, ഈ രാജവംശജർ നാഗന്മാരുമായി നടത്തിയ യുദ്ധം, മറ്റ് പുരാണങ്ങളുടെ സംക്ഷിപ്തരൂപം.

ലിംഗപുരാണം : ലിംഗരൂപിയായ മഹേശ്വരൻ മഹർഷിമാർക്ക് വിവരിക്കുന്ന പുരാണമാണ് ലിംഗപുരാണം. ഇതിലെ പൂർവ്വഭാഗത്തിൽ 108 അദ്ധ്യായങ്ങളും, ഉത്തരഭാഗത്തിൽ 55 അദ്ധ്യായങ്ങളുമുണ്ട്.

പൂർവ്വഭാഗം : ഭൂലോകം-ഭൂവർലോകം-സ്വർലോകം- ജനലോകം- തപോലോകം-സത്യലോകം-ബ്രഹ്മലോകം എന്നീ ഏഴു ലോകങ്ങളുടെ വർണനം, അനേകകോടി ബ്രഹ്മാണ്ഡങ്ങളുടെ വിവരണം, അഗ്നിയുടെ ഉൽപത്തി, സപ്തജ്ജി വർണനം, പിതൃവിവരണം, രുദ്രദേവ ഉത്ഭവം, ശിവപുജാവിധികൾ, ശിവപുജനഫലം, കൃതയുഗത്തിലും കലിയുഗത്തിലും വ്യക്തികളുടെയും സമൂഹത്തിന്റെയും സ്വഭാവങ്ങളിലുണ്ടാകുന്ന വ്യത്യാസങ്ങൾ, യുഗാരംഭം മുതൽ യുഗാവസാനം വരെ ഭാരതത്തിൽ വരുന്ന മാറ്റങ്ങൾ, നവഗ്രഹങ്ങളിൽ ഓരോന്നിന്റെയും സഞ്ചാരപഥം അവയുടെ സഞ്ചാരവും-ഭ്രമണവും മൂലമുണ്ടാകുന്ന മാറ്റങ്ങൾ, സോമവംശരാജ വംശാവലിയുടെ സുദീർഘമായ വിവരണം, യയാതിയുടെയും ദേവയാനിയുടെയും കഥ, ശിവന്റെ 28 രൂപഭേദങ്ങൾ.

ഉത്തരഭാഗം : വൈഷ്ണവാരാധകരുടെ ലക്ഷണം, വൈഷ്ണവരുടെ ആചാരാനുഷ്ഠാനങ്ങൾ, വിഷ്ണുമന്ത്രജപം, ആത്മീയ-ഭൗതിക അഭിവൃദ്ധിക്ക് വൈഷ്ണവോപാസന, ആംബരീഷചരിതം, സുദർശനചക്രചരിതം, വൈഷ്ണവ പുജാവിധികൾ, ശിവസ്തുതി, ശിവോപാസനാനുഷ്ഠാനങ്ങൾ, ശിവലിംഗപുജയുടെ സുദീർഘമായ വിവരണം, ദാനധർമ്മാദികളുടെ പുണ്യഫലം, ലിംഗപുരാണ-പഠന-ശ്രവണഫലം.

ബ്രഹ്മ വൈവർത്തപുരാണം: പതിനാലു മനുകളിൽ ഒന്നായ സാവർണിമനു നാരദമഹർഷിക്ക് ഉപദേശിക്കുന്ന പുരാണ വിഷയങ്ങൾ സൂതമഹർഷി, നൈമിഷാരണ്യത്തിൽ വച്ച് ശൗനകാദിമഹർഷിമാർക്ക് വിവരിക്കുന്നതാണ് ബ്രഹ്മവൈവർത്ത പുരാണം. ഇത് നാലു ഖണ്ഡങ്ങളായി വിഭജിച്ചിരിക്കുന്നു: യഥാക്രമം ബ്രഹ്മഖണ്ഡം, പ്രകൃതിഖണ്ഡം, ഗണപതിഖണ്ഡം, കൃഷ്ണ ജന്മഖണ്ഡം.

ദേവി അസുരശക്തികളെ വധിച്ച കഥ, ബ്രഹ്മജനനം, ആദിത്യനിൽ നിന്ന് ബ്രഹ്മവംശഉത്ഭവം, കശ്യപപുത്രനായ മരീചിയുടെ ചരിതം, കുരുരാജവംശചരിതം, ഈ രാജവംശജർ നാഗന്മാരുമായി നടത്തിയ യുദ്ധം, മറ്റ് പുരാണങ്ങളുടെ സംക്ഷിപ്തരൂപം.

ലിംഗപുരാണം : ലിംഗരൂപിയായ മഹേശ്വരൻ മഹർഷിമാർക്ക് വിവരിക്കുന്ന പുരാണമാണ് ലിംഗപുരാണം. ഇതിലെ പൂർവ്വഭാഗത്തിൽ 108 അദ്ധ്യായങ്ങളും, ഉത്തരഭാഗത്തിൽ 55 അദ്ധ്യായങ്ങളുമുണ്ട്.

പൂർവ്വഭാഗം : ഭൂലോകം-ഭൂവർലോകം-സ്വർലോകം- ജനലോകം- തപോലോകം-സത്യലോകം-ബ്രഹ്മലോകം എന്നീ ഏഴു ലോകങ്ങളുടെ വർണനം, അനേകകോടി ബ്രഹ്മാണ്ഡങ്ങളുടെ വിവരണം, അഗ്നിയുടെ ഉൽപത്തി, സപ്തജ്ജി വർണനം, പിതൃവിവരണം, രുദ്രദേവ ഉത്ഭവം, ശിവപൂജാവിധികൾ, ശിവപൂജനഫലം, കൃത്യഗുണത്തിലും കലിയുഗത്തിലും വ്യക്തികളുടെയും സമൂഹത്തിന്റേയും സ്വഭാവങ്ങളിലുണ്ടാകുന്ന വ്യത്യാസങ്ങൾ, യുഗാരംഭം മുതൽ യുഗാവസാനം വരെ ഭാരതത്തിൽ വരുന്ന മാറ്റങ്ങൾ, നവഗ്രഹങ്ങളിൽ ഓരോന്നിന്റേയും സഞ്ചാരപഥം അവയുടെ സഞ്ചാരവും-ഭ്രമണവും മൂലമുണ്ടാകുന്ന മാറ്റങ്ങൾ, സോമവംശരാജ വംശാവലിയുടെ സുദീർഘമായ വിവരണം, യയാതിയുടെയും ദേവയാനിയുടെയും കഥ, ശിവന്റെ 28 രൂപഭേദങ്ങൾ.

ഉത്തരഭാഗം : വൈഷ്ണവാരാധകരുടെ ലക്ഷണം, വൈഷ്ണവരുടെ ആചാരാനുഷ്ഠാനങ്ങൾ, വിഷ്ണുമന്ത്രജപം, ആത്മീയ-ഭൗതിക അഭിവൃദ്ധിക്ക് വൈഷ്ണവോപാസന, ആംബരീഷചരിതം, സുദർശനചക്രചരിതം, വൈഷ്ണവ പൂജാവിധികൾ, ശിവസ്തുതി, ശിവോപാസനാനുഷ്ഠാനങ്ങൾ, ശിവലിംഗപൂജയുടെ സുദീർഘമായ വിവരണം, ദാനധർമ്മാദികളുടെ പൂണ്യഫലം, ലിംഗപുരാണ-പഠന-ശ്രവണഫലം.

ബ്രഹ്മ വൈവർത്തപുരാണം: പതിനാലു മനുക്കളിൽ ഒന്നായ സാവർണിമനു നാരദമഹർഷിക്ക് ഉപദേശിക്കുന്ന പുരാണ വിഷയങ്ങൾ സൂതമഹർഷി, നൈമിഷാരണ്യത്തിൽ വച്ച് ശൗനകാദിമഹർഷിമാർക്ക് വിവരിക്കുന്നതാണ് ബ്രഹ്മവൈവർത്ത പുരാണം. ഇത് നാലു ഖണ്ഡങ്ങളായി വിഭജിച്ചിരിക്കുന്നു: യഥാക്രമം ബ്രഹ്മഖണ്ഡം, പ്രകൃതിഖണ്ഡം, ഗണപതിഖണ്ഡം, കൃഷ്ണ ജന്മഖണ്ഡം.

ബ്രഹ്മവണ്ഡം : ബ്രഹ്മസൃഷ്ടി വിവരണം, ശ്രീകൃഷ്ണസ്തോത്രങ്ങൾ, കൃഷ്ണ-നാരായണബന്ധം, കൃഷ്ണ ചൈതന്യ നിരൂപണം, ബ്രഹ്മത്തിന്റെ വൈവർത്തം അഥവാ പരിണാമമത്രെ പ്രപഞ്ച ചൈതന്യത്തിന്റെ അടിസ്ഥാനം. പ്രപഞ്ചത്തിലെ എല്ലാ സ്ഥാവര ജംഗമവസ്തുക്കളുടെയും ഉത്ഭവത്തിനു കാരണമായ ബ്രഹ്മചൈതന്യം, വിശ്വസൃഷ്ടി വിവരണം, ബ്രഹ്മാവിന്റെ പൗത്രനായ കശ്യപന്റെയും, ബ്രഹ്മവംശത്തിലെ കുബേരന്റെയും, ച്യവനന്റെയും വംശാവലി, ബ്രഹ്മസൃഷ്ടി വിവരണം.

പ്രകൃതിഖണ്ഡം : ലോകസൃഷ്ടി, പ്രകൃതി വിവരണം, കുബേരാദരാസനായ ശംഖചൂഡൻ ദേവസ്ത്രീകളെ അപമാനിച്ച കഥ, സത്യവാൻ-സാവിത്രികഥ, നരകലോകവർണനം.

ഗണപതിഖണ്ഡം : പാർവ്വതീ ദേവിയുടെ ഉത്ഭവം, ശിവപാർവ്വതീ വിവാഹം, പാർവ്വതീയുടെ വരപ്രാപ്തി, ഗണപതിയുടെ ജനനം, കാർത്തികേയ ജനനം, പരശുരാമചരിതം.

കൃഷ്ണജന്മഖണ്ഡം : നാരദചരിതം, കൃഷ്ണാവതാരകഥ പൂർണ്ണ രൂപത്തിലും ഭാവത്തിലും ഭാഗവതപുരാണത്തിൽ വിവരിച്ചിരിക്കുന്നതുപോലെ സുദീർഘമായി കൃഷ്ണ ജന്മഖണ്ഡത്തിലും വിവരിക്കുന്നു. (ഭാഗവതപുരാണം നോക്കുക).

മത്സ്യപുരാണം : മത്സ്യരൂപിയായ മഹാവിഷ്ണു വിവരിക്കുന്ന പുരാണകഥ, നൈമിഷാരണ്യത്തിൽ വെച്ച് സൂതമഹർഷി ശൗനകാദി മഹർഷിമാർക്കു 291 അദ്ധ്യായങ്ങളിൽ വർണിക്കുന്നു. ബ്രഹ്മാവിന്റെ മാനസപുത്രനായ മരീചിയുടെ ഉത്ഭവം, നാരദ-ദിതിപുത്രജനനം, പ്രപഞ്ചസൃഷ്ടി, തുമ്പൂർത്തികളുടെ ഉത്ഭവം, ദേവന്മാരുടെ ജനനം, മന്വന്തരങ്ങൾ, വൈന്യരാജചരിതം, സോമവംശം-സൂര്യവംശം-പിതൃവംശ വിവരണം, ശ്രാദ്ധകർമ്മങ്ങളുടെ പ്രാധാന്യം, ശ്രാദ്ധകൽപം, ശ്രാദ്ധവിധിവർണനം, മാതൃ-പിതൃപൂജനം, സപിണ്ഡീകരണ ക്രിയകൾ, അശൗചവിധികൾ, ശ്രാദ്ധകർമ്മഫലം, പുത്രധർമ്മം, സോമവംശത്തിലെ യയാതി-പുരുരവസ് ചരിതം, കച-ദേവയാനി കഥ, ശർമ്മിഷ്ഠയുടെയും ദേവയാനിയുടെയും കലഹം, യയാതി ശർമ്മിഷ്ഠാസംഗമം, പുരുരവസ്സിന്റെ രാജ്യാഭിഷേകം, യയാതിയുടെ സ്വർഗാരോഹണം, സ്വർഗ്ഗത്തിൽ യയാതിയും അഷ്ടകനും മാനവധർമ്മത്തെക്കുറിച്ച് നടത്തുന്ന സംവാദം-വർണ്ണാശ്രമധർമ്മങ്ങൾ-ലോകചരിത്രം-യദു-വൃഷ്ടി-അനു -പുരു-അഗ്നിവംശങ്ങളിലെ പല രാജാക്കന്മാരുടെയും ചെയ്തികൾ

വിരപരാക്രമങ്ങൾ-ധർമ്മാനുഷ്ഠാനങ്ങൾ, സപ്തദീപുകളുടെ
 വിവരണം, ഓരോദീപിലുമുള്ള പർവ്വതങ്ങൾ-നദികൾ-പവിത്രത -
 അവയുടെ മഹത്വം, ഭാരതഭൂഖണ്ഡ മഹിമ, ഭാരതത്തിലെ നദികളുടെ
 മഹത്വം, വാരാണസി-അമരകണ്ടകം എന്നീ തീർത്ഥാടനകേന്ദ്ര
 വിവരണം, ഋഷിമാരായ ഭൃഗു-ആംഗീരസ്-വിശ്വാമിത്രൻ-കശ്യപൻ-
 വസിഷ്ഠൻ-പരാശരൻ-അഗസ്ത്യൻ എന്നിവരുടെ വംശാവലി
 വിവരണം, രാജധർമ്മം, ദുർഗ്ഗ നിർമ്മാണം-രാജ്യരക്ഷ-ശത്രുക്കളുമായി
 ബന്ധപ്പെടുന്നതിനുള്ള മാർഗങ്ങൾ-ദണ്ഡനപ്രയോഗങ്ങൾ
 എന്നിവയെ കുറിച്ച് രാജാവിനുണ്ടായിരിക്കേണ്ട ഇതാനമഹത്വം,
 ശിക്ഷാപ്രശംസ - രാജകൊട്ടാരനിർമ്മാണം-യാത്രനിമിത്തങ്ങൾ
 ശകുനങ്ങൾ തുടർന്ന് വിഷ്ണുവിന്റെ അവതാരം, വിരാട് സ്വരൂപം,
 വാമനാവതാരം, വരാഹാവതാരം എന്നിവയെക്കുറിച്ചുള്ള
 സുദീർഘമായ വിവരണം, ദേവ-അർദ്ധനാരീശ്വര-പ്രഭാകര-ശിവ-
 പ്രതിമകളുടെ ലക്ഷണങ്ങൾ, പ്രതിഷ്ഠാ കർമ്മങ്ങൾ, ഇക്ഷ്വാകു
 രാജവംശം, മാഗധരാജ്യം ഭരിച്ചിരുന്നതും ഭാവിയിൽ ഭരിക്കാൻ
 സാധ്യതയുള്ളതുമായ രാജാക്കന്മാരുടെ ചരിതം, ആന്ധ്രദേശത്തിലെ
 യവനന്മാരുടെയും, ശ്ലേച്ഛന്മാരുടെയും വിവരണം, ഇവ രണ്ടും
 ഭാവിയിൽ എന്ന് നൽകിയിരിക്കുന്നത് പുരാണത്തിന്റെ
 രചനാകാലവുമായി ബന്ധപ്പെടുത്തി അതിൽ തന്നെ രചിച്ചിരിക്കുന്ന
 കാലവിവരണമാണ്. കലിയുഗ ആരംഭം, ഈ യുഗത്തിൽ മനുഷ്യരിൽ
 കാണുന്ന മാറ്റങ്ങൾ, ദാനധർമ്മാദികളുടെ മഹത്വം, ആചാര്യന്മാർക്കും,
 ഋഷിമാർക്കും നൽകുന്ന ദാനമഹത്വം, മത്സ്യ പുരാണപഠന-
 ശ്രവണഫലങ്ങൾ.

കുർമ്മപുരാണം: പാതാളത്തിൽവെച്ച് കുർമ്മരൂപിയായ വിഷ്ണു
 വിവരിക്കുന്നതായതുകൊണ്ടാണ് ഇത് കുർമ്മപുരാണം എന്ന്
 അറിയപ്പെടുന്നത്. ഇതിൽ 53 അദ്ധ്യായങ്ങളുള്ള പൂർവ്വഭാഗം 46
 അദ്ധ്യായങ്ങളുള്ള ഉത്തരഭാഗവുമാണുള്ളത്.

പൂർവ്വഭാഗം : ബ്രഹ്മാവിൽ നിന്നും സൃഷ്ടിയുടെ ആരംഭം, 14
 മനുക്കളുടെ വിവരണം, മരീചിചരിതം, മരീചിപുത്രനായ
 കശ്യപചരിതം, വൈവസ്വതമനുവിന്റെ വംശജനായ ഇക്ഷ്വാകു
 വിന്റെ ചരിതം, സൂര്യവംശ-ചന്ദ്രവംശ-യദുവംശം ചരിതങ്ങൾ,
 പുരുരവസിന്റെ കഥ, ശ്രീകൃഷ്ണചരിതം, ഭാരതത്തിലെ പുണ്യ
 ക്ഷേത്രങ്ങളായ കാശി-പ്രയാഗ-ഗയ-ഹരിദാരം-ഋഷികേശം
 എന്നിവയുടെ മഹത്വം, പുണ്യതീർത്ഥങ്ങളിൽ സ്നാനം
 ചെയ്യുന്നതിന്റെ ഫലം, പുണ്യക്ഷേത്രങ്ങളിൽ നടത്തുന്ന ശ്രാദ്ധ

കർമ്മാദികളുടെ മാഹാത്മ്യം, സപ്തദീപുകളുടെ വിവരണം, ഭാരത വർഷത്തിന്റെ ഭൂപ്രകൃതി, ജംബൂദ്വീപവർണനം, പ്ലക്ഷദീപിനെക്കുറിച്ചുള്ള സുദീർഘവിവരണം.

ഉത്തരാർദ്ധം: ഭക്തിയുടെ മഹത്വം, നിർമ്മലമായ ചിന്താധാരപരിശുദ്ധമായ മനോവിചാരങ്ങൾ, നിയന്ത്രിതമായ ആഗ്രഹങ്ങൾ, ധർമ്മചിന്തകൾ, ധർമ്മീകാടിസ്ഥാനത്തിലുള്ള കർമ്മങ്ങൾ, മോക്ഷമാർഗ്ഗങ്ങൾ, ചിന്തയുടെ നിയന്ത്രണത്തിനുള്ള സാധന, കർമ്മങ്ങളിൽ ചിന്തയുടെ സ്വാധീനം, ആശ്രമധർമ്മങ്ങൾ, വർണ്ണധർമ്മങ്ങൾ, ബ്രഹ്മണധർമ്മം, നിത്യകർമ്മങ്ങൾ, ശ്രാദ്ധവിധികൾ, പ്രായശ്ചിത്ത കർമ്മങ്ങൾ, ഭാരതത്തിലെ പുണ്യനദികളിൽ തീർത്ഥാടനം നടത്തുന്നതിന്റെ മാഹാത്മ്യം, പാപമോചനത്തിനു വേണ്ടിയുള്ള തീർത്ഥയാത്രകൾ.

വരാഹപുരാണം : വരാഹമൂർത്തി വിവരിക്കുന്ന പുരാണമായ വരാഹപുരാണത്തിൽ 218 അദ്ധ്യായങ്ങളാണുള്ളത്.

ബ്രഹ്മണ-ക്ഷത്രിയ-വൈശ്യ-ശൂദ്ര ധർമ്മങ്ങൾ, ആശ്രമധർമ്മങ്ങൾ, ഗൗരിയുടെ ജനനം, പരമേശ്വര-ഗൗരീ വിവാഹം, ഗണപതി ജനനം, കാർത്തികേയ ജനനം, ആദിത്യന്റെയും മറ്റു ഗ്രഹങ്ങളുടെയും ഉത്ഭവം, ദുർഗ്ഗയുടെയും-രുദ്രന്റെയും ഉത്ഭവം, അനവധി വ്രതാനുഷ്ഠാന ഫലങ്ങൾ, ഭൂമിയുടെ വിവരണം, ജംബൂദ്വീപ്-മേരുപർവ്വതം എന്നിവിടങ്ങളിലുള്ള ജന്തുക്കൾ-സസ്യലതാദികൾ, വൃക്ഷങ്ങൾ, ദീപിലുള്ള പർവ്വതങ്ങൾ, പുണ്യനദികൾ, മേരു പർവ്വതത്തിലെ നാലു ദിശകളിൽ വസിക്കുന്ന മനുഷ്യരാശിയുടെ സ്വഭാവങ്ങൾ, ഭാരതഭൂമിയുടെ ഭൂമിശാസ്ത്രപരമായ പ്രത്യേകതകൾ, ഭാരതഭൂമിയെ 9 ഖണ്ഡങ്ങളായി ഭാഗിച്ച് അവിടങ്ങളിലെ ആത്മീയ-ഭൗതിക കാര്യ വിവരണങ്ങൾ, സപ്തദീപുകളിൽ ശാക-കുശ-ക്രൗഞ്ച-ശാൽമലി-എന്നിവയിലെ ജന്തുക്കൾ-സസ്യലതാദികൾ-വൃക്ഷങ്ങൾ-മനുഷ്യർ എന്നിവയെക്കുറിച്ച് സുദീർഘമായ വിവരണങ്ങൾ, മഹാവിഷ്ണുവിന്റെ അവതാരം, ഹിരണ്യാക്ഷചരിതം, ഹിരണ്യാക്ഷനിൽനിന്നും ഭൂമിയെ രക്ഷിക്കുവാൻ ബ്രഹ്മാവിന്റെ നാസികയിൽ നിന്നുള്ള വരാഹാവതാരം, വരാഹമൂർത്തിയുടെ മാഹാത്മ്യം, വിഷ്ണുവിന്റെ ദശാവതാരകഥകൾ, വിഷ്ണുമാഹാത്മ്യം, വരാഹപുരാണ പഠനശ്രവണഫലം.

വാമനപുരാണം : രണ്ടു ഖണ്ഡങ്ങളായി ഭാഗിച്ചിരിക്കുന്ന വാമന

പുരാണത്തിൽ യഥാക്രമം 52 ഉം 40 ഉം അദ്ധ്യായങ്ങൾ വീതമുണ്ട്.

ഖണ്ഡം 1. മനുഷ്യന്റെ ഉത്ഭവം, ശിവാവതാരങ്ങൾ, ദേവാസുര ഉത്ഭവം-വൈരം-യുദ്ധങ്ങൾ, മനുഷ്യസമൂഹത്തിനുണ്ടായിരിക്കേണ്ട ധാർമ്മികാടിസ്ഥാനം, മഹിഷാസുര ഉത്ഭവം, മഹിഷാസുരന്റെ ദുഷ്കർമ്മങ്ങൾ, മഹാഷാസുരവധത്തിനായി ദേവന്മാർ ദുർഗ്ഗാദേവിയെ ശരണം പ്രാപിച്ച് ദേവീമാഹാത്മ്യത്തിലൂടെ നടത്തുന്ന സ്തുതി, മഹിഷാസുരവധം, ഉമാസംഭവം, മഹാബലിയുടെ രാജദരണം, ദാനദർമ്മാദികളുടെ മുർത്തിമൽഭാവമായ മഹാബലിചക്രവർത്തിയുടെ മുമ്പിൽ ദേവന്മാരുടെ പരാജയം, കശ്യപാദി ജ്ഞിമാർ വിഷ്ണുവിനെക്കണ്ട് ദേവപരാജയം അറിയിക്കുന്നു. ബലിയുടെ കർമ്മ നിയന്ത്രണത്തിനായി വിഷ്ണു സ്വീകരിക്കുന്ന വാമനാവതാരം, ബലിചരിതം.

ഖണ്ഡം 2. സരസ്വതീ സ്തോത്രം, ഭാരതത്തിലെ അനവധി തീർത്ഥങ്ങൾ, വനങ്ങൾ, ശിവസ്തുതി, ശിവക്ഷേത്രങ്ങൾ, ശിവപാർവ്വതീ വിവാഹം, വിനായകജനനം, ചണ്ഡമുണ്ഡാസുരവധം, ശുംഭ-നിശുംഭവധം, കാർത്തികേയ ജനനം, മഹിഷാസുര-താരകാസുരവധം, അന്ധകാസുര പരാജയം, മുര-ദാനവ ചരിതം, വൈഷ്ണവ-ശൈവശക്തിയുടെ ബന്ധം, അന്ധാസുരനും-പ്രഹ്ലാദനും തമ്മിലുള്ള സംവാദം, ജാബാലി മോചന വർണനം, സദാശിവ ദർശനം, അന്ധകാസുര സൈന്യപരാജയം, ജംബാസുര-കുജംബാസുര വധം, മഹാബലിയുടെ വൈഭവം, വാമനമുർത്തി മഹാബലിയെ പാതാളത്തിലേക്ക് താഴ്ത്തുന്ന കഥ, പ്രഹ്ലാദന്റെ തീർത്ഥയാത്ര, വാമനാവതാര മാഹാത്മ്യം, നാരദപുലസ്ത്യ സംവാദം, വാമനപുരാണ പഠന ശ്രവണഫലം.

സ്കന്ദപുരാണം : അതിബൃഹത്തായ ഏഴുഖണ്ഡങ്ങളായി സ്കന്ദപുരാണം വിഭജിച്ചിരിക്കുന്നു.

മഹേശ്വരഖണ്ഡം : സൂതശൗനക സംവാദം, ശിവമാഹാത്മ്യം, ദക്ഷയജ്ഞം, ദക്ഷന്റെ ശിവനിന്ദ, ശിവൻ ദക്ഷന്റെ ശിരസ്സറുക്കുന്നത്, ശിവനാമ മഹത്വം, ശിവലിംഗപൂജ, ദേവതകളുടെ ശിവസ്തുതി, ശിവൻ നീലകണ്ഠനായ ചരിതം, ഇന്ദ്രചരിതം, ഇന്ദ്രന്റെ ദേവാധിപസ്ഥാനം, നഹുഷചരിതം, ശിവപാർവ്വതീ വിവാഹം, ശിവരാത്രി മാഹാത്മ്യം, ഭാരതത്തിലെ പുണ്യക്ഷേത്രങ്ങൾ, തീർത്ഥങ്ങൾ, സാഗരസംഗമത്തിന്റെ പാവനത്വം, ശിവപാർവ്വതീ വിവാഹം, കുമാരജനനം, ജഗദുൽപത്തി, കാലപരിണാമം,

വാർത്താസി-സോമനാഥം-കേദാരം-സിദ്ധേശ്വരം, ഗണേശക്ഷേത്രം-
 അംബികാ ക്ഷേത്രം-എന്നിവയുടെ മാഹാത്മ്യം, ഐതരേയ ബ്രാഹ്മണ
 വിവരണം- ഈ ബ്രാഹ്മണത്തിന്റെ ചരിത്രം, അരുണാചല
 വിവരണം, അരുണാദ്രീചരിതം, അരുണാചലവാസികളായ
 ഋഷിവര്യന്മാരുടെ ചരിതം, അരുണാചലേശ്വരം, ശോണാദ്രീശ്വരം,
 നന്ദികേശ്വരം, അരുണാചലത്തിന്റെ ആദ്ധ്യാത്മിക മഹത്വം.

വൈഷ്ണവവണ്ഡം : വൈഷ്ണവവണ്ഡത്തെ എട്ട് ഉപഖണ്ഡങ്ങളായി
 വിഭജിച്ചിരിക്കുന്നു. വെങ്കിടാചലപതിചരിതം, ശ്രീനിവാസ-
 പത്മാവതീ വിവാഹം, തോണ്ഡമാൻ രാജവൃത്താന്തം, രാജന്റെ
 ശ്രീനിവാസപൂജ, ധർമ്മഗൃപ്തചരിതം, വെങ്കിടാചലക്ഷേത്രം, ആന്ധ്ര
 ദേശത്തിലെ അനേകം ക്ഷേത്രങ്ങൾ, പൂരുഷോത്തമക്ഷേത്രം (ഒറീസ്)
 ജഗന്നാഥക്ഷേത്രം ഓഡ്രരാജചരിതം, ഒറീസയിലെ പ്രധാന
 ക്ഷേത്രങ്ങൾ, ബദരീകാശ്രമം, ബദരീനാഥക്ഷേത്രം, കാർത്തിക
 മാസത്തിലെ വ്രതങ്ങളും ആചാരാനുഷ്ഠാനങ്ങളും, 38 ആചാരങ്ങളും
 41 പുണ്യകർമ്മങ്ങളും മാർഗശീർഷമാസത്തിലെ വ്രതങ്ങൾ,
 സ്നാനാദി ആചാരങ്ങൾ, തീർത്ഥാടനമഹത്വം, ഭാഗവത
 പുരാണമഹത്വം, കൃഷ്ണജനനം, കൃഷ്ണലീലകൾ, മഥുരാപുരിമഹത്വം,
 ശ്രീകൃഷ്ണ ഉദ്ധവസംവാദം, പരീക്ഷിത്ത് രാജചരിതം, വൈശാഖമാസ
 ത്തിലെ അചാരാനുഷ്ഠാനങ്ങൾ, വ്രതാനുഷ്ഠാനഫലം,
 ദാനധർമ്മങ്ങൾ, വ്രതനിഷ്ഠയോടെയുള്ള വിഷ്ണുപൂജ ഫലങ്ങൾ,
 അയോദ്ധ്യാ നഗരിയിലുള്ള തീർത്ഥങ്ങൾ-ക്ഷേത്രങ്ങൾ,
 സീതാകുണ്ഡം, സരയൂനദി, മായാകുപം, ഗയാമഹത്വം, അയോദ്ധ്യാ
 യാത്രാവിധി.

ബ്രഹ്മവണ്ഡം : മൂന്നു ഉപഖണ്ഡങ്ങളായി ബ്രഹ്മവണ്ഡത്തിൽ
 വിഷയങ്ങൾ വിവരിക്കുന്നു. രാമേശ്വരക്ഷേത്രം, സേതുബന്ധനം,
 ഗന്ധമാദനപർവ്വതവിവരണം, സീതാതീർത്ഥം, ബ്രഹ്മകുണ്ഡം,
 ഹനുമത്കുണ്ഡം, അഗസ്ത്യ തീർത്ഥം, രാമതീർത്ഥം,
 ലക്ഷ്മണതീർത്ഥം, ധനുഷ്കോടി തീർത്ഥം, ധർമ്മാരണ്യവിവരണം,
 ശിവരാത്രിയിലെ ശിവപൂജാമാഹാത്മ്യം, ശിവഭക്തി, പ്രദോഷപൂജ,
 സോമവാർവ്രതം, ഭസ്മമഹത്വം, രൂദ്രാക്ഷമഹത്വം, ശിവകഥകൾ.

കാശീവണ്ഡം : പൂർവ്വഭാഗം എന്നും ഉത്തരഭാഗം എന്നും
 കാശീവണ്ഡത്തെ രണ്ടായി ഭാഗിച്ചിരിക്കുന്നു. കാശീക്ഷേത്രം,
 കാശ്മീരം, അയോദ്ധ്യാ ഗംഗാതീരം, ഉത്തരാർക്കവണ്ഡം എന്നീ
 ക്ഷേത്ര മഹത്വം-പരസഹായം-ധർമ്മനീതി- സദാചാരം-

സ്ത്രീധർമ്മം-വാന പ്രസ്ഥം-വിവാഹാചാരങ്ങൾ, അരുണമഹത്വം, വിഷ്ണുസ്തുതി, കൈലാസവർണനം, കേദാരവർണനം, ദക്ഷയജ്ഞം, പരാശര-ദുർഗാസുര-ദക്ഷശ്വരാദികളുടെ ചരിത്രം, ശിവക്ഷേത്ര മഹത്വം.

അവന്തിഖണ്ഡം : അവന്തിദേശത്തിലുള്ള പ്രസിദ്ധങ്ങളായ ക്ഷേത്രങ്ങൾ - തീർത്ഥങ്ങൾ, കൽപത്തിന്റെ ആരംഭം, തൃമൂർത്തികളുടെ ഉത്ഭവം, 75-ൽപരം ശിവക്ഷേത്രങ്ങളുടെ വിവരണം അവിടങ്ങളിലെ പൂജാവിധികൾ- ആചാരാനുഷ്ഠാനങ്ങൾ, 200 ൽ പരം തീർത്ഥങ്ങൾ, മാർക്കണ്ഡേയചരിതം.

നാഗരഖണ്ഡം : ഭാരതഭൂമിയിലെ അനവധി തീർത്ഥങ്ങൾ, ക്ഷേത്രങ്ങൾ, ഋഷിമാരുടെ ആശ്രമങ്ങൾ, മഹാഭാരത-രാമായണകഥകൾ, ചക്രപാണി-മണിഭദ്രൻ എന്നീ ക്ഷത്രിയ രാജാക്കന്മാരുടെ ചരിതം, കാശീരാജചരിതം, പിപ്ലാദമുനിയുടെയും-ശുകമുനിയുടെയും ഉൽപത്തി, ശ്രാദ്ധമഹത്വം, 11 രൂപ വിവരണം, 12 ആദിത്യവിവരണം, സ്കാന്ദപുരാണത്തിലെ ഉത്ഭവം-മഹത്വം- പഠന-ശ്രവണഫലം.

പ്രഭാസഖണ്ഡം : പ്രഭാസക്ഷേത്രം, ജംബുദ്വീപ് എന്നിവയുടെ വിവരണം, ദേവിസ്തുതി, ഭാരതത്തിലെ അനേകം ക്ഷേത്രങ്ങൾ, രൂപലിംഗങ്ങൾ, ബ്രഹ്മപൂജകൾ, നൂറിൽപരം ദേവന്മാരുടെ വിഗ്രഹപ്രതിഷ്ഠാവിധികൾ, തീർത്ഥങ്ങൾ, വസ്ത്രാപഥക്ഷേത്രം-ദാമോദരക്ഷേത്രം- ഗംഗേശ്വരക്ഷേത്രം-കോടീശ്വരക്ഷേത്രം എന്നീ ദേശങ്ങളുടെ (സംസ്ഥാനങ്ങൾ) വിവരണം, യോഗവിദ്യകളുടെ വിവരണം, അബുദാഖലം-അഖലേശ്വരം തുടങ്ങി 63ൽ പരം ക്ഷേത്രമാഹാത്മ്യം. ദ്വാരകാമഹത്വം-കൃഷ്ണചരിതം-കൃഷ്ണ പൂജാ വിധികൾ.

ബ്രഹ്മാണ്ഡപുരാണം : പൂർവ്വഭാഗം, മധ്യഭാഗം, ഉത്തരഭാഗം എന്നിങ്ങനെ മൂന്നു ഭാഗങ്ങളായി ബ്രഹ്മാണ്ഡപുരാണം തിരിച്ചിരിക്കുന്നു.

പൂർവ്വഭാഗം : നൈമിഷാരണ്യത്തിന്റെ മഹത്വം, ഹരിണുഗർഭ ഉൽപത്തി, കൽപവിവരണം, യുഗങ്ങൾ, കൽപാന്തം, മനാന്തരം തുടങ്ങിയ കാലയളവ്, രൂപദേവസൃഷ്ടി, ഋഷിമാരുടെ ജന്മാദേശം, ജംബുദ്വീപമഹത്വം, ജംബു ദ്വീപിലെ നദികൾ-പർവ്വതങ്ങൾ, ജനസമൂഹങ്ങൾ, ശാൽമലി ദ്വീപവിവരണം, അധോലോക വിവരണം, സൂര്യ-ചന്ദ്രാദികളുടെ ഗതിവിഗതികൾ, ഗ്രഹങ്ങളുടെയും-

നക്ഷത്രങ്ങളുടെയും വിവരണം, ഗ്രഹങ്ങളിൽ സൂര്യൻ ചെലുത്തുന്ന സ്വാധീനം, നീലകണ്ഠജനനം, നാലുയുഗങ്ങളിൽ അനുശാസിക്കേണ്ട വർണ്ണാശ്രമധർമ്മങ്ങൾ, യുഗങ്ങളിൽ അവതരിക്കുന്ന ഋഷിവര്യന്മാർ, യജ്ഞവൽക്യ- വൈശമ്പായന-വേദവ്യാസചരിതം, വേദവ്യാസൻ വേദത്തെ അനേകം ശാഖകളായി വിഭജിച്ച ചരിതം, സ്വയംഭൂവ-വൈവസ്വത മനുക്കളുടെയും മന്വന്തരങ്ങളുടെയും വിവരണം.

മധ്യഭാഗം : ഭൃഗുവംശം, നൃസിംഹാവതാരം, മനുവംശചരിതം, അത്രി ഋഷിയുടെ വംശപരമ്പര, കശ്യപവംശം, ശ്രാദ്ധവിവരണം, പിതൃമോക്ഷവുമായി ബന്ധപ്പെട്ടകർമ്മങ്ങളും, ആചാരാനുഷ്ഠാനങ്ങളും, ജമദഗ്നി-പരശുരാമചരിതം, പരശുരാമ-അഗസ്ത്യ സംവാദം, ഇക്ഷ്വാകു-ധന്വന്തരി-യയാതി-ജ്യാമല-വൃഷ്ണി വംശം.

ഉത്തരഭാഗം : ഹയഗ്രീവ-അഗസ്ത്യസംവാദം, അമൃതമഥന കഥ, ഭണ്ഡാസൂര ജനനം, ലളിതാഭഗവതിയുടെ ഉത്ഭവം, രാക്ഷസ-ലളിതാ പരമേശ്വരിയുദ്ധം, ഭണ്ഡാസൂര അഹങ്കാരവിവരണം, വിഷങ്കാസൂര പലായനം, ബണ്ഡാസൂരപുത്രവധം, വിശ്വക്രാസൂരവധം, ഭണ്ഡാസൂരവധം, കാമാക്ഷിദേവി മാഹാത്മ്യം, ദേവീധ്യാനം, ദേവിമാഹാത്മ്യം, ബ്രഹ്മാണ്ഡപുരാണപഠന ശ്രവണഫലം.

പത്മപുരാണം : അതിബൃഹത്തായ ഈ പുരാണത്തിലെ 628 അദ്ധ്യായങ്ങൾ ആദിഖണ്ഡം, ഭൂമിഖണ്ഡം, ബ്രഹ്മഖണ്ഡം, പാതാളഖണ്ഡം, സൃഷ്ടിഖണ്ഡം ഉത്തരഖണ്ഡം എന്നിങ്ങനെ 6 ഖണ്ഡങ്ങളായി ഭാഗിച്ചിരിക്കുന്നു.

ആദിഖണ്ഡം : നാലു വർണങ്ങളിലുള്ള ജനങ്ങൾ അനുശാസിക്കേണ്ട ആത്മീയവും-ഭൗതികവുമായ ആചാരാനുഷ്ഠാനങ്ങൾ, തുടർന്ന് നൂറുകണക്കിന് വ്രതാനുഷ്ഠാനങ്ങളുടെ വിവരണങ്ങൾ.

ഭൂമിഖണ്ഡം : ഈ ഖണ്ഡത്തിൽ 187 അദ്ധ്യായങ്ങളിൽ രാമായണകഥ സംക്ഷിപ്തരൂപത്തിൽ നൽകിയിരിക്കുന്നു., ശ്രീരാമജനനം മുതൽ സർഗാരോഹണം വരെ വിവരിക്കുന്നു. (രാമായണം നോക്കുക.)

ബ്രഹ്മഖണ്ഡം : ബ്രഹ്മഖണ്ഡമെന്നറിയപ്പെടുന്ന ഈ ഖണ്ഡത്തിൽ ശ്രീകൃഷ്ണചരിതം 26 അദ്ധ്യായങ്ങളിലായി-കൃഷ്ണജനനം-ലീലകൾ-തുടങ്ങി ഭാരതയുദ്ധം- ദ്വാരകാമഹത്വം-കുരുക്ഷേത്രമഹത്വം എന്നീ വിവരണങ്ങളോടെ നൽകുന്നു. - (മഹാഭാരതം നോക്കുക.)

പാതാളഖണ്ഡം : മത്സ്യാവതാരം മുതൽ കൃഷ്ണാവതാരം വരെ

മഹാവിഷ്ണുവിന്റെ അവതാരങ്ങളെക്കുറിച്ചുള്ള മഹത്വവിവരണം 113 അദ്ധ്യായങ്ങളിൽ വർണിക്കുന്നു.

സൃഷ്ടിഖണ്ഡം : സൃഷ്ടിയുടെ കർത്താവായ ബ്രഹ്മാവിനെയും വഹിച്ചുകൊണ്ട് മഹാവിഷ്ണുവിന്റെ നാദിലുള്ള - താമരയെ - പത്മത്തെക്കുറിച്ചുള്ള സുദീർഘമായ വിവരണം 82 അദ്ധ്യായങ്ങളിൽ ഈ ഖണ്ഡത്തിൽ നൽകുന്നു. അതുകൊണ്ടത്രെ ഈ പുരാണം പത്മപുരാണം എന്നറിയപ്പെടുന്നത്.

ഉത്തരഖണ്ഡം : ഈ ഖണ്ഡത്തിലെ 282 അദ്ധ്യായങ്ങളിൽ സപ്തദീപ വർണനം, ജംബൂദ്വീപിന്റെ പവിത്രത, ഭാരതഭൂമിയുടെ മഹത്വം, ഭാരതത്തിലെ അനേകം ഋഷിമാരുടെ ചരിതം, തീർത്ഥങ്ങളുടെ മാഹാത്മ്യം ഋഷികേശം-പ്രയാഗ-ഗയ എന്നീ തീർത്ഥാടന കേന്ദ്രങ്ങളിലെ സന്ദർശനഫലം.

വായുപുരാണം : വായുഭഗവാൻ വിവരിക്കുന്ന പുരാണമായതുകൊണ്ട് ഇത് വായുപുരാണമെന്നറിയപ്പെടുന്നു. രണ്ടു ഖണ്ഡങ്ങളായി ഭാഗിച്ചിരിക്കുന്ന ഈ പുരാണത്തിൽ 111 അദ്ധ്യായങ്ങളാണുള്ളത്.

ഖണ്ഡം 1. പ്രപഞ്ചത്തിലെ ചരാചരങ്ങളുടെ സൃഷ്ടി, നാലുവർണ്ണങ്ങളുടെ ഉത്ഭവം, വർണ്ണാനുസൃതമായി മാനവരാശി അനുശാസിച്ചു പോരേണ്ട ധർമ്മങ്ങൾ, ആശ്രമാനുസൃതമായ ധർമ്മങ്ങൾ, ദേവസൃഷ്ടി, 14 മനുക്കളുടെ സുദീർഘമായ വിവരണങ്ങൾ, മനന്തര കഥകൾ, പ്രായശ്ചിത്തവിധികൾ, വർണ്ണ-ആശ്രമധർമ്മങ്ങൾ, (തുടർച്ച) കാമ്യകർമ്മങ്ങൾ ആചരിക്കുന്നതിനിടയിൽ ഉണ്ടാകുവാൻ സാധ്യതയുള്ള തെറ്റുകളുടെ പ്രായശ്ചിത്തങ്ങൾ, ഓങ്കാര മഹത്വം, ബ്രഹ്മജ്ഞാന വിവരണം, കൽപങ്ങളുടെയും യുഗങ്ങളുടെയും കാലയളവ്, ഋഷീശ്വരന്മാരുടെ വംശപരമ്പര, ദേവവംശം, മഹാത്മാക്കളായ ഋഷിവര്യന്മാരുടെ പരമ്പര, ദേവ-ഋഷിവര്യന്മാരുടെ മാഹാത്മ്യ വിവരണവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട കഥകൾ. ജംബൂദ്വീപിലെ അനേകം വൃക്ഷലതാദികൾ-അവയുടെ മാഹാത്മ്യം- പുണ്യക്ഷേത്രങ്ങൾ-പുണ്യദേശങ്ങൾ-കർമ്മഭൂമി, ഭാരതഭൂമിയിൽ നടന്നിരിക്കുന്ന പ്രസിദ്ധങ്ങളായ യജ്ഞകർമ്മങ്ങൾ, ഈ യജ്ഞകർമ്മങ്ങൾ നടത്തിയ രാജാക്കന്മാർ, ഗൃഹപ്രവേശചരിത്രത്തിന്റെ സുദീർഘമായ വിവരണം.

ഖണ്ഡം 2. ധ്രുവവംശത്തിലെ പൃഥ്വരാജചരിതം, മനന്തരവിവരണം, ഋഷിപരമ്പരകളനുഷ്ഠിച്ച സുദീർഘമായ ധർമ്മിക കർമ്മങ്ങൾ,

14 മനുഷ്യരുടെയും സുദീർഘമായ വിവരണം-ആവർത്തനം-ശ്രാദ്ധകർമ്മങ്ങൾ, പുണ്യക്ഷേത്രങ്ങളിൽ വച്ച് നടത്തുന്ന ശ്രാദ്ധകർമ്മങ്ങളുടെ മഹത്വം, പിതൃകർമ്മങ്ങൾ ശ്രദ്ധയോടെ അനുഷ്ഠിക്കുന്നതിന്റെ ഫലം, ഈ പുരാണ പഠന-ശ്രവണ ഫലങ്ങൾ.

ഉപപുരാണം

സാംബപുരാണം : സൂതമഹർഷി ശൗനകാദികൾക്ക് നൈമിഷാരണ്യത്തിൽവെച്ച് വിവരിച്ചുകൊടുക്കുന്ന ഈ പുരാണത്തിൽ 84 അദ്ധ്യായങ്ങളുടങ്ങുന്നു. ഇതിലെ വിഷയങ്ങൾ ഇപ്രകാരമാണ്. സൂര്യചൈതന്യത്തിനുള്ള കാരണം, സൂര്യമൂർത്തിയുടെ മാഹാത്മ്യം സൂര്യഉൽഭവം, സൂര്യരഥം, സൂര്യരഥത്തിലെ അശ്വങ്ങൾ, സൂര്യപുജനവിധി, സൂര്യമണ്ഡലം, സൂര്യബന്ധത്താൽ ഭൂവിൽ ജന്തുക്കളിലുണ്ടാകുന്ന മാറ്റങ്ങൾ, ബ്രഹ്മാണ്ഡസൃഷ്ടി, സൂര്യസൃഷ്ടിയുടെ ഗഹനമായ ശാസ്ത്രവിവരണം. മനന്തരവിവരണം നവഗ്രഹങ്ങൾ, ആകാശം, സൂര്യന്റെ ഭ്രമണപഥം, ആദിത്യരഥം-സോമന്റെ വൃദ്ധിക്ഷയം-പൗർണമി അമാവാസി-നവഗ്രഹങ്ങളുടെ വേഗതയും ഭ്രമണപഥവും-ഓരോ ഗ്രഹത്തിന്റെയും വേഗതകൾ തമ്മിലുള്ള താരതമ്യം, ഗ്രഹങ്ങൾക്ക് സൂര്യനുമായുള്ള ബന്ധം-രാഹു-ഗ്രഹണം എന്നീ ജ്യോതിശാസ്ത്രവിഷയങ്ങൾ, സൂര്യന്റെ ആദ്ധ്യാത്മികമഹത്വം, രവിധ്യാനമന്ത്രം, പൂജ-ക്ഷേത്ര പ്രതിഷ്ഠ-പ്രതിമാ ലക്ഷണം, രവിക്ഷേത്രങ്ങളിലെ ദ്വജ-സ്തംഭം-പൂജാവിധികൾ, സൂര്യഭക്തലക്ഷണം, അഗ്നിഹോത്രയാഗത്തിലെ അഗ്നിവിധാനത്തിന് സൂര്യനുമായുള്ള ബന്ധം, സൂര്യക്ഷേത്രത്തിലെ ദിക്പാലകപൂജാവിധി, സൂര്യപൂജാമഹത്വം, ഭാസ്കരനാമങ്ങൾ, ഭാസ്കരമന്ത്രം, ഭാസ്കര അർച്ചനാവിധി, രവിവാരുവ്രതഫലങ്ങൾ, ഈ പുരാണ പഠന ശ്രവണഫലങ്ങൾ.

ദേവീഭാഗവതം : പന്ത്രണ്ടു സ്കന്ദങ്ങളായി ഭാഗിച്ചിരിക്കുന്ന ഒരു ബൃഹത്തായ ഉപപുരാണമാണ് ദേവീഭാഗവതം.

സ്കന്ദം 1, 2. മധുക്കൈടഭൻ എന്ന അസുരന്റെ ഉൽപത്തി അസുരഭീതിയാൽ ജ്ഞിമാർ നടത്തുന്ന ദേവിസ്തുതി, ജ്ഞിമാരുടെ പ്രാർത്ഥനയിൽ സന്തുഷ്ടയായ ദേവിയുടെ മധുക്കൈടഭനിഗ്രഹം, മത്സ്യഗന്ധിയിൽ നിന്നും വ്യാസമഹർഷിയുടെ ജനനം, പരാശരന്റെയും മത്സ്യഗന്ധിയുടെയും ചരിതം, ശന്തനു മഹാരാജാവിന്റെ ചരിതം, ധൃതരാഷ്ട്രാദികളുടെ ജനനം,

യദുകുലചരിതം, തക്ഷകനും- മഹാമാന്ത്രികനുമായ ദിജനും തമ്മിൽ
- മഹാഭാരതത്തിൽ വിവരിക്കുന്നതുപോലെ - നടത്തുന്ന സംവാദം.

സ്കന്ദം 3, 4. ബ്രഹ്മദേവൻ ദേവികു നൽകുന്ന ഉപദേശം, അംബികസ്തുതി, കാശീരാജചരിതം, കാശി-അയോദ്ധ്യ തുടങ്ങിയ പുണ്യസ്ഥാനങ്ങളിലെ അംബികാക്ഷേത്രമഹത്വം, നവരാത്രി മാഹാത്മ്യം, ലോകത്തിൽ നടമാടുന്ന അധർമ്മികത, ശൂക്രാചരിതം, ദൈത്യന്മാരുടെ ശൂക്രാധിപത്യസീകരണം, ദേവീമാഹാത്മ്യം, സര്യ-അസുരന്മാരുടെ വംശകഥനം, ശ്രീകൃഷ്ണചരിതം.

സ്കന്ദം 5. ദേവമഹത്വം, മഹിഷാസുര ഉത്തവം, ദേവദാനവയുദ്ധം, ദേവപരാജയം, ജഗദംബികയുടെ ഉൽപത്തി, ദേവ-അസുര യുദ്ധത്തിൽ അസുരപരാജയം, അസുരപ്രധാനികളായ ശുംഭൻ-നിശുംഭൻ-ധുമ്രലോചനൻ-ചണ്ഡമുണ്ഡൻ-രക്തബീജൻ എന്നിവരെ ജഗദംബിക വധിക്കുന്ന വിവരണം.

സ്കന്ദം 6, 7. വ്യക്തദൈത്യചരിതം, നിമിരാജചരിതം, നാരദന്റെ ജീവചരിത്രം, സുകന്യ-സത്യവ്രത-ത്രിശങ്കു-ഹരിശ്ചന്ദ്ര-ശൂനൽശേഫ - പാർവ്വതീചരിതം, മോക്ഷതത്വങ്ങൾ, മന്ത്രസിദ്ധി, ബ്രഹ്മതത്വം, ഭക്തിമഹിമ, ഭഗവതീപൂജയുടെ ഫലം.

സ്കന്ദം 8, 9. വരാഹാവതാരം, മനുവംശം, ഭൃമണ്ഡല വിവരണം, സപ്തദീപവർണനം, ഉത്തര-ദക്ഷിണധ്രുവങ്ങളുടെ സവിസ്തര പ്രതിപാദനം, ദേവതകളുടെ സൃഷ്ടി, സരസ്വതിസ്തോത്രമാഹാത്മ്യം തുളസീഉപാസനാവിധി, ഉപാസനാഫലം, ശംഖചൂഡനും തുളസിയും തമ്മിലുള്ള വിവാഹം, ശംഖചൂഡ മഹേശ്വരയുദ്ധം, ദേവദാനവയുദ്ധം, സത്യവാൻ - സാവിത്രി കഥയുടെ സുദീർഘവിവരണം.

സ്കന്ദം 10-12. സ്വായംഭുവമനു ചരിതം, മഹാവിഷ്ണു സ്തോത്രം, ചാക്ഷുഷമനു ചരിതം, സാവർണി മനുചരിതം, മഹാകാളി-മഹാലക്ഷ്മി-മഹാസരസ്വതി ചരിതം, ശൗച-സ്നാന-ജപ-രുദ്രാക്ഷയാരണ-ഭസ്മയാരണ-സന്ധ്യാപാസന-ഉപചാരാദി വിധികളുടെ ഫലങ്ങൾ, ഗായത്രിസ്തോത്രം, ഗായത്രികവചം, ദീക്ഷവിധി, കേനോപനിഷത്തിന്റെ മഹിമ, ജനമേജയൻ രചിച്ച ദേവീസ്തോത്രം, ദേവീഭാഗവതപുരാണ പഠന ശ്രവണ ഫലങ്ങൾ.

കാലികാപുരാണം : കാലിക ഉപപുരാണത്തിലെ 93 അദ്ധ്യായങ്ങളിൽ വിവരിക്കുന്ന വിഷയങ്ങൾ യഥാക്രമം ഇപ്രകാരമാകുന്നു. ശിവമാഹാത്മ്യം, ദക്ഷയാഗം, ശിവ പാർവ്വതീ

വിവാഹം, ദക്ഷയാഗത്തിൽ സതിയുടെ മരണം, ശിവദുഃഖം, കൽപാന്ത വിവരണം, ആദിയിലെ സൃഷ്ടി, അന്ത്യത്തിലുള്ള പ്രളയം, ശിവനും- വരാഹരാക്ഷസനുമായുള്ള യുദ്ധം, വിഷ്ണുവിന്റെ അവതാരങ്ങൾ, വരാഹാസൂരപുത്രനായ നരകാസൂരവധം, ശ്രീകൃഷ്ണചരിതം, ശിവനിൽനിന്നുള്ള കാലികയുടെ ജനനം, വേതാളഭൈരവകഥ, ദേവി മാഹാത്മ്യവിവരണം, ദേവിയുടെ പുജാവിധികൾ, ദേവ്യപാസന, ഷോഡശോപചാരപുജ, ദേവി പ്രദക്ഷിണവിധി, അനേകം പുണ്യ തീർത്ഥങ്ങളുടെ വിവരണങ്ങൾ, അവയിൽ നടത്തുന്ന സ്നാനഫലം, പൗഷമാസത്തിലും ജ്യേഷ്ഠമാസത്തിലും പ്രത്യേകമായി ആചരിക്കേണ്ട അനേകം വ്രതങ്ങൾ അവ അനുഷ്ഠിക്കുന്നതിന്റെ ഫലങ്ങൾ, സദാചാരവർണനം, രാജധർമ്മം.

നാരദപുരാണം : നാരദീയമഹാപുരാണത്തിന്റെ ആദ്യഭാഗമായ പൂർവ്വാർദ്ധവുമായി വളരെ ബന്ധപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന ഉപപുരാണമാണ് നാരദപുരാണം. നാരദൻ സനകാദി മഹർഷിമാർക്ക് വിവരിക്കുന്നതാണ് ഈ പുരാണം. ഈ പുരാണത്തിലെ 56 അദ്ധ്യായങ്ങളിൽ യഥാക്രമം ഭൂലോകവർണനം, ഭാരതഭൂമിയുടെ മാഹാത്മ്യം, ഭാരതത്തിലെ തീർത്ഥങ്ങൾ, മഹാവിഷ്ണുവിന്റെ അവതാരങ്ങൾ, മാർക്കണ്ഡേയചരിതം, ദാനകർമ്മങ്ങളുടെ ഫലം, ഹവനകർമ്മങ്ങൾ, ആചാര-അനുഷ്ഠാന-വ്രതവിധികൾ, ബ്രാഹ്മണ ധർമ്മം, ബ്രാഹ്മണൻ ആചാരാനുഷ്ഠാനങ്ങളിൽ നിന്ന് വ്യതിചലിക്കു ന്നോൾ ഉണ്ടാകുന്ന പാപഫലങ്ങൾ, അതിനുള്ള നരകവിവരണം, വർണ്ണാശ്രമധർമ്മങ്ങളുടെ സവിസ്തരവിവരണം, വർണ്ണസമ്പ്രദായ ത്തിന്റെ ഉത്ഭവം - അടിസ്ഥാനം, അനുഷ്ഠാനഫലങ്ങൾ, സ്ത്രീകളുടെ ധർമ്മങ്ങൾ, സദാചാരമഹത്വം, ബ്രഹ്മചാരിധർമ്മവും-കർത്തവ്യവും, വേദപഠനവിധികൾ, ഗൃഹസ്ഥ-വാണിജ്യ-സന്യാസധർമ്മങ്ങൾ, ശ്രാദ്ധകർമ്മങ്ങൾ, മഹാപാപങ്ങളുടെ പ്രായശ്ചിത്തവിധികൾ, യമമാർഗനിരൂപണം, സാധാരണ പുജാവിധികൾ, വേദങ്ങൾ-ശിക്ഷ കൽപശാസ്ത്രം-ജ്യോതിശാസ്ത്രം എന്നിവയെക്കുറിച്ചുള്ള സവിസ്തര വിവരണം, വേദാംഗങ്ങളുടെ പഠനവിധികൾ, ഭാരതത്തിലെ വിവിധ പുണ്യതീർത്ഥങ്ങൾ, ഗംഗ-ഗയ-പ്രയാഗ എന്നീ പുണ്യനദികൾകളിൽ വെച്ചു നടത്തുന്ന അന്ത്യക്രിയകളുടെ മഹത്വം എന്നീ വിഷയങ്ങൾ വിവരിക്കുന്നു.

ഹരിവംശപുരാണം : ജൈന മതതത്വങ്ങളും പുരാണവിഷയങ്ങളും

തുല്യപ്രാധാന്യത്തോടെ 66 സർഗങ്ങളിലായി വിവരിക്കുന്ന പുരാണമാണ് ഇത്.

വീരസേനന്റെ പൂർവ്വാചാര്യൻമാരായ ഭദ്രസേനൻ-സിദ്ധസേനൻ-ദേവനന്ദി-വജ്രസുരി-മഹാസേൻ- രവിഷേണൻ -സിംഹനന്ദി- ശാന്തിഷേണൻ എന്നിവരുടെ സ്മരണകൾ, വർദ്ധമാന മഹാവീരചരിതം, മഹാവീരജനനം-നാമകരണം-ജ്ഞാനഗ്രഹണം-രാജഗൃഹ വിവരണം, മഹാവീരന്റെ ദേശാടനം, ഭാരതത്തിലെ പർവ്വതങ്ങൾ-നദികൾ-ക്ഷേത്രങ്ങൾ, നാദിരാജചരിതം, ഋഷഭദേവജനനം, ജിനചരിതം, അയോദ്ധ്യാവിവരണം, ഭാരതരാജചരിതം, രാജനും-ബാഹുബലിയുമായുള്ള യുദ്ധം, യുദ്ധത്തിൽ പരാജയപ്പെടുന്ന ഭാരതരാജന്റെ ദീക്ഷാസീകരണം, ഹരിവംശംചരിത്രം, കൗശംബീനഗര വർണനം, ആര്യന്റെയും , മനോരമയുടെയും പുത്രനായ ഹരിയുടെ കഥ, ഹരിവംശത്തിലെ സുവ്രതനാഥ-ഭോജരാജ-ഉഗ്രസേന-മഹാസേനചരിതം, തുടർന്ന് ശ്രീകൃഷ്ണ ചരിതത്തിൽ വാസുദേവ-ജരാസന്ധ-കംസകഥകൾ, ദേവകീവിവാഹം, ശ്രീകൃഷ്ണജനനം, ദ്വാരകാ-മഥുരാപുരി വർണനം, പാണ്ഡവചരിതം, ജരാസന്ധന്റെ ദ്വാരകാനിവാസികളുമായുള്ള യുദ്ധം, ജരാസന്ധവധം, നേമിനാഥചരിത്രം, ദ്വാരകയുടെ അന്ത്യത്തെക്കുറിച്ച് കൃഷ്ണൻ നേമിനാഥനോട് വിവരിക്കുന്ന ഭവിഷ്യഭാഗം, ശ്രീകൃഷ്ണന്റെ വനഗമനവും-അന്ത്യവും, ശ്രീകൃഷ്ണ ശരീരം തുംഗഗിരിയിൽ ദഹിപ്പിക്കുന്നത്, പാണ്ഡവർ നേമിനാഥനിൽ നിന്നും ദീക്ഷസീകരിച്ച് നടത്തുന്ന വാനപ്രസ്ഥം, മഹാവീരന്റെ നിർവാണം, ജൈനവംശ ആചാര്യന്മാരുടെ വിവരണം.

വിഷ്ണു ധർമ്മോത്തരപുരാണം : ഈ ഉപപുരാണം മൂന്നു ഖണ്ഡങ്ങളായി ഭാഗിച്ചിരിക്കുന്നു. ഭൃഗോളം-പാതാളം എന്നിവയുടെ സവിസ്തര വർണന, ഭാർഗവചരിതം, മന്വന്തര വിവരണം, ജ്യോതിഷവിഷയങ്ങളായ പുണ്യതിഥികൾ-നക്ഷത്രങ്ങൾ, മുഹൂർത്തങ്ങൾ എന്നിവയുടെ പ്രാധാന്യം, ശ്രാദ്ധചടങ്ങുകൾ, ദാനമഹത്വം, വൈഷ്ണവപൂജാ മാഹാത്മ്യം, യക്ഷ-രാക്ഷസ-പിശാച ഉത്ഭവം, രാജധർമ്മം, തീർത്ഥസ്നാനമഹത്വം, സ്ത്രീലക്ഷണം, പുരുഷലക്ഷണം, സദാചാരമഹത്വം, വർണാശ്രമ ധർമ്മവിവരണം, ജ്യോതിഷ ഗ്രന്ഥങ്ങളുടെയും ധനുർവേദഗ്രന്ഥങ്ങളുടെയും വിവരണങ്ങൾ, ഗായത്രിമന്ത്രമഹത്വം, സംസ്കൃത-പ്രാകൃതഭാഷാ വിവരണം, അലങ്കാരലക്ഷണം, ഇതിഹാസ-കാവ്യ-നാട്യശാസ്ത്ര-സംഗീത വിഷയവിവരണം, വിഷ്ണുവിന്റെ അവതാരവിവരണം,

മഹാവിഷ്ണു ഹംസരൂപത്തിൽ പ്രേഷിമാർക്ക് നൽകുന്ന ധർമ്മ ഉപദേശം.

കൽകിപുരാണം : കൽകിപുരാണം കലിയുടെ ചരിതമാണ്. കലിയുടെ ജനനം, ആധി-വ്യാധി-വാർദ്ധക്യം-ശ്ലാഘി-ദുഃഖം-ഭയം എന്നിവർ ചേർന്ന കലിയുടെ കുടുംബവിവരണം, കലികാലവിവരണം, വൃക്കുകളിലും-സമൂഹത്തിലും ദൃശ്യമാകുന്ന കലികാലവൈഭവം, സംഭാൽ ഗ്രാമത്തിൽ വിഷ്ണുയശസിന്റെയും-സുമതിയുടെയും പുത്രനായി കൽകിയുടെ ജനനം, കൽകി ശിവതപസിലൂടെ സിദ്ധിക്കുന്ന വരം, സിംഹളദീപിലെ ബൃഹസ്പദരാജപുത്രി, പത്മാവതി കൽക്കിയെ മനസാവരിച്ച കഥ, കൽക്കി - പത്മാവതിവിവാഹം, കൽകിയുടെ മാഹാത്മ്യ വർണനം, ജീവജാലസൃഷ്ടി, ധർമ്മ-അധർമ്മ വിവരണം, കൽക്കി ദമ്പതികളുടെ സംഭാൽ ഗ്രാമപ്രവേശം, കൽകിയുടെ അശ്വമേധയാഗം, യാഗത്തിന് ബൃഹമതാനുയായികളുടെ തടസ്സം, കൽക്കിയുമായുള്ള യുദ്ധത്തിൽ ബൃഹമതാനുയായികളുടെ പരാജയം, ദേവ-പ്രേഷിവര്യന്മാരുടെ കൽക്കി ദർശനം, പ്രേഷികളുടെ വംശവിവരണം, മഹർഷിമാർ കൽക്കിക്ക് ശ്രീരാമകഥ വിവരിക്കുന്നത്, ചന്ദ്രവംശവിവരണം, മന്വന്തര വിവരണം, ധർമ്മവും-കൽക്കിയുമായുള്ള സംവാദം, ശ്രേഷ്ഠധർമ്മ വിവരണം, ഭല്ലാട ഗ്രാമത്തിൽ കൽകിയുമായി യുദ്ധം ചെയ്ത അധാർമ്മികരുടെ സർവ്വനാശം, ശ്രീകൃഷ്ണാവതാരമാഹാത്മ്യം, സത്രോജിത്തിന്റെയും-ജാംബവാന്റെയും ചരിതം, കൽക്കിയുടെ വാനപ്രസ്ഥം, സേനാസമേതമുള്ള വനയാത്രയിൽ കാഞ്ചനപുരിയിലേക്കുള്ള പ്രവേശനം, സേനയോടുകൂടി പുരിയിലേക്ക് പ്രവേശിക്കരുതെന്ന അശരീരി ശ്രവിച്ച് കുതിരപ്പുറത്തു കയറി സേനയെ കൂടാതെ വാൾ ഊരിപ്പിടിച്ചുള്ള കൽക്കിയുടെ യാത്ര, പുണ്യനഗരികളിലൂടെയും-തീർത്ഥാടന കേന്ദ്രങ്ങളിലൂടെയും കൂടിയുള്ള യാത്രയുടെ അന്ത്യത്തിൽ വൈകുണ്ഠഗമനം.

മുൽഗല പുരാണം : മുൽഗലാചാര്യൻ രചിച്ച ബൃഹത്തായ ഈ ഉപ പുരാണത്തിൽ 9 ഖണ്ഡങ്ങളാണുള്ളത്. ഈ ഖണ്ഡങ്ങളിൽ 54 അദ്ധ്യായങ്ങളുണ്ട്. ദക്ഷയജ്ഞം, പാർവ്വതീദേഹത്യാഗം, മത്സരാസൂര തപസ്, മത്സരാസൂര ദേവയുദ്ധം, ദേവപരാജയം, വക്രതുണ്ഡയുദ്ധം, മത്സരാസൂര-പരാജയം, ബ്രഹ്മസൃഷ്ടി, സപ്തദീപുകൾ, ഭൃഗോളം, സൂര്യമണ്ഡലം, നവഗ്രഹങ്ങൾ, ഊർദ്ധ്വലോകം, സപ്തതാളങ്ങൾ, കശ്യപ-വ്യാസ-ശുക-ഗൗതമ-ചരിതങ്ങൾ, താരകാസൂര ഉത്ഭവം, ഇന്ദ്ര

താരകാസൂരയുദ്ധം, ദേവാദികളുടെ പരാജയം, മദാസൂരവിജയം, ഏകദന്തപ്രാതൂർഭാവം, യുദ്ധത്തിൽ ദേവവിജയം, സ്കന്ദമഹത്വം, മോഹാസൂര ചരിതം, മാഘമാസവിവരണം, കാല-യുഗ ധർമ്മങ്ങൾ, ആശ്രമവർണ്ണധർമ്മങ്ങൾ, മാംധാതു-അംബരീഷചരിതം, നഹുഷ-യയാതി-കൃതവീര്യ-പരശുരാമ-ഹരിവംശ-മാണ്ഡവ്യ-യുധിഷ്ഠിര ചരിതങ്ങൾ, വിനായകചതുർത്ഥി മഹത്വം, വ്രതാനുഷ്ഠാനത്തങ്ങൾ, ലോഭാസൂര ജനനം, ലോഭാസൂര-ദേവയുദ്ധം, ദേവപരാജയം, ഗജാനന പ്രാതൂർഭാവം, ദേവാസൂരയുദ്ധം, ലോഭാസൂര പരാജയം, ഭ്രമ്യാസൂര വധം, ക്രോധാസൂര ജനനം, ക്രോധാസൂര ദേവയുദ്ധം, ക്രോധാസൂര വിജയം, ലംഭോദരജനനം, ദേവാസൂരയുദ്ധത്തിൽ ലംഭോദര വിജയം, ശക്തി സ്വരൂപ വർണ്ണനം, ശക്തിവിനായക മഹത്വം, ഗണപതിയുടെ അവതാരങ്ങൾ, ധ്രുവ ഉൽപത്തി, തുളസിചരിതം, രുഗ്മാംഗത-ഗൃത്സമദചരിതം, കാമാസൂരഉത്ഭവം, രാജ്യഭരണം, ദേവാസൂര യുദ്ധത്തിൽ അസൂരവിജയം, നാനാദേവന്മാരുടെ ഉത്ഭവം, സന്യാസവിവരണം, ബ്രഹ്മകുണ്ഡലവിവരണം, സപ്തതീർത്ഥ വിവരണം, വികടാവതാരം, ദേവാസൂരയുദ്ധത്തിൽ കാമാസൂരവധം, സൂര്യവിവരണം, ഭാനുവിനായക ചരിതം, ശിവപാർവ്വതീ സമാഗമം, മമാസൂര വരപ്രദാനം, മ മാസൂര രാജ്യഭിഷേകം, വിഘ്നരാജപ്രാതൂർ ഭാവം, മ മാസൂര ഗർവ്വഹരണം, വിഷ്ണു അവതാര വർണ്ണനം, ശൂർപകർണാവതാരം, ചതുർഭുജാവതാരം, അഹമാസൂരോൽപത്തി, രാജ്യപ്രാപ്തി, അസൂരനിഗ്രഹത്തിനായി ധൃതവർണ്ണാവതാരം, അഹമാസൂരജ്ഞാനോപദേശം, പാർവ്വതീചരിതം, ഗണേശചരിതം, ബാണാസൂര വരപ്രദാനം, ബുദ്ധാവതാരം, വ്രതമാഹാത്മ്യം, ഗണേശനാമ സങ്കീർത്തനം, ഗണേശചരിതം, പൂർണ്ണയോഗചരിതം, ക്ഷേത്രജ്ഞയോഗം, ഗണേശരഹസ്യയോഗം, പൂരാണ ശ്രവണ പാരായണഫലം.

ആദിപുരാണം : ചെറിയ പൂരാണമായ ആദിപുരാണത്തിൽ 30 അദ്ധ്യായങ്ങൾ മാത്രമാണുള്ളത്. കലിയുഗത്തിൽ ഋഷിവര്യന്മാരുടെ ആചാരങ്ങൾ, ധർമ്മനിഷ്ഠ, ഗൃത്സപാദൻ-വാത്സ്യായനൻ എന്നീ ഋഷിമാരുടെ ചരിതങ്ങൾ, വിഷ്ണുഭക്തി, ശ്രീകൃഷ്ണനെക്കുറിച്ചുള്ള വളരെ സുദീർഘമായ ചരിത്രവിവരണം, വസുദേവ ദേവകീ വിവാഹം, കംസചരിതം, കംസവധം, കൃഷ്ണ ലീലകൾ, ശ്രീകൃഷ്ണന്റെ ദൈവികാംശം, പൂതനാമോക്ഷം, ശകടാസൂരവധം എന്നീ വിഷയങ്ങൾ ഭാഗവതപുരാണത്തിൽ വിവരിക്കുന്നതുപോലെ ആദിപുരാണ

ത്തിലും വിവരിക്കുന്നു.

ആത്മപുരാണം : ആത്മദർശനം തുടങ്ങിയ ഉപനിഷദ് വിഷയങ്ങളുടെ വിവരണമാണ് ആത്മപുരാണത്തിലെ 10 അദ്ധ്യായങ്ങളിൽ നൽകിയിരിക്കുന്നത്.

ഇതിലെ ഒന്നാം അദ്ധ്യായം ഐതരേയോപനിഷത്, രണ്ടു മുന്ന് അദ്ധ്യായങ്ങൾ കൗഷീതകി ഉപനിഷത്, നാലു മുതൽ ഏഴുവരെ അദ്ധ്യായങ്ങൾ ബൃഹദാരണ്യക ഉപനിഷദ്, എട്ടാം അദ്ധ്യായം ബൃഹദാരണ്യക ഉപനിഷത്, ശ്ലോതാശ്ലോതര ഉപനിഷത്സാരം, അദ്ധ്യായം ഒമ്പത് കരോപനിഷത്സാരംശം, പത്താം അദ്ധ്യായം നാരായണോപനിഷത്. ജ്ഞാല-ഗർഭ-ബ്രഹ്മ-പരമഹംസ -ഹംസ-അരുണേയി-ക്ഷുരിക- അമൃതനാദ-മഹത് - ആത്മപ്രബോധ-കൈവല്യ ഉപനിഷദ്സാരങ്ങൾ, പതിനൊന്നാം അദ്ധ്യായം ഛാന്ദോഗ്യ ഉപനിഷത്സാരം പന്ത്രണ്ടു മുതൽ പതിനാലു വരെ അദ്ധ്യായങ്ങൾ, തലവാകരോപനിഷത്, പതിനാലാം അദ്ധ്യായാവസാനത്തിൽ മുണ്ഡകോപനിഷത്, പ്രശ്നോപനിഷത്, നൃസിംഹ പൂർവ്വോത്തരതാപിന്യുപനിഷത്, ഈശാവാസ്യോപനിഷത് എന്നീ ഉപനിഷത്തുകൾ യഥാക്രമം പതിനഞ്ചുമുതൽ പതിനെട്ടുവരെ അദ്ധ്യായങ്ങളിൽ വിവരിക്കുന്നു.

ബ്രഹ്മപുരാണം : ദക്ഷമഹർഷിക്ക് ബ്രഹ്മദേവൻ വിവരിക്കുന്ന പുരാണമാണിത്. ദേവാസുര ഉത്ഭവം, മനുവംശം-സൂര്യവംശം-സോമവംശം-ആയുവംശം-യദുവംശം- വൃഷ്ണിവംശചരിതങ്ങൾ, ക്രോഷ്ടു രാജാവിന്റെയും-സുത്രാജിത്തിന്റെയും കഥകൾ, ശ്രീകൃഷ്ണ സ്യമന്തകാപഹരണകഥ, ഭൂ-ഭുവ-സ്വർലോക വിവരണം, ഭാരതത്തിലെ പുണ്യക്ഷേത്ര-പുണ്യതീർത്ഥ മാഹാത്മ്യം ആയിരത്തിൽ പരം ക്ഷേത്രവിവരണങ്ങളും ദേശമാഹാത്മ്യവും ഈ പുരാണത്തിന്റെ ആദ്യഭാഗത്തിൽ വിവരിക്കുന്നുണ്ട്.

ആദിത്യവർണനം, ഭൂമിയിൽ ദിനരാത്രങ്ങളുണ്ടാകുന്നതിന്റെ കാരണം, അന്തരീക്ഷ വ്യതിയാനങ്ങൾക്ക് സൂര്യനുമായുള്ള ബന്ധം ആദിത്യമഹത്വം, പുരുഷോത്തമക്ഷേത്രമഹത്വം, പുരുഷോത്തമ ക്ഷേത്രത്തിലെ കാണ്ഡുവിന്റെ ചരിതം, സദാചാരവർണനം, വർണാശ്രമധർമ്മങ്ങൾ, സ്ത്രീപുരുഷധർമ്മം, ബ്രാഹ്മണരുടെ ആചാരാനുഷ്ഠാനങ്ങൾ, മിത്രവർണങ്ങളിൽ ജനിച്ചവരുടെ കർത്തവ്യങ്ങൾ, സ്വഭാവവൈശിഷ്ട്യങ്ങൾ, ധർമ്മാചാരഫലങ്ങൾ, ദേവാരാധന, വാസുദേവ പൂജാവിധി, ഹരിഭക്തിയുടെ മാഹാത്മ്യം.

പ്രളയത്തിൽനിന്ന് മൃകതിനേടുവാനുള്ള മാർഗ്ഗം. എന്നീ വിഷയങ്ങൾ തുടർന്നുള്ള വിവരണങ്ങളിൽ നൽകിയിരിക്കുന്നു.

വിഷ്ണു ധർമ്മപുരാണം : വിഷ്ണുധർമ്മ വിഷയങ്ങൾ വിവരിക്കുന്ന ഈ പുരാണത്തിൽ 105 അദ്ധ്യായങ്ങളാണുള്ളത്. വിഷ്ണുവിന്റെ ക്രിയായോഗമഹത്വം, പ്രഹ്ലാദചരിതം, വിഷ്ണുപുജാവിധി, വിഷ്ണുകീർത്തനങ്ങൾ, കൃഷ്ണാർജ്ജുനസംവാദം. ഗോവധം-സ്ത്രീവധം-ബ്രാഹ്മണഹത്യ എന്നിവയുടെ പാപഫലങ്ങൾ, അവർണസംസർഗ്ഗഫലം. ആഭിചാരകർമ്മങ്ങളും-രോഗങ്ങളും-വേദബ്രാഹ്മണ-ദേവതാപ്രശംസ, വിഷ്ണുവിന്റെ ദശാവതാരമാഹാത്മ്യം, വിഷ്ണുവിന്റെ സങ്കീർത്തനങ്ങൾ, പുനർജനനത്തിന്റെയും പരമമായ മോക്ഷലബ്ധിയുടെയും കാരണങ്ങൾ, പുലസ്ത്യൻ-ശതാനീകൻ എന്നീ ഋഷിമാരുടെ ആഗ്രഹപ്രകാരം ശ്രീകൃഷ്ണൻ യുധിഷ്ഠിരൻ ഉപദേശിച്ച ധർമ്മസത്യങ്ങളെക്കുറിച്ചുള്ള ശൗനകന്റെ വിവരണം, സ്മൃതികൾ, സ്വർഗനരകങ്ങൾ, ദാനദക്ഷിണകൾ, ബ്രാഹ്മണരുടെ മഹത്വം, ബ്രഹ്മചര്യാചരണം, യജ്ഞകർമ്മങ്ങളിൽ ദാനസിദ്ധിരണത്തിന് യോഗ്യതയുള്ള ബ്രാഹ്മണലക്ഷണം, ബ്രാഹ്മണനെ അവഹേളിക്കുന്നതിന്റെ പാപഫലം, ഗായത്രി മന്ത്രജപം, തപപ്രശംസ, സത്യ-ധർമ്മപ്രശംസ, വ്രതങ്ങൾ, ധർമ്മാചാരങ്ങൾ, ധീരയോദ്ധാവിന്റെ ലക്ഷണം, യുദ്ധനീതി, അഹിംസാചരണം, ദണ്ഡനീതി, രാജധർമ്മം, വിഷ്ണുവിന്റെ അവതാരമാഹാത്മ്യം, യുധിഷ്ഠിരൻ നൽകുന്ന ഭീഷ്മോപദേശസാരം, ദുസ്വപ്നകാരണം, വിഷ്ണുഭക്തലക്ഷണം, പ്രഹ്ലാദന്റെ വിഷ്ണുസ്തുതി, ദാന-ദക്ഷിണ-ധ്യാന-ദയ-ക്ഷമ-സത്യമഹത്വം, അധർമ്മലക്ഷണം, അധർമ്മിക സംസർഗം, വിഷ്ണുപ്രതിമാലക്ഷണം, വിശ്വസ്യഷ്ടി, ജഗത്സ്യഷ്ടി, യോഗവർണനം, പരാവിദ്യ, അപരാവിദ്യ, യമ-നിയമം, യോഗിയുടെ വിഷ്ണുദർശനം, കാര്യ-കാരണബന്ധം, അദ്വൈതജ്ഞാനം, വിഷ്ണുവിന്റെ പരമമായ രൂപം, യുഗവിവരണം. ദശാവതാരവിവരണം, കലിയുഗധർമ്മം.

നരസിംഹപുരാണം : ഭദ്രാജാശ്രമത്തിൽ വെച്ച് സുതമഹർഷി വിവരിക്കുന്ന 68 അദ്ധ്യായങ്ങളടങ്ങുന്നതാണ് ഈ പുരാണം. ജഗത്തിലെ സ്യഷ്ടിസ്ഥിതിസംഹാരം, ഭൂമിവിവരണം, നരസിംഹാവതാര മഹത്വം, സ്യഷ്ടിയുടെ ആരംഭം, ജഗത്തിന്റെ അന്ത്യം, നാലു യുഗങ്ങൾ, കലിയുഗമനുഷ്യസ്വഭാവം, നരസിംഹപുജാവിധികൾ, ദേവതകൾ- മനുക്കൾ എന്നിവരുടെ ജനനം, രാജധർമ്മം, ബ്രാഹ്മണസ്യഷ്ടി, കാലവിഭജനം.

ബ്രഹ്മസൃഷ്ടി, മനുഷ്യസൃഷ്ടി, ബ്രഹ്മപരമ്പരകളുടെ സൃഷ്ടി, ദക്ഷജനനം, ജ്ഞാന-ധ്യാനമഹത്വം, ആദിത്യനാമ സങ്കീർത്തനങ്ങൾ, ശ്രീബൃഹച്ഛിതം, മന്വന്തങ്ങൾ, സൂര്യ-ചന്ദ്ര വംശാവലി, ഭൂമിശാസ്ത്രം, മാതാ-പിതാ-ഭാര്യ-ഭർത്തൃ ധർമ്മം, ബ്രഹ്മണമഹത്വം, ഗണേശപൂജനം, നരസിംഹക്ഷേത്ര നിർമ്മാണം-പൂജാവിധി, ഹോമവിധികൾ, വിഷ്ണുബിംബപ്രതിഷ്ഠാ കർമ്മം, കലിയുഗത്തിലെ അധർമ്മങ്ങൾ, നാലു വർണങ്ങളുടെയും ധർമ്മാനുഷ്ഠാനങ്ങൾ, യോഗസാധനാമഹത്വം, മനസ്സിന്റെ ശുദ്ധിയും മഹത്വവും, വ്രതാചരണങ്ങളിലൂടെ നേടിയെടുക്കാവുന്ന ആത്മീയ ശക്തി, നരസിംഹപുരാണ പഠന-ശ്രവണഫലങ്ങൾ.

ക്രിയായോഗസാരപുരാണം : പത്മപുരാണത്തിന്റെ ഭാഗമാണ് ക്രിയാ യോഗസാരപുരാണം എന്ന അഭിപ്രായമുണ്ടെങ്കിലും വിഷയങ്ങളിലും അവതരണത്തിലും ഈ ഉപപുരാണം തനതായ രീതി പുലർത്തുന്നുണ്ട്. ഇരുപത്തിയാറ് അദ്ധ്യായങ്ങളിലാണ് ഈ പുരാണകഥാവതരണം. ആദ്ധ്യാത്മികചര്യാനുഷ്ഠാനഫലം, ക്രിയാ യോഗസാരമഹത്വം, പ്രപഞ്ചസൃഷ്ടി, തുമ്പൂർത്തികളുടെ ഉത്ഭവം, ബ്രഹ്മസൃഷ്ടി, ഭൂമിശാസ്ത്രവിവരണം, ഭാരതഭൂമിന്റെ മഹത്വം, വിഷ്ണുമഹത്വം, തുളസീമഹത്വം, ക്രിയായോഗം, ബ്രഹ്മണശ്രേഷ്ഠത്വം, ദാനധർമ്മാദികളുടെ മഹത്വം, ഏകാദശീവ്രതം, ഗംഗാ പ്രയാഗമഹത്വം - സ്നാനഫലം-പാപമോചനഫലം, വിഷ്ണുപൂജാഫലം, മാലമാസത്തിലനുഷ്ഠിക്കേണ്ട പൂണ്യകർമ്മങ്ങൾ, വൈഷ്ണവധർമ്മം, ഫാൽഗുന-ചൈത്രമാസങ്ങളിലെ വിഷ്ണുപൂജ, അശ്വത്ഥവൃക്ഷപൂജ, ശംഖചക്രങ്ങളുടെ ചിത്രം ശരീരത്തിൽ വരക്കുന്നതിന്റെ ഫലം, ശ്രീരാമമന്ത്രമാഹാത്മ്യം, കൃഷ്ണ-വാസുദേവ-നാരായണനാമമഹത്വം പുരുഷോത്തമ ക്ഷേത്രമാഹാത്മ്യം, ബലഭദ്ര-സുഭദ്രാകീർത്തനം, രഥയാത്ര-ഡോലയാത്ര-മഹാസ്നാനവിവരണം, ജഗന്നാഥന് അർപ്പിക്കുന്ന നൈവേദ്യങ്ങൾ, മൃഗങ്ങൾക്ക് നൽകേണ്ട ഭക്ഷണം-തുളസീപൂജ-ഏകാദശീവ്രതം എന്നിവയുടെ പൂണ്യഫലം, അതിഥിമര്യാദകൾ, വിവിധ യുഗങ്ങളിലെ മനുഷ്യസ്വഭാവം.

ബൃഹത് നാരദീയപുരാണം : ബൃഹത് നാരദീയപുരാണത്തിൽ 38 അദ്ധ്യായങ്ങളാണുള്ളത്. പ്രപഞ്ചസൃഷ്ടി, മഹാവിഷ്ണുവിന്റെ പ്രപഞ്ച-പ്രകൃതി-പുരുഷ-കാലരൂപങ്ങൾ, വിദ്യ-അവിദ്യബന്ധം, സൃഷ്ടി-സ്ഥിതി-സംഹാരങ്ങളുടെ ശക്തികളുള്ള അംബിക-ദുർഗ-ഭദ്രകാളി എന്നീ നാമങ്ങൾ, സപ്തലോകങ്ങൾ, സപ്തതലങ്ങൾ, ഭാരതവർഷമഹത്വം, ഹിമാലയവർണനം, ശ്രാദ്ധ-ഭക്തി-ഭഗവത്സേവ

- ഗംഗാ-പ്രയാഗ-വാർണാസി-യമുനാമഹത്മം, ഗുരുവന്ദനം-ഗുരുപൂജ
 - ഭൂമിദാനം-മറ്റുദാനങ്ങൾ എന്നിവയുടെ മാഹാത്മ്യം, വിഷ്ണുപ്രീതിക്കായുള്ള മഹത് കൃത്യങ്ങൾ, തുളസീപൂജ, ദാന ദക്ഷിണാദികർമ്മങ്ങൾ, സ്വർഗനരകവർണനം, കുറ്റങ്ങളും അവക്കർഹതയുള്ള ശിക്ഷകളും, മഹാപാതകങ്ങൾ, വ്രതവിവരണം, വിഷ്ണുപ്രീതിക്കായുള്ള ഹവനങ്ങൾ, നാമസങ്കീർത്തനങ്ങൾ, നിരാഹാരവ്രതം, വർണ്ണാശ്രമ ധർമ്മങ്ങൾ, പിതൃകർമ്മങ്ങൾ, യമമാർഗ്ഗങ്ങൾ, നരകയാതനകൾ, പുനർജനനവും കർമ്മഫലവും, മാതൃഗർഭത്തിലുള്ള ശിശുവിന്റെ വളർച്ച, മനുഷ്യ ജന്മത്തിലും പുനർജന്മത്തിലും അനുഭവിക്കുന്ന സുഖദുഃഖങ്ങൾ, മനുഷ്യജീവിതാന്ത്യത്തിലെ മോക്ഷപ്രാപ്തി, യോഗവിഷയങ്ങൾ, യോഗചര്യയിലെ 30 ആസനങ്ങൾ, വിഷ്ണുക്ഷേത്രത്തിന്റെ പ്രതിഷ്ഠ-ജീർണോദ്ധാരണം എന്നീ സത്കർമ്മങ്ങൾ നടത്തുന്ന വ്യക്തിയുടെ ജീവിതാന്ത്യത്തിലെ മോക്ഷം, ചതുർയുഗവർണനം, ഓരോ യുഗത്തിലെയും ജനങ്ങളുടെ സ്വഭാവവൈശിഷ്ട്യങ്ങൾ, കലിയുഗചര്യകൾ.

മറ്റു പുരാണങ്ങൾ

പുരാണവിഭാഗത്തിലൊ ഉപപുരാണങ്ങളുടെ കൂട്ടത്തിലൊ ഗണിക്കപ്പെടാത്ത അനേകം പുരാണങ്ങളുണ്ട്. അവയെക്കുറിച്ച് ലഭിച്ചിട്ടുള്ള വിവരങ്ങൾ ഇവിടെ ചേർക്കുന്നു.

പുരുഷോത്തമപുരാണം : പുരുഷോത്തമ ക്ഷേത്രമായ ജഗന്നാഥ ദേവാലയത്തെക്കുറിച്ച് സവിസ്തരം വർണിക്കുന്നു എന്നു പരാമർശിക്കപ്പെടുന്നതും പൂർണമായ വിവരണങ്ങൾ ലഭിച്ചിട്ടില്ലാത്തതുമായ ഒരു പുരാണമാണിത്.

സൗരധർമ്മ പുരാണം : അനവധി ഗ്രന്ഥങ്ങളിലും, സ്തൂതികളിലും ഈ പുരാണത്തെക്കുറിച്ച് വിവരിക്കുന്നുണ്ടെങ്കിലും ഗ്രഹങ്ങളെ കുറിച്ചും സൂര്യനെക്കുറിച്ചും വർണ്ണിക്കുന്ന ഈ പുരാണത്തെക്കുറിച്ച് കൂടുതൽ വിവരങ്ങൾ ലഭ്യമല്ല.

സൗരധർമ്മോത്തരപുരാണം : സ്തൂതികളിലും ചിലപുരാണങ്ങളിലും കാണുന്ന വിവരണങ്ങളിൽ നിന്നാണ് ഇപ്രകാരമൊരു പുരാണം ഉണ്ടായിരുന്നതായറിയുന്നത്.

സൂര്യപുരാണം : സൂര്യപുരാണത്തിന്റേതെന്ന് വിശ്വസിക്കപ്പെടുന്ന ഏതാനും താളിയോലഗ്രന്ഥഭാഗങ്ങൾ മാത്രമാണ് ഇന്നു ലഭിച്ചിരിക്കുന്നത്. ഇപ്രകാരമൊരു പുരാണത്തെക്കുറിച്ച് ഭവിഷ്യപുരാണത്തിൽ സൂദീർഘമായി വിവരിക്കുന്നുണ്ട്.

പുർണരൂപത്തിൽ ഈ പുരാണം ലഭ്യമല്ല.

ബൃഹദ് വാമനപുരാണം : ലൗലു ഭാഗവതപുരാണത്തിൽ കാണുന്ന ഏതാനും ശ്ലോകങ്ങൾ ബൃഹദ് വാമനപുരാണത്തിലേതാണെന്ന് വിവരണങ്ങളിൽ കാണുന്നു. ശ്രീകൃഷ്ണലീലകളും വൃന്ദാവനവുമെല്ലാം സവിസ്തരം ഈ പുരാണത്തിൽ വർണിക്കുന്നുണ്ട്.

ബൃഹദ്വിഷ്ണു ധർമ്മപുരാണം : വിഷ്ണുധർമ്മോത്തരപുരാണത്തെ അടിസ്ഥാനമാക്കി സ്വതന്ത്രമായി രചിക്കപ്പെട്ട ഒരു പുരാണമത്രെ ഇത്.

ബൃഹദ്വിഷ്ണുപുരാണം : വളരെ ബൃഹത്തായ ഈ പുരാണത്തിൽ 23000 ശ്ലോകങ്ങളുണ്ടായിരുന്നു എന്ന് മറ്റു വൈഷ്ണവ പുരാണങ്ങളിൽ കാണുന്നു.

ബൃഹദ് നരസിംഹപുരാണം : നരസിംഹപുരാണത്തിൽ നിന്നും തികച്ചും ഭിന്നമായി നരസിംഹാവതാരമാഹാത്മ്യം വാഴ്ത്തുന്ന ഒന്നാണ് ബൃഹദ് നരസിംഹപുരാണം.

ആശ്വരൂപുരാണം : ദൗർവാസപുരാണം എന്നും അറിയപ്പെടുന്ന ഈ പുരാണത്തെക്കുറിച്ചുള്ള വിവരണം ലഭിക്കുന്നത് മറ്റു പുരാണ ഗ്രന്ഥങ്ങളിൽ നിന്നാണ്.

കൗശികീ പുരാണം : ഗരുഡകഥ, ശ്രീകൃഷ്ണചരിതം, വൈകുണ്ഡ വിവരണം എന്നിവയെല്ലാം പ്രതിപാദിക്കുന്ന കൗശികീപുരാണം പുർണരൂപത്തിൽ ലഭിച്ചിട്ടില്ല.

ലൗലു ഭാഗവതപുരാണം : ഗോവിന്ദനെ പ്രശംസിക്കുന്ന ഈ ഗ്രന്ഥത്തിന്റെ ബംഗളിയിലുള്ള ഏതാനും ഗ്രന്ഥഭാഗങ്ങൾ മാത്രമേ ലഭ്യമായിട്ടുള്ളൂ.

മാലപുരാണം : സനാതകുമാരപുരാണം, ആംഗീരസപുരാണം, വിഷ്ണു ധർമ്മോത്തരാമൃതപുരാണം, വൃദ്ധപത്മപുരാണം എന്നിവ മേൽവിവരിച്ച പുരാണങ്ങൾപോലെ പുർണമായും നഷ്ടപ്പെട്ടു കയോ, ഏതാനും ഭാഗങ്ങൾമാത്രം ലഭിക്കുകയോ ചെയ്തിട്ടുള്ള പുരാണങ്ങളാണ്. ഇവയെക്കുറിച്ചുള്ള വിവരണങ്ങൾ മറ്റു പുരാണങ്ങളിലും ഗ്രന്ഥങ്ങളിലും കാണുന്നുണ്ട്.

വാത്മീകി രാമായണം

വേദങ്ങളിലും, പുരാണങ്ങളിലും, ഉപനിഷത്തുകളിലും വിവരിക്കുന്ന ആത്മീയ പന്ഥാവും, ധർമ്മശാസ്ത്രങ്ങളിലും സ്മൃതികളിലും വിവരിക്കുന്ന ധാർമ്മിക പന്ഥാവും, ഒരു മനുഷ്യജീവിതത്തിൽ എത്രത്തോളം പ്രാവർത്തികമാക്കുവാൻ സാധിക്കുമെന്നറിയുന്നതിന് രാമായണത്തിലെ ശ്രീരാമന്റെ ജീവിതശൈലി മനസ്സിലാക്കണം. ധർമ്മാർത്ഥകാമമോക്ഷപ്രാപ്തി സാധ്യമാക്കുന്നതെങ്ങിനെയെന്ന് കഥാരൂപത്തിലുള്ള വിവരണമാണ് അവതാരപുരുഷനായ ശ്രീരാമനിലൂടെ വാത്മീകി നൽകുന്നത്.

ബാലകാണ്ഡം, അയോദ്ധ്യാകാണ്ഡം, ആരണ്യകാണ്ഡം, കിഷ്കിന്ദാകാണ്ഡം, സുന്ദരകാണ്ഡം, യുദ്ധകാണ്ഡം, ഉത്തരകാണ്ഡം എന്നീ 7 കാണ്ഡങ്ങളിലായി, 77,119, 75, 69, 68, 128, 11 എന്നീ ക്രമത്തിൽ അദ്ധ്യായങ്ങളാണ് വാത്മീകി രാമായണത്തിലുള്ളത്.

ബാലകാണ്ഡം : നാരദമഹർഷി വാത്മീകിക്ക് നൽകുന്ന സംക്ഷിപ്തരാമകഥ, തമസാനദിതീരത്തിൽ അമ്പെയ്തുവീഴ്ത്തിയ ക്രൗഞ്ചമീമുനദർശനം, രാമായണകഥ വിസ്തരിച്ചെഴുതുന്നതിന് വാത്മീകിക്ക് ബ്രഹ്മാവു നൽകുന്ന ഉപദേശം, അയോദ്ധ്യാരാജാവായ ദശരഥന്റെ പുത്രികമേഷ്ടിയാഗം, രാമലക്ഷ്മണ-ഭരത-ശത്രുഘ്ന ജനനം, അവരുടെ ബാല്യകാലവിവരണം, വിശ്വാമിത്രന്റെ യാഗരക്ഷക്കായി രാമലക്ഷ്മണപ്രയാണം, യാത്രാമധ്യേ അനേകം മഹർഷിമാരുടെ ആശ്രമദർശനം, ശതാനന്ദാശ്രമത്തിൽ ജ്ഞി ശതാനന്ദന്റെ ദർശനം, രാമലക്ഷ്മണന്മാർക്ക് ജ്ഞി നൽകുന്ന സുദീർഘമായ വിശ്വാമിത്ര കഥാവിവരണം, തദനന്തരം അവരുടെ ജനകരാജ്യപ്രവേശനം, ജനകപുത്രിയായ സീതയുമായുള്ള രാമവിവാഹനിശ്ചയം, വിവാഹത്തിന് കുലഗുരുവായ വസിഷ്ഠന്റെ അനുഗ്രഹം, യാത്രാമധ്യേ പരശുരാമ-ശ്രീരാമദർശനം.

അയോദ്ധ്യാകാണ്ഡം : യുവരാജാവായി ശ്രീരാമപട്ടാഭിഷേക തീരുമാനം, കൈകേയിക്ക് മന്ദരയുടെ ദുരുപദേശം, കൈകേയിയുടെ ആവശ്യപ്രകാരം ശ്രീരാമന്റെ വനവാസത്തിനുള്ള തയ്യാറെടുപ്പ്, ലക്ഷ്മണനോടും സീതയോടും കൂടി ശ്രീരാമന്റെ വനവാസയാത്ര, ദുഃഖം തളം കെട്ടിനിൽക്കുന്ന അയോദ്ധ്യാപുരിയുടെ

സുദീർഘവിവരണം, ഗംഗാനദി കടന്ന് രാമാദികളുടെ ശൃംഗവേർപുര പ്രവേശനം, തുടർന്ന്, കാളിന്ദിനദിയും ചിത്രകൂടവും കടന്ന് ദക്ഷിണ ദിശയിലേക്കുള്ള യാത്രയുടെ സവിസ്തരവിവരണം.

രാജ്യഭാരം ഏൽക്കാൻ വസിഷ്ഠനിർദ്ദേശപ്രകാരം മാതൃലഗ്നഹത്തിൽ നിന്നുള്ള ഭരതന്റെ വരവ്, ദുഃഖനിമഗ്നമായ അയോദ്ധ്യയിലെ ജനങ്ങളെ കണ്ട ഭരതന്റെ കൈകേയിയുമായുള്ള സംവാദം, ദുഃഖഭാരത്താൽ ദശരഥന്റെ മരണം, ഭരതൻ നടത്തുന്ന ദശരഥന്റെ അന്ത്യകർമ്മങ്ങൾ, ഗൃഹൻ-വസിഷ്ഠൻ-ഭരതാജൻ തുടങ്ങിയവരുമായി ഭരതന്റെ രാമദർശനത്തിനായുള്ള ചിത്രകൂടപ്രവേശനം, പിതാവിന്റെ വാക്കുകൾ പാലിക്കപ്പെടുന്നതിനായി ഭരതൻ രാജ്യഭാരം നർവ്വഹിക്കണമെന്ന ശ്രീരാമപുനർനിർദ്ദേശം സ്വീകരിച്ച് രാമപാദുകവുമായി ഭരതന്റെ മടക്കയാത്ര, ചിത്രകൂടത്തിൽനിന്നും രാമലക്ഷ്മണന്മാരുടെ ദണ്ഡകവനപ്രവേശനം.

ആരണ്യകാണ്ഡം : ദണ്ഡകവനത്തിൽ വെച്ച് വിരാധവധം, ധർമ്മഭൃത്തിന്റെയും സുതീഷ്ണയുടെയും ആശ്രമത്തിലെ വാസം, അഗസ്ത്യമുനിദർശനം, പഞ്ചവടിയിൽ ആശ്രമം നിർമ്മിച്ച് വസിക്കുവാനുള്ള അഗസ്ത്യോപദേശം, ലക്ഷ്മണൻ ശൂർപ്പണഖയുടെ നാസികയും ചെവിയും മുറിച്ച് വിവരമറിഞ്ഞ 14 രാക്ഷസന്മാരുടെ ആക്രമണവും അകമ്പനാർ എന്ന രാക്ഷസൻ ഒഴികെയുള്ളവരുടെ വധവും, ശ്രീരാമപരാക്രമത്തെക്കുറിച്ചും സീതയുടെ സാന്നദ്ധ്യത്തെക്കുറിച്ചും രാവണൻ അകമ്പനാർ നൽകുന്ന സന്ദേശം, സീതാപഹരണത്തിന് അകമ്പനാർ നൽകുന്ന പ്രോത്സാഹനം, ആകാശമാർഗ്ഗേ വന്ന് സീതയെ അപഹരിക്കുവാൻ ശൂർപ്പണഖയുടെ ഉപദേശം, രാവണ ഭീക്ഷണി ഭയന്ന് മാർദ്ദിന്റെ സഹായത്താൽ നടത്തുന്ന സീതാപഹരണം, രാവണനുമായുള്ള സംഘട്ടനത്തിൽ ജഡായുവിന്റെ പതനം, പമ്പാനദിയുടെ മുകളിലൂടെയുള്ള രാവണയാത്ര, രാക്ഷസീ-രാക്ഷസന്മാർ സീതാദേവിക്ക് നൽകുന്ന വരവേൽപ്പ്, സീതയുടെ ഏകാന്തവാസം.

സീതാവിരഹത്താൽ ദുഃഖിതനായ രാമന്റെ ജഡായുദർശനം, കബന്ധരാക്ഷസൻ ശ്രീരാമനു നൽകുന്ന ലങ്കാപുരിയുടെയും രാവണന്റെയും വിവരണം, സുഗ്രീവന്റെ സഹായത്താൽ സീതാനേഷണം നടത്താനുള്ള കബന്ധന്റെ ഉപദേശം, പമ്പാതീരത്ത് രാമലക്ഷ്മണന്മാർക്ക് ശബരി നൽകുന്ന സ്വീകരണം, സീതാനേഷണത്തിന് സുഗ്രീവസഹായം സ്വീകരിക്കുവാനുള്ള ശബരിയുടെയും ഉപദേശം.

കിഷ്കിന്ദാകാണ്ഡം : സുഗ്രീവ ദർശനാർത്ഥം രാമലക്ഷ്മണന്മാരുടെ കിഷ്കിന്ദായാത്ര, ബ്രഹ്മണരുപത്തിൽ വന്ന ഹനുമാനുമായുള്ള സംവാദം, സുഗ്രീവന്റെ മൈത്രിബന്ധസ്ഥാപനം, ബാലീസുഗ്രീവ വൈരത്തിന്റെ കഥ, ശ്രീരാമ അനുവാദത്തോടെയുള്ള ബാലീസുഗ്രീവയുദ്ധം, ബാലീവധം, കിഷ്കിന്ദാധിപതിയായി സുഗ്രീവപട്ടാഭിഷേകം, വർഷപ്തവിനുശേഷം സുഗ്രീവസമ്മേതരായി രാമലക്ഷ്മണാദികളുടെ സീതാനേഷണം, സമുദ്രം മറികടക്കാൻ ഹനുമാന് ജാംബവാൻ നൽകുന്ന പ്രോത്സാഹനം.

സുന്ദരകാണ്ഡം : ഹനുമാന്റെ ആകാശമാർഗേയുള്ള ലങ്കായാത്ര, കടലിൽ നിന്നുയർന്ന മൈനാകപർവ്വതത്തിൽ വിശ്രമിക്കാനുള്ള അഭ്യർത്ഥന നിരസിക്കുന്നത്, സുരസനും സിംഹിയും സൃഷ്ടിച്ച മാർഗതടസം നീക്കിയുള്ള ഹനുമത്യാത്ര, ലങ്കാപ്രവേശനം, അശോകവനത്തിൽ രാവണൻ സീതയെ ഭാര്യയാക്കുവാൻ നടത്തുന്ന ശ്രമം കണ്ട് രാക്ഷസകുലത്തിന് സംഭവിക്കുവാൻ പോകുന്ന സർവ്വ നാശത്തെക്കുറിച്ച് തുജ്ജഡ നൽകുന്ന മൂന്നറിയിപ്പ്, രാവണസേന ഹനുമാനെ ആക്രമിച്ച് ഇന്ദ്രജിത്തിന്റെ ബ്രഹ്മാസ്ത്രപ്രയോഗത്താൽ ഹനുമത്ബന്ധനം, ലങ്കാദഹനത്തിന്റെ സുദീർഘമായ വിവരണം, ഹനുമാന്റെ തിരിച്ചുവരവ്, സീതാദർശന സന്ദേശവുമായി ഹനുമാൻ രാമസന്നിധിയിലെത്തുന്നതിന്റെ വിവരണം.

യുദ്ധകാണ്ഡം : സുഗ്രീവന്റെ നേതൃത്വത്തിൽ വാനരസേനയോടുകൂടി ലങ്കയിലേക്കുള്ള ശ്രീരാമന്റെ പുറപ്പാട്, സേതുബന്ധനം, കത്തിക്കരിഞ്ഞ ലങ്കാപുരി കണ്ട് വിഭീഷണദുഃഖം, വിഭീഷണന്റെ അഭയസദീകരണം, രാവണദൂതനായ ശാദുലൻ നൽകുന്ന രാമസൈന്യവിവരണം, രാമസൈന്യത്തിന്റെ ലങ്കാപ്രവേശനം, സുഗ്രീവസൈന്യവും രാവണസൈന്യവുമായുള്ള യുദ്ധവിവരണം, ബ്രഹ്മാസ്ത്രത്താൽ മോഹാലസ്യപ്പെട്ട രാമസൈന്യത്തെ ഉണർത്തുന്നതിനായുള്ള ഔഷധങ്ങൾക്കുവേണ്ടി ഹിമാലയത്തിലേക്കുള്ള ഹനുമത്യാത്ര, ലക്ഷ്മണന് വിശല്യൻ നൽകുന്ന ചികിത്സ, ഇന്ദ്രജിത്, കുന്ദകർണൻ തുടർന്ന് രാവണന്റെയും വധം, ലങ്കാപതിയായി വിഭീഷണപട്ടാഭിഷേകം, സീതാ-രാമസംഗമം, സീതയുടെ അഗ്നിപരീക്ഷണം, പൃഷ്ഠപവിമാനത്തിൽ അയോദ്ധ്യയിലേക്കുള്ള യാത്രാമധ്യേ ഭരദ്വാജാശ്രമത്തിൽ ഭരതനുമായുള്ള സമാഗമം, പൃഷ്ഠപക വിമാനയാത്രയുടെ സുദീർഘമായ വിവരണം, രാമാദികളുടെ അയോദ്ധ്യാപ്രവേശനം, രാമപട്ടാഭിഷേകം, പട്ടാഭിഷേകാനന്തരം വിഭീഷണസുഗ്രീവാദികളുടെ സ്വദേശയാത്ര.

ശ്രീരാമൻ ഭരണഭാരം ഏറ്റെടുക്കുന്നതിനുശേഷമുള്ള അയോദ്ധ്യനഗരിയുടെ സവിസ്തര വിവരണം.

ഉത്തരകാണ്ഡം : അയോദ്ധ്യയിലേക്കു വരുന്ന അനേകം ഋഷിമാർക്ക് രാമൻ നൽകുന്ന സ്വീകരണം, ഋഷിമാർ വിവരിക്കുന്ന ഉപദേശങ്ങളും, കഥകളും, രാവണന്റെയും ഇന്ദ്രജിത്തിന്റെയും പൂർവ്വകാലചരിത്രം, രാവണ-യമയുദ്ധം, യക്ഷ-രാവണയുദ്ധം, ശൂർപ്പണഖ-കുംഭകർണ്ണ ചരിതം, ബലി-രാവണദർശനം, ഹനുമത്ചരിതം.

സീതയെക്കുറിച്ചുള്ള അപവാദശ്രവണം, സീതയെ വനത്തിലുപേക്ഷിക്കുവാൻ ലക്ഷ്മണൻ രാമൻ നൽകുന്ന നിർദ്ദേശം, സീതയുടെ വാത്മീകിആശ്രമവാസം, ലവണരാജ്യാധിപതിയായ മധു എന്ന അസൂര ചക്രവർത്തിയുടെ ചെയ്തികളിൽനിന്നും പ്രജകളെ മുക്തനാക്കുന്നതിന് ശത്രുഘ്നന്റെ പുറപ്പാട്, അസൂരനിഗ്രഹം, ലവണരാജ്യാധിപതിയായി ശത്രുഘ്നന്റെ പട്ടാഭിഷേകം, ശൂദ്ര സ്ത്രീയിൽ ജനിച്ച ശംഭുക്കൻ എന്ന താപസസന്നിധിയിലേക്ക് ശ്രീരാമഗമനം, അവിടെവെച്ച് രാമന്റെ അഗസ്ത്യദർശനം, അശ്വമേധയാഗം നടത്താനുള്ള തീരുമാനം, ലോഹനിർമ്മിതമായ സീതാവിഗ്രഹസാന്നിദ്ധ്യത്തിൽ അശ്വമേധയാഗാരംഭം, യാഗാശ്വത്തിന്റെ ദേശാടനം, ലക്ഷ്മണനേതൃത്വത്തിലുള്ള കുതിരയെ ലവകുശന്മാർ വാത്മീകി ആശ്രമത്തിൽവെച്ച് ബന്ധിക്കുന്നതും വാത്മീകിയുടെ ഉപദേശമനുസരിച്ച് യജ്ഞശാലയിൽ ലവകുശൻ മാരുടെ രാമായണ കഥാലാപനവും. യജ്ഞശാലയിൽ സീതയുടെ രാമദർശനം, ഭൂമിപിളർന്ന് സീതാദേവിയുടെ അന്തർദ്ദാനം, സ്വർഗത്തിൽവെച്ച് സീതയെ വീണ്ടും കാണുവാൻ സാധിക്കുമെന്ന ആശ്വാസവചനങ്ങളുമായി ഋഷിമാരുടെ രാമസാന്ത്വനം.

താപസരൂപത്തിൽ ശ്രീരാമസന്നിധിയിലേക്ക് മൃത്യുദേവനായ കാലന്റെ ആഗമനം, ശ്രീരാമ-താപസ സംവാദസമയത്ത് ദാരപാലകനായ ലക്ഷ്മണനിർദ്ദേശം വകവെക്കാതെ രാമദർശനത്തിനായി ദുർവാസ ഋഷിപ്രവേശനം, ഋഷിയുടെ ശാപം ഭയന്ന ലക്ഷ്മണന്റെ സംവാദസഭാപ്രവേശനം, താപസനു നൽകിയ വാഗ്ദാനപാലനത്തിനായി ലക്ഷ്മണ വധത്തിനു പകരമായി ലക്ഷ്മണ പരിത്യാഗം, സരയൂനദിയിൽ ലക്ഷ്മണന്റെ ദേഹത്യാഗം, അന്ത്യത്തിൽ സരയൂനദിയിൽ ശ്രീരാമദേഹത്യാഗം, രാമായണ ഇതിഹാസപഠന ശ്രവണഫലം.

വാൽമീകി രാമായണകഥാവിഷയത്തിലും വിവരണത്തിലും ദേശകാലാടിസ്ഥാനത്തിൽ ചെറിയ മാറ്റങ്ങൾ സംഭവിച്ചിട്ടുണ്ട്. രാമായണത്തിലെ പ്രസക്തമായ പല ഭാഗങ്ങളും പുരാണങ്ങളിൽ വിവരിക്കുന്നുമുണ്ട്. രാമായണകഥയുടെ സമ്പൂർണ്ണസംക്ഷ്യിതം മഹാഭാരതത്തിലും വരുന്നുണ്ട്. ഈ വിവരണങ്ങൾ പലതും വാൽമീകിരാമായണത്തിൽ നിന്നും അൽപം ഭിന്നമായതുകൊണ്ടാണ് ചിലപ്പോൾ ശ്രീരാമകഥാപ്രവചനത്തിൽ വ്യത്യാസം വരുന്നത്.

മഹാഭാരതം

ലോക സാഹിത്യഗ്രന്ഥങ്ങളിൽ ഏറ്റവും വലിയ കൃതിയത്രെ മഹാഭാരതം. രണ്ടു പുരാതന ഇതിഹാസഗ്രന്ഥങ്ങളായ ഇലിയഡും, ഒഡിസിയും ഒരുമിച്ചു ചേർത്താൽ മഹാഭാരതത്തിന്റെ എട്ടിലൊന്നു വലിപ്പം മാത്രമേ അതിനുണ്ടാകുകയുള്ളൂ. വേദവ്യാസൻ മഹാഭാരതം ശിഷ്യനായ വൈശമ്പായനന് ഉപദേശിക്കുകയും അദ്ദേഹത്തിൽ നിന്നും പരീക്ഷിത്ത് മഹാരാജാവിന്റെ പുത്രനായ ജനമേജയൻ നടത്തുന്ന സർപ്പസത്രത്തിൽ, ജനമേജയന് വിവരിച്ചുകേൾപ്പിക്കുക യുമാണ് ചെയ്തിരിക്കുന്നത്. ഇക്കഥയാകട്ടെ നൈമിഷാരണ്യത്തിലെ സുതമഹർഷിയിൽ നിന്നും ശൗനകാദിമഹർഷിമാർക്ക് വിവരിക്കുന്ന വിധത്തിലാണ് അവതരണം.

ബൃഹത്തായ 18 പർവ്വങ്ങളടങ്ങുന്നതാണ് മഹാഭാരതം. ശ്രീകൃഷ്ണ ചരിതമടങ്ങുന്ന 19-ാം പർവ്വം ഹരിവംശപർവ്വം പ്രത്യേകമായി ഗണിക്കപ്പെടുന്നു. ഇത്രയും പർവ്വങ്ങളെ അനേകം ഉപപർവ്വങ്ങളായും ഇവയെ വീണ്ടും അദ്ധ്യായങ്ങളായും ഭാഗിച്ചിട്ടുണ്ട്. രണ്ടായിരത്തിൽപരം അദ്ധ്യായങ്ങളുള്ള വ്യാസമഹാഭാരതത്തിൽ ഒരു ലക്ഷത്തി ഇരുപത്തയ്യായിരത്തോളം ശ്ലോകങ്ങളാണുള്ളത്. തർജ്ജമ ചെയ്യപ്പെടുമ്പോഴും വിവിധ ദേശങ്ങളിൽ മഹാഭാരതം പ്രസിദ്ധീകരിക്കുമ്പോഴും ശ്ലോകസംഖ്യകളിൽ ചില മാറ്റങ്ങൾ വരുന്നതായി കണ്ടിട്ടുണ്ട്.

മഹാഭാരതത്തിലെ 18 പർവ്വങ്ങൾ യഥാക്രമം ആദിപർവ്വം, സഭാപർവ്വം, വനപർവ്വം, വിരാടപർവ്വം, ഉദ്യോഗപർവ്വം, ഭീഷ്മപർവ്വം, ദ്രോണപർവ്വം, കർണ്ണപർവ്വം, ശല്യപർവ്വം, സൗപ്തികപർവ്വം, സ്ത്രീപർവ്വം, ശാന്തിപർവ്വം, അനുശാസനപർവ്വം, അശ്വമേധപർവ്വം, ആശ്രമവാസികാപർവ്വം, മൗസലപർവ്വം, മഹാപ്രസ്ഥാനപർവ്വം, സ്വർഗാരോഹണപർവ്വം എന്നിവയാണ്. പർവ്വക്രമത്തിൽ മഹാഭാരതകഥ ഇപ്രകാരമാണ്.

ആദിപർവ്വം : പതിനെട്ട് ഉപപർവ്വങ്ങളിലായി 248 അദ്ധ്യായങ്ങളാണ് ആദിപർവ്വത്തിലുള്ളത്. വ്യാസവിവരണപ്രകാരം മഹാഗണപതിയുടെ മഹാഭാരത രചന, ഭാരത കഥാസംഗ്രഹം, തുടർന്ന് കഥാരംഭം, പൗഷ്യ രാജസന്നിധിയിലേയ്ക്ക് ഒരു കുണ്ഡലം ഗുരുദക്ഷിണയായി

കൊണ്ടുപോയ ഉത്തമമഹർഷിയിൽ നിന്ന് തക്ഷകന്റെ കൃണ്ഡലാപഹരണം, തക്ഷകനിൽനിന്ന് കൃണ്ഡലം വീണ്ടെടുത്ത് മഹർഷി നടത്തുന്ന ഗുരുദക്ഷിണ സർപസത്രത്തിലൂടെ തക്ഷകന്റെ വംശനാശം വരുത്തുവാൻ ഇനമേജയ രാജനോട് ഉത്തമന്റെ അഭ്യർത്ഥന.

നായാട്ടിനുപോയ പരീക്ഷിത് മഹാരാജൻ ഉന്നം വെച്ച മാൻ അപ്രത്യക്ഷമായപ്പോൾ രാജൻ, മാൻപോയവഴി ഏതെന്ന് ധ്യാനത്തിലിരിക്കുന്ന ശമീകമഹർഷിയോടന്വേഷിക്കുന്നു. മനുപടി ലഭിക്കാത്തതിനാൽ ചത്ത പാമ്പിന ഋഷിയുടെ കഴുത്തിലിടുന്നു, പിതാവിനെ അപമാനിച്ചതിൽ കുപിതനായ ഋഷിപുത്രൻ ശൃംഗി, പരീക്ഷിത്രാജാവ് സർപദംശനമേറ്റ് മരിക്കുമെന്ന് ശപിക്കുന്നു. സർപദംശത്തിന് പ്രതികാരഗനിയുമായി പരീക്ഷിത്തിന്റെ പുത്രൻ ഇനമേജയൻ സർവ്വ സർപ്പങ്ങളുടെയും വംശനാശത്തിനായി യാഗമാരംഭിക്കുന്നു. സർപ്പസത്രത്തിൽ പാണ്ഡവ-കൗരവാദികളുടെ കഥാവിവരണം, ആദിത്യവംശത്തിലെ ശകുന്തള-യയാതി-ഭീഷ്മ-ധൃതരാഷ്ട്ര-പാണ്ഡു-വിദുരാദികളുടെ ഇനനകഥകൾ, പാണ്ഡവ - കൗരവാദികളുടെ ഇനനം-ബാല്യം-വിദ്യാഭ്യാസം-പരസ്പരകലഹം, കലഹത്തെക്കുറിച്ചുള്ള ധൃതരാഷ്ട്രവിലാപം, ഗുരുജനങ്ങളായാലും ബന്ധുക്കളായാലും രാജ്യാധികാരിക്കെതിരായി നിന്നാൽ അവരെ നശിപ്പിക്കണമെന്ന കണികനെന്ന മന്ത്രി, ധൃതരാഷ്ട്രർക്കു നൽകുന്ന ഉപദേശം, പാണ്ഡവർ എതിരായി നിന്നാൽ അവരെ നശിപ്പിക്കണമെന്ന കണിക ഉപദേശം. പാണ്ഡവർക്കെതിരെ കൗരവരുടെ ദേഷ്യപ്രകടനം, പാണ്ഡവരുടെ വാരണാവതയാത്ര, ഹിഡുംബവധം, ഘടോൽകച ഇനനം, ബകവധം, പാണ്ഡവദേശത്ത് വസിഷ്ഠദർശനം, ദ്രൗപതീവിവാഹം, തദവസരത്തിൽ ശ്രീകൃഷ്ണസമ്മാനദാനം, അർജ്ജുനന്റെ സുഭദ്രാഹരണം, അഗ്നിയിൽ നിന്ന് അർജ്ജുനന്റെ ഗാണ്ധീവസീകരണം, പാണ്ഡവരുടെ മയദർശനം, ഇവയാണ് ആദിപർവ്വത്തിലെ കഥാഭാഗം.

സഭാപർവ്വം : പത്ത് ഉപ പർവ്വങ്ങളായിട്ടാണ് സഭാപർവ്വം വിഭജിച്ചിരിക്കുന്നത്. അസുരശിൽപ്പിയായ മയന്റെ പാണ്ഡവർക്കുള്ള സഭാനിർമ്മാണം, കൃഷ്ണൻ - പാണ്ഡവർ-സുഹൃത്തുക്കൾ എന്നിവരുടെ സഭാപ്രവേശനം, സഭാമഹത്വ വിവരണം, സഭയിൽ പാണ്ഡവരുടെ രാജസൂയയാഗം, അസുരരാജസന്നിധിയിൽ ദന്ദയുദ്ധത്തിലൂടെ ജരാസന്ധവധം, രാജസൂയയാഗത്തിന്റെ ഭാഗമായി പാണ്ഡവരുടെ നാലുദിക്കി

ലേക്കുള്ള ജൈത്രയാത്രയും ദിഗ്വിജയവും, യാഗാവസരത്തിലെ ശ്രീകൃഷ്ണപൂജ ദർശിച്ച് ശിശുപാലന്റെ അവഹേളനം, ശ്രീകൃഷ്ണൻ നടത്തുന്ന ശിശുപാലവധം, പാണ്ഡവസഭയിൽ ദുര്യോധനനുണ്ടാകുന്ന സ്ഥലഭ്രംശം കണ്ട് പാണ്ഡാലിയുടെ പൊട്ടിച്ചിരി, ശകുനിയുടെ ഉപദേശപ്രകാരം കുരുപാണ്ഡവരുടെ ചുതുകളി, കള്ളക്കളിയിലൂടെ ദുര്യോധനജയം, ചുതുകളിയിൽ പണയംവെച്ച പാണ്ഡാലിയെ പാണ്ഡവസഭയിൽ വെച്ച് ചിരിച്ചവഹേളിച്ചതിന് വസ്ത്രാക്ഷേപം നടത്തി ആക്ഷേപിക്കുന്നു. ദുര്യോധനന്റെ ദാസിയാകുവാൻ പാണ്ഡാലിയോട് കർണന്റെ അവഹേളനരൂപത്തിലുള്ള ഉപദേശം, കൗരവസഭയിൽ കണ്ട ദുഷ്ടകൃത്യങ്ങൾ വിവരിച്ച് ഗാന്ധാരിയും വിദുരനും പാണ്ഡവരെ മോചിപ്പിക്കുവാൻ ധൃതരാഷ്ട്രർക്ക് നൽകുന്ന ഉപദേശം, ഇന്ദ്രപ്രസ്ഥത്തിലേക്കു തിരിച്ച പാണ്ഡവരെ വീണ്ടും ചുതിനു ക്ഷണിച്ച് പരാജയപ്പെടുത്തി 12 വർഷം വനവാസയാത്രക്കയക്കുന്നതുമാണ് ഈ പർവ്വത്തിലെ കഥാസാരം.

വനപർവ്വം : 22 ഉപ പർവ്വങ്ങളിലായി 315 അധ്യായങ്ങളാണിതിലുള്ളത്. പാണ്ഡവരുടെ കാമുകവനയാത്ര, പാണ്ഡവരെ വധിക്കുവാൻ ദുര്യോധനാദികൾ നടത്തുന്ന ശ്രമം, പാണ്ഡവരുടെ മഹത്വം വർണ്ണിക്കുവാൻ വിദുരൻ വിവരിക്കുന്ന കിർമ്മീര രാക്ഷസവധ ചരിതം, വനത്തിൽവെച്ച് കൃഷ്ണദർശനം, അനേകം മഹർഷിമാർ പാണ്ഡവർക്ക് നൽകുന്ന ധർമ്മോപദേശം, ശിവതപസിലൂടെ അർജ്ജുനന്റെ പാശുപതാസ്ത്ര സ്വീകരണം, ബൃഹദശ്വൽ പാണ്ഡവർക്ക് വിവരിക്കുന്ന നളചരിതകഥ, ഭാരതത്തിലെ പുണ്യക്ഷേത്രങ്ങൾ, നദികൾ എന്നിവയെക്കുറിച്ച് നാരദൻ നൽകുന്ന സുദീർഘവിവരണം, പാണ്ഡവാദികളുടെ സുദീർഘമായ അനേകം തീർത്ഥയാത്രകൾ, അഗസ്ത്യ-ഋഷ്യശൃംഗ തുടങ്ങിയ പ്രസിദ്ധരായ അനവധി ഋഷ്യന്മാരുടെ ചരിതവർണ്ണനം, പാണ്ഡവരുടെ കുബേരരാജധാനീവാസം, ഇന്ദ്രലോകത്ത് നിന്ന് അർജ്ജുനന്റെ വരവ്, മാർക്കണ്ഡേയമുനി ദർശനം, അനേകം മഹർഷിമാരെക്കുറിച്ചും രാജവംശത്തെക്കുറിച്ചും മാർക്കണ്ഡേയൻ നൽകുന്ന ഉപദേശം, വനത്തിലൂടെ യാത്രചെയ്ത കൗരവാദികളെ ഗന്ധർവാദികളിൽ നിന്ന് പാണ്ഡവർ മോചിപ്പിക്കുന്ന സംഭവം അറിഞ്ഞ ഭീഷ്മരുടെ സദുപദേശം, ദുര്യോധനന്റെ വൈഷ്ണവയാഗം, പാണ്ഡവർക്ക് വ്യാസൻ നൽകുന്ന സാരോപദേശം, പാണ്ഡാലിയെ അപഹരിച്ച രാക്ഷസന്മാരെ ഭീമൻ വധിക്കുന്നത്, പാണ്ഡവരെ ആശ്വസിപ്പിക്കുവാൻ മാർക്കണ്ഡേയൻ

നൽകുന്ന സുദീർഘമായ രാമായണകഥയും, സത്യവാൻ സാവിത്രി കഥയും, കർണ്ണൻ തന്റെ കവചം ബ്രാഹ്മണരൂപത്തിൽ വന്ന ഇന്ദ്രനു ദാനം ചെയ്തകഥ, അനുവാദമില്ലാതെ യക്ഷസരസിൽ നിന്ന് ജലപാനം നടത്തിയ പാണ്ഡവസഹോദരങ്ങൾക്കുണ്ടായ സംഭവവിവരണം, എന്നീ കഥാഭാഗം ഈ പർവ്വത്തിൽ വിവരിക്കുന്നു.

വിരാടപർവ്വം : പാണ്ഡവരുടെ വനവാസമാണ് 72 അദ്ധ്യായ വിഷയങ്ങൾ. വിരാടരാജസന്നിധിയിൽ പാണ്ഡവരുടെ അജ്ഞാതവാസം, പാണ്ഡാലിയെ അപഹരിച്ച കീചകവധം, ത്രിശർത്ത രാജാവിന്റെ വിരാടദേശാക്രമണം, വിരാടദേശം ആക്രമിച്ച ദുര്യോധന സേനയെ വേഷ്ഠപ്രച്ഛന്നരായ പാണ്ഡവർ പരാജയപ്പെടുത്തുന്നു. അജ്ഞാതവാസത്തിനുശേഷം വിരാടരാജപുത്രി ഉത്തരയെ അർജ്ജുനപുത്രൻ അഭിമന്യു വിവാഹം കഴിക്കണമെന്ന ഭൃതമിക്കുന്നു. വിരാടപർവ്വത്തിലെ കഥാസാരം ഇത്രയുമാണ്.

ഉദ്യോഗപർവ്വം : പത്ത് ഉപ പർവ്വങ്ങളിലായി 198 അദ്ധ്യായങ്ങളാണ് ഈ പർവ്വത്തിലുള്ളത്. വനവാസം കഴിഞ്ഞ പാണ്ഡവർക്ക് ഇന്ദ്രപ്രസ്ഥം തിരിച്ചു നൽകണമെന്ന ബ്രാഹ്മണദൂതസന്ദേശം, തുടർന്ന് പാണ്ഡവരുടെ അവകാശം നേടുവാൻ യുദ്ധം ചെയ്യുവാനും സന്നദ്ധരാണെന്ന കൃഷ്ണസന്ദേശം, പാണ്ഡവ-കൗരവപക്ഷങ്ങളുടെ യുദ്ധസന്നാഹം, യാദവസൈന്യം വേണമെന്ന കൃഷ്ണനോടുള്ള കൗരവ അഭ്യർത്ഥന, യുദ്ധം ഒഴിവാക്കാനായി കൗരവസഭയിലേയ്ക്ക് ശ്രീകൃഷ്ണ ദൂത്, കൗരവസഭയിൽ ശ്രീകൃഷ്ണസീകരണവും മഹർഷിമാരുടെ കൃഷ്ണമാഹാത്മ്യവർണനവും, കൗരവദുഷ്ടാധ്യം ആപത്തു വരുത്തുമെന്ന് ഋഷിമാരുടെ ഉപദേശം, കൃഷ്ണനെ പിടിച്ചുകെട്ടുവാനുള്ള ദുര്യോധനഭീഷണി, കൃഷ്ണന്റെ വിശ്വരൂപദർശനം, യുദ്ധത്തിന് തയ്യാറാകുവാൻ ധർമ്മപുത്രർക്ക് കുന്തിയുടെ സന്ദേശം, പാണ്ഡവപക്ഷം ചേരുവാൻ കർണ്ണനോട് കുന്തിയുടെ അഭ്യർത്ഥന, ശ്രീകൃഷ്ണനേതൃത്വത്തിൽ പാണ്ഡവസൈന്യസമുജ്ജീകരണം.

ഇരുപക്ഷസൈന്യങ്ങളുടെയും കൂരുക്ഷേത്രപ്രവേശനം, ബലഭദ്രന്റെ തീർത്ഥയാത്ര, ദിവ്യദൃഷ്ടിയിലൂടെ സഞ്ജയന്റെ യുദ്ധ വിവരണം, കൗരവമുഖ്യരെക്കുറിച്ച് ഭീഷ്മർ നൽകുന്ന വിവരണം, ശിഖണ്ഡിയുടെ പൂർവ്വജന്മകഥ - ഇത്രയുമാണ് ഉദ്യോഗ പർവ്വകഥാസാരം.

ഭീഷ്മപർവ്വം : നാല് ഉപപർവ്വങ്ങളായി 122 അദ്ധ്യായങ്ങളിൽ ഭീഷ്മ പിതാമഹന്റെ സേനാനായകത്വത്തിൽ നടക്കുന്ന യുദ്ധവിവരണ

മാണി പർവ്വം. ദിവ്യദൃഷ്ടിയാൽ സഞ്ജയൻ നൽകുന്ന വിവരണം, ഭാരതഭൂമിയുടെ വിവരണം, യുദ്ധഭൂവർണനം, ഇരു സേനകളുടെയും ശക്തന്മാരുടേയും വിസ്തരിച്ചുള്ള വിവരണം, ശ്രീകൃഷ്ണൻ നൽകുന്ന ഗീതോപദേശം, 9-ാം ദിവസം അർജ്ജുന ശരങ്ങളേറ്റ് ഭീഷ്മർ ശരശയ്യയിൽ കിടക്കുന്നതുവരെ നടക്കുന്ന യുദ്ധത്തിന്റെ സുദീർഘമായ വിവരണം, ദേഹത്യാഗത്തിന് ഉത്തരായണവും പ്രതീക്ഷിച്ചുകൊണ്ട് ഭീഷ്മരുടെ ശരശയ്യാശയനം.

ദ്രോണപർവ്വം : എട്ട് ഉപപർവ്വങ്ങളിലായി 204 അദ്ധ്യായങ്ങളിൽ ദ്രോണനേതൃത്വത്തിലെ യുദ്ധവിവരണം, ഭയങ്കരമായ യുദ്ധം, യുദ്ധത്തിൽ വധിക്കുന്നവരുടെയും വധിക്കപ്പെടുന്നവരുടെയും വിവരണം, ധൃതരാഷ്ട്രവിലാപം, അസ്ത്രങ്ങളുടെ ചരിതം, അഭിമന്യുവധം, ജയദ്രഥവധം, പുത്രശോകത്താൽ തളർന്ന ദ്രോണന്റെ വധം.

കർണ്ണപർവ്വം : ഈ പർവ്വത്തിൽ 97 അദ്ധ്യായങ്ങളിലായി ഉപപർവ്വങ്ങളില്ലാതെ കർണ്ണനേതൃത്വത്തിലുള്ള യുദ്ധവിവരണം നൽകുന്നു. യുദ്ധത്തിൽ മരിച്ച ഇരുപക്ഷത്തിലെയും പ്രധാനികളുടെ ചരിത്രം സഞ്ജയൻ ധൃതരാഷ്ട്രർക്ക് കേൾപ്പിക്കുന്നു. തുടർന്ന് 16-ാം ദിവസയുദ്ധവിവരണം, ശല്യരുടെ കർണ്ണസാരഥ്യം, ദുശ്ശാസനവധം തുടർന്ന് കർണ്ണശിരഃചേദനം.

ശല്യപർവ്വം : മൂന്ന് ഉപപർവ്വങ്ങളിലായി 65 അദ്ധ്യായങ്ങളിൽ ശല്യരുടെ സേനാനായകത്വത്തിലുള്ള യുദ്ധവിവരണമാണ് വിഷയം. പാണ്ഡവരുമായി സന്ധിയാണ് ഉത്തമമെന്ന കൃപരുടെയും അശ്വത്ഥാമാവിന്റെയും ഉപദേശം സ്വീകരിക്കാതെ ശല്യരുടെ നേതൃത്വത്തിലുള്ള യുദ്ധം, 18-ാം ദിവസയുദ്ധത്തിൽ ധർമ്മപുത്രൻ നടത്തുന്ന ശല്യവധം, കൗരവസൈന്യപലായനം, ദുരോധനന്റെ പലായനം, ദുര്യോധനനുമായി പാണ്ഡവരുടെ അവസാനയുദ്ധം, ഗദായുദ്ധത്തിൽ ദുര്യോധനപരാജയം, തീർത്ഥയാത്ര കഴിഞ്ഞെത്തിയ ബലരാമന്റെ യാത്രാവിവരണം.

സൗപ്തികപർവ്വം : രണ്ട് ഉപപർവ്വങ്ങളിലായി 18 അദ്ധ്യായങ്ങളാണിതിലുള്ളത്. രാത്രയിൽ ഉറങ്ങിക്കിടന്ന പാണ്ഡവരെ അശ്വത്ഥാമാവിന്റെ നേതൃത്വത്തിൽ ആക്രമിക്കുന്നു. പാണ്ഡവവിരരിൽ ചിലരുടെ വധം. ഗംഗാതടത്തിൽവെച്ച് ഭീമ-അശ്വത്ഥാമായുദ്ധം, യുദ്ധാന്ത്യത്തിൽ വ്യാസന്റെ ശാന്തിക്കുള്ള അഭ്യർത്ഥന, അശ്വത്ഥാമാവിന്റെ വനവാസം.

സ്ത്രീപർവ്വം : രണ്ട് ഉപപർവ്വങ്ങളാണിതിലുള്ളത്. ധൃതരാഷ്ട്ര
വിലാപം, യാദവവംശത്തിന്റെ സർവ്വനാശത്തിന് ഗാന്ധാരിശാപം,
ധൃതരാഷ്ട്രരുടെ ഭീമാലിംഗനം, 27 അദ്ധ്യായങ്ങളിലെ കഥാസാര
മിതാണ്.

ശാന്തിപർവ്വം : സുദീർഘമായ 366 അദ്ധ്യായങ്ങൾ രണ്ടുപർവ്വങ്ങളി
ലായി വിഭജിച്ചിരിക്കുന്നു. വാനപ്രസ്ഥത്തിനൊരുങ്ങിയ ധർമ്മപുത്രരെ
രാജ്യഭാരം ഏൽപ്പിക്കാൻ മഹർഷിമാർ നൽകുന്ന ഉപദേശം,
പാണ്ഡവരുടെ ഹസ്തിനപുരപ്രവേശനം, ധർമ്മപുത്ര രാജാഭിഷേകം,
രാജ്യഭാരത്തെക്കുറിച്ചും രാജാവ് അറിഞ്ഞിരിക്കേണ്ട
സർവ്വധർമ്മതത്വങ്ങളും തത്വശാസ്ത്രങ്ങളും ചേർത്ത് ഭീഷ്മർ
നൽകുന്ന സുദീർഘമായ ഉപദേശം.

ആനുശാസനപർവ്വം : രണ്ടു പർവ്വങ്ങളിലായി 168
അദ്ധ്യായങ്ങളടങ്ങുന്നതാണ് ഈ പർവ്വം. ഭീഷ്മരുടെ ഉപദേശം,
വർണ്ണധർമ്മം, കർമ്മഫലം, പാപങ്ങൾ, ഗൃഹ്യകർമ്മങ്ങൾ,
ദാനമഹത്വം, യജ്ഞമഹത്വം, ഉപാസനാവിധികൾ, ഭക്ഷ്യ
അഭക്ഷ്യദ്രവ്യങ്ങൾ, ധർമ്മതത്വം, പുത്രധർമ്മം, നിതിസാരം,
ആശ്രമധർമ്മം, പുരോഹിത ധർമ്മം, ഭരണരീതികൾ, ധർമ്മയുദ്ധം,
സൈന്യസന്നാഹം, ദണ്ഡനീതി, ജീവാത്മപരമാത്മതത്വം, ഋഷിമഹത്വം,
ധ്യാനമഹത്വം, യുഗധർമ്മം, ബ്രഹ്മപ്രളയം തുടങ്ങി അനവധി
വിഷയങ്ങളാണ് ഭീഷ്മോപദേശത്തിൽ വരുന്നത്. തുടർന്ന്
ഭീഷ്മാചാര്യരുടെ മൃത്യു വിവരണം.

അശ്വമേധികാപർവ്വം : പ്രഗൽഭരായ സർവ്വരും വധിക്കപ്പെട്ടതോർത്ത്
രുഃഖിക്കുന്ന ധർമ്മപുത്രരെ ആശ്വസിപ്പിക്കുന്നത്, ശ്രീകൃഷ്ണന്റെ
ദാരകായാത്ര, യാത്രക്കുമുമ്പ് ധർമ്മപുത്രർക്ക് കൃഷ്ണൻ നൽകുന്ന
സുദീർഘമായ ഉപദേശം, ദാരകയിലെത്തിയ കൃഷ്ണൻ വസുദേവർക്ക്
നൽകുന്ന ഭാരതയുദ്ധവിവരണം, ധർമ്മപുത്രരുടെ അശ്വമേധയാഗം,
അശ്വമേധയാഗത്തെ പൂർത്തിയാക്കാനുള്ള ഒരു കീരിയുടെ വിവരണം,
കീരിയുടെ പൂർവ്വജന്മകഥ, ഇവയാണ് 92 അദ്ധ്യായവിഷയങ്ങൾ.

ആശ്രമവാസികപർവ്വം : മൂന്ന് ഉപപർവ്വങ്ങളിലായി 39
അദ്ധ്യായങ്ങളടങ്ങുന്നതാണ് ആശ്രമവാസികപർവ്വം. ധൃതരാഷ്ട്രരുടെ
ഹിതമനുസരിച്ചുള്ള പാണ്ഡവരുടെ ഭരണം, ധൃതരാഷ്ട്രരുടെ
വനവാസം, വനവാസത്തിനുമുമ്പുള്ള ധർമ്മോപദേശം, ശതയുഗപ്രശമ
ത്തിൽ ധൃതരാഷ്ട്രരുടെ തപസ്, വ്യാസന്റെ വിദൂരചരിതവർണനം,
ഗാന്ധാരിയുടെ ആഗ്രഹപ്രകാരം കുരുക്ഷേത്രത്തിൽ മരിച്ചവരെ

ഗംഗാതടത്തിൽ വ്യാസൻ കാണിച്ചുകൊടുക്കുന്നു. കാട്ടുതീയിൽപെട്ട ധൃതരാഷ്ട്രാദികളുടെ മരണം, ധർമ്മപുത്രൻ നടത്തുന്ന അന്ത്യകർമ്മങ്ങൾ.

മൗസലപർവ്വം : എട്ട് അദ്ധ്യായങ്ങൾ മാത്രമടങ്ങുന്നതാണ് ഈ പർവ്വം. മഹർഷിമാരുടെ ശാപത്താൽ സാംബന്റെ ഗർഭത്തിൽ പിറന്ന ദണ്ഡനിമിത്തമുള്ള യാദവവംശനാശം, യാദവനാശത്തെക്കുറിച്ച് ദാരുകന്റെ സന്ദേശം, ശ്രീകൃഷ്ണ ബലരാമ വാനപ്രസ്ഥം, ദ്വാരകയിൽ അവശേഷിക്കുന്നവരുമായി അർജ്ജുനന്റെ ഹസ്തിനപുരയാത്ര.

മഹാപ്രസ്ഥാനികപർവ്വം : മൂന്ന് അദ്ധ്യായങ്ങൾ മാത്രമുള്ള ഈ പർവ്വത്തിൽ പാണ്ഡവരുടെ മഹാപ്രസ്ഥാനം വിവരിക്കുന്നു. മഹാപ്രസ്ഥാന യാത്രാമധ്യേ പാണ്ഡവസോദരരുടെ പതനം, ധർമ്മപുത്രരുടെ സ്വർഗഗമനം.

സ്വർഗാരോഹണപർവ്വം : പാണ്ഡവ-കൗരവാദികളുടെ സ്വർഗ വാസമാണ് 5 അദ്ധ്യായങ്ങളിലെ വിവരണം. ദുര്യോധനാദികളുടെ സ്വർഗവാസം, പാണ്ഡവരുടെ മായാനരകവാസം, ദേവഗംഗയിൽ മുങ്ങിയ ധർമ്മപുത്രരുടെ ദിവ്യസ്ഥാന ലബ്ധി.

ഇകഥകൾ കേട്ട ജയമേജയൻ വൈശമ്പായനനെ വണങ്ങി സസന്തോഷം രാജ്യപാലനം ചെയ്യുന്നു.

ഭാരതീയ ആത്മീയ-വൈദിക-ഭൗതിക-ധർമ്മശാസ്ത്രങ്ങളുടെ ജീവിതാനുഭവത്തിലൂടെയുള്ള പ്രായോഗികവിവരണം മഹാഭാരതത്തിൽ കാണാം. യാഗകർമ്മങ്ങൾ, ഉപനിഷത്തിലെ തത്വശാസ്ത്രങ്ങൾ, പുരാണങ്ങളിലെ കഥകൾ, സ്മൃതികളിലെ രാജ്യപരിപാലന നിയമങ്ങൾ, വേദാംഗങ്ങളിലെ പ്രായോഗിക വിവരണങ്ങൾ, അർത്ഥശാസ്ത്രത്തിലെ രാജ്യനീതി, ധനുർവേദത്തിലെ യുദ്ധവിവരണം, എല്ലാം വസ്തുനിഷ്ഠമായി ചൈതന്യവത്തായി കുരുപാണ്ഡവചരിത്രങ്ങളിൽ വിവരിക്കുന്നു. നന്മതിന്മകളുടെ ശക്തിയും അശക്തിയും, അന്ത്യത്തിൽ നന്മകളുടെ സമ്പൂർണ്ണവിജയവും ഉത്ഘോഷിക്കുന്ന ജീവിതചൈതന്യവത്തായ കഥയത്രെ വ്യാസമഹാഭാരതം. ഏതാണ്ടെല്ലാ ഭാരതീയ കഥാശ്രോതസ്സുകൾക്കും ഈ ആധുനിക കാലഘട്ടത്തിൽ പോലും ഒരിക്കലും വറ്റാത്ത നീരുറവയാണ് മഹാഭാരതം.

ഗ്രന്ഥരചയിതാവിനെക്കുറിച്ച്

തൃപ്പൂണിത്തുറയിൽ 20, നവംബർ 1955ൽ ജനനം. ബിരുദാനന്തര ബിരുദം, എം.എസ്സി കെമിസ്ട്രി (1978), എം.എസ്സി ഫാർമസി (1979), എം.എ. സോഷ്യോളജി (1985), എന്നീ വിഷയങ്ങളിലെടുത്ത്, ജേർണലിസത്തിൽ ബിരുദവും (1987) ബയോ കെമിസ്ട്രിയിൽ പി.എച്ച്.ഡിയും (1985) നേടി. 1982 മുതൽ തിരുവനന്തപുരത്ത് റീജിയണൽ റിസർച്ച് ലാബറട്ടറി (സി.എസ്.ഐ.ആർ) യിൽ ശാസ്ത്രജ്ഞനായി പ്രവർത്തിക്കുന്നു. ഗവേഷണ രംഗത്തെ നേട്ടങ്ങൾക്ക് 1985 ലെ ഡി.വി.സ്‌മാരക പുരസ്കാരം, 1988ലെ ഗാർഡൻ പുരസ്കാരം, 1990ലെ ധിംഗ്ര സ്‌മാരക സ്വർണമെഡൽ, 1993 ലെ ഡി.വി. സ്‌മാരക പുരസ്കാരം എന്നിവയും ലഭിച്ചിട്ടുണ്ട്. ഭാരതീയ ചിന്താധാരകളെ ശാസ്ത്രീയമായി വ്യാഖ്യാനിച്ചെഴുതിയ ഗ്രന്ഥങ്ങൾക്ക് 1996-ലെയും 1997 ലെയും രാഘവേന്ദ്ര സ്‌മാരക പുരസ്കാരവും, ഭാരതീയ ജ്യോതിശാസ്ത്ര പഠനത്തിന് ജ്യോതിഷ ചുഡാമണിസ്ഥാനവും ലഭിച്ചിട്ടുണ്ട്. ശാസ്ത്രം ജനകീയവൽക്കരിക്കുന്നതിനുള്ള സാമൂഹ്യ പ്രവർത്തനത്തിന് കേന്ദ്രശാസ്ത്ര സാങ്കേതിക വകുപ്പിന്റെ എൻ.സി.എസ്.ടി.സി ഫെല്ലോഷിപ്പും (1988) നേടുകയുണ്ടായി. കനേഡിയൻ ഇന്റർനാഷണൽ ഡവലപ്മെന്റ് ഏജൻസിയുടെ 1993 ലെ ഗവേഷണത്തിനുള്ള അന്താരാഷ്ട്ര CIDA ഫെല്ലോഷിപ്പും സമ്മാനിക്കപ്പെട്ട് ഡോ. ഗോപാലകൃഷ്ണൻ കാനഡയിലും, അമേരിക്കയിലും ശാസ്ത്ര ഗവേഷണം നടത്തിയിട്ടുണ്ട്. ശാസ്ത്രീയ, സാമൂഹ്യ-ആത്മീയ മണ്ഡലങ്ങളിൽ അനേകം പ്രഭാഷണങ്ങളും, ലേഖനങ്ങളും, നാൽപ്പത് പുസ്തകങ്ങളും സംഭാവനയായിട്ടുണ്ട്. ഭാരതീയ ശാസ്ത്ര പൈതൃക പഠനത്തിന് നൽകിയ സംഭാവനയ്ക്ക് ഭാരതീയ സംസ്കൃതിരത്ന ബഹുമതിയും (2001), ദേശീയ സംസ്കൃതവിദ്യാപീഠം (Deemed University) ഡി.ലിറ്റ് ബിരുദവും (2002) നൽകി ആദരിച്ചു. ഭാരതീയ ചിന്താധാരകളിലെ ശാസ്ത്രീയ തത്വങ്ങൾ പഠിച്ച് പ്രചരിപ്പിക്കുന്നതിനായി ആരംഭിച്ച ഇന്ത്യൻ ഇൻസ്റ്റിറ്റ്യൂട്ട് ഓഫ് സയന്റിഫിക് ഹെറിറ്റേജിന്റെ ഹോണററി ഡയറക്ടർ കൂടിയാണ് ഗ്രന്ഥകർത്താവ്.

ഭാരതീയ ധർമ്മ സംസ്കൃതിയുടെ ആധാരങ്ങളായ
 ജക്-യജുസ്-സാമ-അഥർവ വേദശാഖാഗ്രന്ഥങ്ങൾ
 ജക്-യജുസ്-സാമ-അഥർവ വേദീയ ബ്രാഹ്മണങ്ങൾ
 ജക്-യജുസ്-സാമ-അഥർവ വേദീയ ആരണ്യകങ്ങൾ
 ജക്-യജുസ്-സാമ-അഥർവ വേദീയ ഉപനിഷത്തുകൾ
 ശിക്ഷ-നിരൂക്ത-ഛന്ദസ്ശാസ്ത്ര-വ്യാകരണ-ജ്യോതിഷ
 ശ്രൗത-സൂൽവ-ഗൃഹ്യ-ധർമ്മ സൂത്രാദി വേദാംഗങ്ങൾ
 അർത്ഥശാസ്ത്ര-ധനുർവേദ-ഗന്ധർവവേദ-ആയുർവേദ-
 കാമശാസ്ത്ര-നാട്യശാസ്ത്ര-ശിൽപവേദാദി ഉപവേദങ്ങൾ
 ന്യായ-യോഗ-വൈശേഷിക-സാംഖ്യാദിഷഡ് ദർശനങ്ങൾ
 സ്മൃതി-മഹാപുരാണ-ഉപപുരാണ-ഇതിഹാസങ്ങൾ

എന്നിവയുടെ ആധികാരിക സമ്പൂർണ്ണ സംഗ്രഹം

ഭാരതീയ വിചാരധാരയെക്കുറിച്ച്.....

.....വേദങ്ങളിലാദിച്ച് ഇതിഹാസപര്യന്തമുള്ള ഇത്രയും വസ്തുതകൾ
 ക്രോഡീകരിക്കാൻ അശ്രാന്ത പരിശ്രമം നടത്തിയ ഗ്രന്ഥകർത്താവ്
 അദിനന്ദനീയമാണ്....

ഡോ. എം. സാംബശിവൻ, FRS
 നൂറോ സർജൻ

ചെയ്യപ്പെടേണ്ട മഹത് കർമ്മവും ചെയ്തു തീർത്തിരിക്കുന്നു....

സ്വാമി സത്യാനന്ദസരസ്വതി,
 ചേങ്കോട്ടുകോണം, ആശ്രമരാധിപതി

.....അതിബൃഹത്തും, അത്യുഗാധവും, അത്ഭുതാവഹവു
 മായ ഭാരതീയ വിജ്ഞാന വാങ്മയത്തിലേക്ക് ഇറങ്ങി
 ചെന്ന് എന്തനർഘരത്നങ്ങളാണ് അവിടെ സൂക്ഷിക്കപ്പെട്ടി
 ട്ടുള്ളതെന്ന് ഇനം തിരിച്ച് എണ്ണിത്തിട്ടപ്പെടുത്തുകയാണ്
 ആധുനിക ശാസ്ത്രജ്ഞനായ ഡോ: ഗോപാലകൃഷ്ണൻ
 ചെയ്തിരിക്കുന്നത്.

ശ്രീ. പി. പരമേശ്വർജി,
 ഭാരതീയ വിചാരകേന്ദ്രം ഡയറക്ടർ